

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

IEVA URBONAITYTĖ

**KONFLIKTAI PIETŲ KAUKAZE IR JŲ SPRENDINIŲ
PAIEŠKA: 2008 METŲ GRUZIJOS-RUSIJOS KARINIS
KONFLIKTAS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

doc. dr. R. Trimakas

VILNIUS, 2010

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

IEVA URBONAITYTĖ

**KONFLIKTAI PIETŲ KAUKAZE IR JŲ SPRENDINIŲ
PAIEŠKA: 2008 METŲ GRUZIJOS-RUSIJOS KARINIS
KONFLIKTAS**

Europos kaimynystės politikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62602S1

Recenzentas

Vadovas
doc. dr. R. Trimakas
2010 05

Atliko
EKPmn stud.
Ieva Urbonaitytė
2010 05

VILNIUS, 2010

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. KONFLIKTAI IR BANDYMAI JUOS SPREŠTI.....	7
1.1. Konflikto apibūdinimas.....	8
1.2. Tarptautiniai konfliktai.....	12
1.3. Etniniai konfliktai.....	13
1.4. Žiniasklaida ir tarptautiniai konfliktai.....	15
1.5. Konfliktų priežastys	17
1.6. Elgesys konflikto metu ir konflikto fazės	20
1.7. Konfliktų sprendimas	21
2. GRUZIJOS-RUSIJOS KARINIS KONFLIKTAS.....	28
2.1. Karinio konflikto priešistorė	28
2.2. Tolimesnis Gruzijos ir Rusijos santykių blogėjimas.....	30
2.2.1. Kosovo precedentas.....	34
2.3. Rusijos Federacijos karinė intervencija į Gruzijos respubliką (penkių dienų karas)	35
2.3.1. Karinio konflikto nušvietimas pasaulio žiniasklaidoje	42
2.3.2. Karo vertinimai	43
2.3.3. Karo priežasčių paieška.....	45
2.4. Karo priežasčių ir pasekmių analizė: laimėjęs ir pralaimėjęs.....	47
3. TYRIMAS: EKSPERTŲ NUOMONĖS DĖL GRUZIJOS-RUSIJOS KARINIO KONFLIKTO IR JŲ ANALIZĖ	50
3.1. Gruzijos-Rusijos karinio konflikto priežasčių paieška.....	51
3.2. Tarptautinės bendruomenės vaidmuo konflikte	55
3.3. Karo pasekmės	58
3.4. Tyrimo išvados	62
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	65
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	67
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	73
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	73
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	75
PRIEDAI	76

LENTELĒS

1 lentelē. Ekspertu aprašo lentelē	50
---	----

PAVEIKSLAI

1 pav. Rusijos kariuomenės puolimo kryptys	38
---	----

ĮVADAS

Pietų Kaukazas nuo seno yra svarbus geopolitinis regionas. Per visą istoriją šio regiono padėtis nuolat buvo komplikauta. Kaukazas yra laikomas viena iš reikšmingų geopolitinių koordinacių tarptautinėje arenoje. Jis išsidėstęs tarp Europos ir Azijos, todėl čia dažnai susikirsdavo pasaulio galybių ir įvairių kaimyninių valstybių interesai. Rusija yra viena iš šalių, kuri jau kelis šimtus metų stengiasi išplėsti bei išlaikyti savo įtaką Pietų Kaukazo regione.

Rusijos imperijai dar cariniais laikais buvo būdingas siekis įvairiais būdais, nevengiant ir tiesioginio užkariavimo, plėsti savo teritoriją ir įtakos zonas. 1918 metais perversmo būdu perimdami valdžią, Rusijos bolševikai pasinaudojo suirute, kilusia Pirmojo Pasaulinio karo pabaigoje, todėl neišvengiamai prarado dalį imperijos teritorijų. Tačiau netrukus paaiškėjo, kad Sovietų Rusija, o vėliau ir Sovietų Sąjunga neatsisakė imperinės politikos, ne tik „eksportuodama“ tuo tikslu komunistines revoliucijas į gretimas valstybes, bet ir nevengdama tiesioginio karinio užgrobimo.

Be abejonės, svarbiausias XX amžiaus pabaigos politinis įvykis buvo Sovietų Sąjungos žlugimas, kurio pasekmė buvo ir nepriklausomos Rusijos valstybės atkūrimas. Pirmaisiais nepriklausomybės metais, B. Jelcino valdymo metais, Rusijos Federacijos užsienio politika bent jau didžiąja dalimi atitiko šių laikų demokratijai būdingus principus.¹ Tačiau kai prezidentu buvo išrinktas buvęs KGB karininkas Vladimiras Putinas, padėtis ėmė palaiapsniui keistis. Vis labiau ryškėjo atgimstantys imperiniai siekiai. „Kremliaus labiausiai rūpėjo atkurti Rusijos galybę Europoje ir „Eurazijoje“.² Vis dėlto reikia pažymėti, kad nepriklausoma Rusija iki agresijos prieš Gruziją karinės jėgos prieš savarankiškas valstybes nenaudojo.

Rusija nuolat kišosi į Gruzijos vidaus politiką, pasinaudodama etniniais konfliktais Abchazijoje ir Pietų Osetijoje bei vadinamųjų rusakalbių gynimo pretekstais. Gruzijos ir Rusijos santykiai nuolat blogėjo.

Darbo naujumas ir aktualumas. Nors po Gruzijos-Rusijos konflikto praėjo pusantrų metų, bet šiandien galima naujai pažvelgti į konfliktą, aiškiau įvertinti šio konflikto pasekmes, nustatyti jo laimėjusiuosius ir pralaimėjusius. Darbas neabejotinai yra aktualus kadangi tai buvo pirmas kartas po Sovietų Sąjungos žlugimo ir pirmas kartas XXI amžiuje, kai Rusija karą panaudojo kaip savo imperinės politikos įrankį, siekdama išlaikyti daug mažesnę kaimyninę valstybę savo politinės įtakos sferoje ir faktiškai atplėsdama dalį jos teritorijos. Konfliktas vis dar nepraranda aktualumo, kadangi smarkiai paveikė tarptautinę bendruomenę, parodydamas jai kad Rusija gali imtis agresijos prieš suverenią valstybę ir ne visada atsižvelgti į tarptautinės bendruomenės reikalavimus.

Tyrimo objektas – Rusijos karinė agresija prieš suverenią Gruzijos respubliką.

¹ Bugajski, J. Šaltoji taika: naujasis Rusijos imperializmas. Vilnius: Artlora, 2006, p. 21.

² Ten pat, p. 9.

Tyrimo problema. Rusijos interesas remti separatistinius regionus Pietų Kaukaze ir taip išlaikyti savo įtaką regione. Tarptautinės bendruomenės susiskaldymas ir nesugebėjimas pasipriešinti didelei, įtakingai valstybei bei Europos Sąjungos priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių.

Darbo tikslas – išanalizuoti Gruzijos ir Rusijos karinį konfliktą ir atskleisti Rusijos siekį realizuoti savo politinius interesus naudojantis karine jėga bei nacionaliniais konfliktais posovietinės erdvės šalyse.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti Gruzijos ir Rusijos karinio konflikto priešistorę.
2. Trumpai apibūdinti karinio konflikto eigą, priežastis bei pasekmes.
3. Išanalizuoti karinio konflikto vertinimus ir tarptautinės bendruomenės pastangas jį nutraukti.
4. Remiantis ekspertų interviu išanalizuoti požiūrį į Gruzijos-Rusijos karą, jo priežastis bei pasekmes.

Magistro darbe keliama **hipotezė**: Rusijos agresiją prieš suverenią Gruziją išprovokavo pastarosios siekis integruotis į NATO ir Europos Sąjungą. Siekdama nuversti nepageidautiną kaimyninės šalies valdžią, Rusija pasinaudojo Gruzijoje vykstančiais etniniais konfliktais.

Atliekant tyrimą naudojami šie mokslo **tyrimo metodai**: dokumentų analizė (analizuojama periodinė literatūra, moksliniai straipsniai bei kiti šaltiniai susiję su Gruzijos-Rusijos santykiais, 2008 m. kariniu konfliktu bei jo pasekmėmis), antrinė sociologinių duomenų analizė (analizuojami sociologinių apklausų duomenys dėl Gruzijos-Rusijos karinio konflikto), struktūrinis interviu (atliekama ekspertų apklausa dėl Gruzijos-Rusijos santykių, karinio konflikto ir jo pasekmių)

Darbo struktūra. Magistrinį darbą sudaro įvadas, 3 dalys, išvados ir rekomendacijos tolesniems tyrimams, šaltinių ir literatūros sąrašas, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

Pirmoje dalyje aptariamos konflikto teorijos ypatybės. Apibūdinama konflikto sąvoka, jų rūšys, priežastys, fazės bei šalių elgesys konflikto metu. Aptariami svarbiausi konfliktų sprendimo aspektai.

Antroje dalyje apžvelgiama Gruzijos-Rusijos karinio konflikto priešistorė, dviejų separatistinių Gruzijos regionų – Abchazijos ir Pietų Osetijos – įtaką šių valstybių nesutarimams. Aptariamas nuolatinis Gruzijos-Rusijos santykių blogėjimas. Trumpai aptariamas Gruzijos-Rusijos penkių dienų karas. Analizuojami bandymai ieškoti sprendinių šiam karui nutraukti. Aptariami konflikto vertinimai bei jo priežasčių paieška.

Trečioje dalyje, remiantis ekspertų interviu, analizuojamas Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas, jo priežastys bei pasekmės.

Šaltinių apžvalga. Nagrinėjant šią temą, remtasi Lietuvoje bei Vakaruose išleistais šaltiniais bei literatūra, kadangi autorė neskaito rusų ir gruzinų kalbomis. Ši tema pasaulyje yra nagrinėta gan plačiai. Yra išleista daug straipsnių, kuriuose kalbama apie skirtingus Gruzijos-Rusijos karo aspektus.

Išsamiausia kol kas išleista knyga yra Ronaldo Asmuso (*Ronald Asmus*) „Nedidelis karas, kuris sukrėtė pasaulį: Gruzija, Rusija ir Vakarų ateitis“.³ Straipsnių apie Gruzijos-Rusijos konfliktą galima rasti leidiniuose „Kaukazo tarptautinių santykių apžvalga“ (*Caucasian Review of International Affairs*). Šia tema čia straipsnius pateikę Robertas Nalbadovas (*Robert Nalbadov*)⁴, Martinas Malekas (*Martin Malek*)⁵, Hansas Georgas Hainrichas (*Hans-Georg Heinrich*) ir Kirilas Tanajevs (*Kirill Tanaev*).⁶ Tyrimų apie Gruzijos-Rusijos karinį konfliktą galima rasti ir Giotingeno tarptautinės teisės žurnale (*Gottingen Journal of International Law*). Šiomis temomis straipsnių čia yra paskelbęs Pėteris Šulcė (*Peter Schulze*)⁷, Andželikos Nusberger (*Angelika Nussberger*).⁸

Greta dalies iš aukščiau minėtų straipsnių, pagrindiniai magistriniame darbe naudoti šaltiniai yra užsienio žiniasklaidos priemonių internetiniai puslapiai⁹, padėję atskleisti Gruzijos-Rusijos santykių blogėjimą, to priežastis, penkių dienų karą bei jo pasekmes. Taip pat Europos Komisijos tinklapis¹⁰, kur pateikiami straipsniai padėjo atskleisti šio karinio konflikto vertinimus Vakaruose.

Analizuoti karinį konfliktą padėjo ir lietuviški leidiniai bei internetiniai puslapiai. Karinio konflikto chronologiją padėjo nagrinėti dienraštis „Lietuvos rytas“ bei savaitraščiai „Veidas“ ir „Atgimimas“. Tiriant konflikto priežastis bei pasekmes naudingas buvo Geopolitinių studijų centro internetinis puslapis¹¹ bei Rytų Europos studijų centro tinklapis.¹²

Darbe taip pat naudojami užsienio autorių straipsniai bei knygos. Ypatingai naudingi Rusijos ir Eurazijos santykių specialisto Džimo Nikolo (*Jim Nichol*) straipsniai¹³ padėję atskleisti Gruzijos-Rusijos karinio konflikto priežastis, aplinkybes. Rusijos vykdoma užsienio politika atskleidžiama

³ Asmus, R. D. *A little war that shook the world: Georgia, Russia, and the future of the West*. New York: Pelgrave Macmillan, 2010.

⁴ Nalbadov, R. *Battle of two logics: appropriateness and consequentiality in Russian interventions in Georgia*. 2009, vol. 3 (1). http://cria-online.org/Journal/6/Done_%20Logic%20of%20Appropriateness%20and%20Logic%20of%20Expected%20Consequences%20a%20Battle%20or%20a%20Synergy_Robert%20Nalbandov.pdf

⁵ Malek, M. *Georgia&Russia: the „unknown“ prelude to the „five day war“*. 2009, vol. 3 (2). http://cria-online.org/Journal/7/Done_Georgia%20and%20Russia%20-The%20Unknown%20Prelude%20To%20The%20Five%20Day%20War%20-%20Martin%20Malek.pdf

⁶ Heinrich, H. G., Tanaev, K. *Georgia&Russia: Contradictory media coverage of August war*. 2009, vol. 3 (3). http://cria-online.org/Journal/8/Done_Georgia-Russia_Contradictory%20Media%20Coverage%20of%20the%20August%20War_Heinrich_Tanaev.pdf

⁷ Schulze, P. W. *Geopolitics at work: the Georgian-Russian conflict*. 2009, vol. 1, no. 2. [http://goedoc.uni-goettingen.de/goescholar/bitstream/goescholar/3279/1/GoJIL%20Vol.%201,%20No.%202%20\(2009\)%20p%20329-340%20Peter%20W.%20Schulze%20-%20Geopolitics%20at%20Work%20The%20Georgian-Russian%20Conflict.pdf](http://goedoc.uni-goettingen.de/goescholar/bitstream/goescholar/3279/1/GoJIL%20Vol.%201,%20No.%202%20(2009)%20p%20329-340%20Peter%20W.%20Schulze%20-%20Geopolitics%20at%20Work%20The%20Georgian-Russian%20Conflict.pdf)

⁸ Nussberger, A. *The war between Russia and Georgia – consequences and unresolved questions*. 2009, vol. 1, no. 2. [http://goedoc.uni-goettingen.de/goescholar/bitstream/goescholar/3280/1/GoJIL%20Vol.%201,%20No.%202%20\(2009\)%20p%20341-364%20Angelika%20Nussberger%20-%20The%20War%20between%20Russia%20and%20Georgia%20-%20Consequences%20and%20Unresolved%20Questions.pdf](http://goedoc.uni-goettingen.de/goescholar/bitstream/goescholar/3280/1/GoJIL%20Vol.%201,%20No.%202%20(2009)%20p%20341-364%20Angelika%20Nussberger%20-%20The%20War%20between%20Russia%20and%20Georgia%20-%20Consequences%20and%20Unresolved%20Questions.pdf)

⁹ <http://edition.cnn.com/>, <http://www.bbc.co.uk/>, <http://www.guardian.co.uk/>, <http://www.globalsecurity.org/>,

¹⁰ http://ec.europa.eu/index_en.htm

¹¹ <http://www.geopolitika.lt/>

¹² <http://www.eesc.lt/>

¹³ Nichol, J. *Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests*. Congressional Research Service, 2008. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>; Nichol J. *Russia-Georgia conflict in August 2008: context and Implications for U.S. interest*. Congressional Research Service, 2009. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>;

Džefrio Mankofo (*Jeffrey Mankoff*) knygoje „Rusijos užsienio politika: didžiavalstybinės politikos sugrįžimas“.¹⁴ Europos sąjungos bei kitų tarptautinių organizacijų požiūris į Gruzijos-Rusijos santykius aprašomas Natalijos Toci (*Nathalie Tocci*) knygoje „Europos Sąjunga ir konfliktų sprendimas: taikos skatinimas kaiminystėje“¹⁵ bei Šeilo Horovico (*Shale Horowitz*) knygoje „Nuo etninių konfliktų iki nesėkmingos reformos: buvusi Sovietų Sąjunga ir Jugoslavija“.¹⁶

Darbas parašytas remiantis magistro baigiamųjų darbų rengimo metodiniais nurodymais.¹⁷

¹⁴ Mankoff, J. Russian foreign policy: the return of great power politics. Maryland: Rowman&Littlefield, 2009.

¹⁵ Tocci, N. The EU and conflict resolution: promoting peace in the backyard. London, New York: Routledge, 2007

¹⁶ Horowitz, Sh. A. From ethnic conflict to stillborn reform; the former Soviet Union and Yugoslavia. Texas: A&M University Press, 2005

¹⁷ Pečkaitis, J. S., Mačerinskienė I. Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/politikos_mokslu_katedra/ivairus/MAGISTRINIO_INSTRUKCIJA_200.pdf, [žiūrėta 2009-10-15]

1. KONFLIKTAI IR BANDYMAI JUOS SPREŠTI

Konfliktai yra neišvengimas ir nuolat mūsų gyvenime vykstantis procesas. Tai yra priešiško būsena tarp dviejų grupių, kurios aiškiai pabrėžia savo nesutarimus. Kiekviena iš nesutariančių šalių siekia išspręsti konfliktą sau palankia linkme ir kovoja dėl to įvairiausiais būdais. Kildamas konfliktas sujaukia įprastą tvarką ir sukelia tam tikras grėsmes, kurias būtina spręsti, siekiant atstatyti konfliktuojančių šalių santykius.

Viena iš konfliktų rūšių – tai politiniai konfliktai. Jie vyksta tarp įvairių politinių partijų, socialinių grupių valstybėje arba tarp valstybių. Politiniai konfliktai vyksta kiekvienoje epochoje. Šiuolaikiniame moksle jie susilaukia vis didesnio susidomėjimo bei diskusijų.

1.1. Konflikto apibūdinimas

Konfliktai yra vyraujantis fenomenas mūsų gyvenime. Konfliktas – tai „išreikšta kova tarp bent dviejų tarpusavyje susijusių šalių kurios siekia nesuderinamų tikslų, kovoja dėl retų arba nepakankamų išteklių ir trukdo kitai pusei, kad sugebėtų pasiekti savo tikslus“.¹⁸

Konfliktai vyksta įvairiais lygiais, pradedant tarptautiniais karais ir baigiant asmeniniu lygmeniu. Skirtingas konfliktų dalijimas į vykstančius valstybių viduje bei tarp valstybių atrodo tinkamas. Toliau verta išskirti intensyvius ir neintensyvius konfliktus ir reikia pabrėžti, kad ribos tarp šių konfliktų nėra visiškai aiškios. Prie intensyvių bei žiaurių konfliktų priskiriami visi karai bei ginkluoti konfliktuojančių pusių susidūrimai, prie neintensyvių – įvairūs politiniai debatai.¹⁹

Pasak „Websterio trečiojo naujojo tarptautinio žodyno“ (*Webster's Third New International Dictionary*), terminas „karas“ (war) kilo iš senosios anglų kalbos veiksmažodžio *werra*, reiškiančio „netvarką“ (confusion). Šis terminas greičiausiai kilo iš senovės graikų veiksmažodžio reiškiančio „eiti į pražūtį“ (to go to ruin). Šiuolaikinis anglų kalbos žodis „karas“, pasak Websterio žodyno, pažymi dvi aplinkybes – painus/sudėtingas ir/arba pražūtingas („confusing and/or “ruinous“). Pirmoji sąlyga – tai bendresnė konflikto būsena, opozicija bei priešiškus tarp protinių, fizinių, socialinių bei kitų jėgų. Antroji yra labiau priešiška būsena bei ginkluotas konfliktas tarp dviejų politinių vienetų ar valstybių.²⁰

Kaip nurodo Deividas Sobekas (*David Sobek*), karas dažnai atrodo dvejopai – protingai ir neprotingai. Iš vienos pusės, jis sukuria puikią prasmę, kad valstybė naudotų savo jėgą dėl įvairių nacionalinių interesų. Antra vertus, karas dažnai turi pernelyg didelę kainą tiek nugalėtai, tiek nugalėjusiai šaliai. Kyla klausimas, kodėl tuomet valstybės nenaudoja kitų būdų susitarimui pasiekti,

¹⁸ The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John G. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. xi.

¹⁹ Moller, B Conflict theory. Centertrykkeriet. 2003, p. 1.

http://www.diiis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

²⁰ Barash, D. P., Webel Ch. P. Peace and Conflict Studies. Sage Publications. 2009, p. 14.

kad išvengtų tos didelės karo kainos. Daugeliu atvejų suvokimas, kodėl valstybės pasirenka konfliktą vietoj diplomatijos, yra problemos esmė. Karo pradžia reiškia diplomatijos pabaigą taip pat, kaip ir karo pabaiga reiškia, jog galima pradėti diplomatiją.²¹

Danų konfliktų teorijos tyrėjas Bjornas Moleris (*Bjorn Moller*) teigia, kad karas turėtų būti suprantamas kaip tikras, įtemptas ir plačiai paplitęs ginkluotas konfliktas tarp politinių bendruomenių. Reikia pabrėžti, kad karas yra reiškinys, kuris iškyla tik tarp politinių bendruomenių, apibrėžiamų kaip valstybės arba organizacijos, kurios siekia tapti valstybėmis. Politinė sritis yra arena, kur vyksta daugiausiai konfliktų. Pagrindinė institucija šios dienos politinėje sistemoje yra valstybė.²² Klasikinis karas yra tarptautinis karas tarp skirtingų valstybių. Tarptautinio karo pavyzdys galėtų būti II Pasaulinis karas. Bet taip pat dažni ir karai vienos valstybės ribose, tarp konkuruojančių grupių ar bendruomenių. Tam tikro politinio spaudimo grupės, pvz. teroristų grupuotės, taip pat gali būti pripažintos kaip politinės bendruomenės, įvertinus, kad tai yra žmonių su tam tikrais politiniais tikslais susibūrimai, kurie dažniausiai siekia jų valstybingumo įtvirtinimo.²³

Valstybingumas yra pagrindinė karo esmė. Karas – tai žiaurus būdas uzurpuoti sprendimų priėmimo teisę. Dažniausiai jis reiškia, kad sutarimo nepavyko pasiekti taikiu derybų keliu. Vien tik karo grėsmė ir abipusė panieka tarp politinių bendruomenių dar nėra karo indikatoriai. Karinis konfliktas turi būti tikras, ne tik numatomas. Be to, tai plačiai pasklidęs konfliktas. Karo pradžia reikalauja sąmoningo sutikimo ir aiškios mobilizacijos.²⁴

Čia galima paminėti garsų karo filosofą Karlą fon Klauzevicą (*Carl von Clausewitz*), kuris teigė, kad karas yra „politikos tęsimas kitais būdais“. Taigi, karas yra valdymo priemonė, naudojant jėgą vietoj taikių sprendimų, siekiant išspręsti politinius nesutarimus. Šis pastebėjimas puikiai sutinka su fon Klauzevico bendru karo apibrėžimu kaip „žiaurumo veiksmu nukreiptu priversti priešininką paklusti mūsų valiai“. Kitas karo tyrėjas Maiklas Dželvenas (*Michael Gelven*) rašo, kad karas yra labai didelis, politinis ir žiaurus. Tai yra tikras, plačiai išplitęs ir apgalvotas karinis konfliktas tarp politinių bendruomenių, paskatintas nesutarimų tarp šalių vyriausybių. Iš esmės galima teigti, kad fon

²¹ Sobek, D. *The Causes of War*. Polity press. 2009, p. 1.

²² Moller, B. *Conflict theory*. Centertrykkeriet. 2003, p. 14.

http://www.diis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

²³ Kas yra valstybingumas? Vienas labiausiai mokslinėje literatūroje paplitusių apibrėžimų - tai Makso Veberio (*Max Weber*) skirtumų tarp nacijos ir valstybės apibūdinimas. Nacija – tai žmonių grupė, mąstanti apie save kaip „apie tautą“ (a people), dažniausiai dėl to, kad jie tarpusavyje daug kuo susiję – tokiais dalykais kaip etniškumas, kalba, kultūra, istorija, patirtis, idėjos, vertybės ir pan. Tuo tarpu valstybė labiau remiasi vyriausybinio aparatu, kuris organizuoja gyvenimą duotojoje teritorijoje. Reikia pažymėti, kad valstybės būna ir daugiatautės, o tai reiškia, kad valstybė nebūtinai yra skirta gyventi tik vienai tautai.

War. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>, [Žiūrėta 2010-02-26]

²⁴ Plačiau apie tai: Blainey, G. *The causes of war*. New York: The free Press, 1973; Freedman, L. *War*. New York: Oxford University, 1994; Waltz, K. N. *Man, the state and war: a theoretical analysis*. New York: Columbia University, 2001; Walzer, M. *Arguing about war*. London: Yale University Press, 2004.

Klauzevicas buvo teisus, tik žvelgė ne taip giliai: karas nėra vien politikos sąsa kitokiomis priemonėmis – jis vyksta dėl visko, kas kuria politiką, tai yra dėl pačios valdžios.²⁵

Karas yra tarptautinis jėgos panaudojimas siekiant išspręsti šalių nesutarimus. Tarptautinė bendruomenė vis dažniau įsitraukia į karinius konfliktus ir tokiu būdu konfliktai tarp vieno regiono valstybių arba net valstybės viduje tampa tarptautinės politikos objektu.

1.2. Tarptautiniai konfliktai

Konfliktai gali būti trijų lygių. Keneto Voltzo (*Kenneth Waltz*) teigimu yra socialinio lygmens konfliktai arba individualūs, valstybės lygmens bei tarptautiniai.²⁶ Dauguma šiandien vykstančių konfliktų yra vidiniai, vykstantys tam tikroje valstybėje. Tokie konfliktai vyksta arba tarp skirtingų grupių arba tarp valstybės ir sukilusios grupės.²⁷ Dauguma tokių prasidėjusių vidinių konfliktų laikui bėgant yra sutarptautinami, kai siekiant nutraukti tokį konfliktą į jį įsitraukia kita valstybė. Tokių konfliktų sutarptautinimas yra susijęs su padidėjusia tarptautinių ryšių svarba bei iš dalies su globalizacija. Sienos tarp „vidaus“ ir „išorės“ gali suirti, nes pasienio ruožas gali pasidaryti labai neaiškus. Konfliktai, kurie iš prigimties yra vidiniai, gali tapti tarptautiniais įvairiais būdais:

- išorinėms jėgoms vykdant humanitarinę intervenciją;
- kai kyla etniniai konfliktai, ir kelios konfliktuojančios grupės gali turėti etninių giminių kontrolę svetimoje valstybėje;
- santykiai tarp valstybių ir etninių grupių taip pat gali veikti ir kitu būdu, valstybėms vedant „karus per įgaliotinius“, t.y., paremiant ginkluotus sukilėlius svetimoje teritorijoje, kurie gali būti arba nebūti etniškai susiję.²⁸

Tarptautinis konfliktas dažnai įvyksta tarp kaimyninių valstybių, tai yra regioniniame lygmenyje.²⁹ Tarp galimų kriterijų ribų nustatymui svarbus yra geografinis artumas, kadangi regionas susideda iš greta esančių valstybių. Santykiams tarp tautų turi reikšmės ne tik fizinis atstumas, bet ir infrastruktūra, technologijos bei ekonominiai veiksniai. Antra, galima geografinių kriterijų variacija ekologinės sistemos atžvilgiu. Tam tikrais atvejais priklausymas bendrai ekosistemai sukuria bendrumą.³⁰ Trečia, yra kultūrinio bendrumo kriterijus. Jis pasireiškia beveik sutapdamas su Semjuelio Hantingtono (*Samuel Huntington*) numatomu „civilizacijų“ susidūrimu, kuris spėja, kad įvyks

²⁵ War. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>, [Žiūrėta 2010-02-26]

²⁶ Jacoby, T. *Understanding conflict and violence: theoretical and interdisciplinary approaches*. Routledge. 2008, p. 27.

²⁷ Moller, B. *Conflict theory*. Centertrykkeriet, 2003, p. 4.

http://www.diiis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

²⁸ Ten pat, p. 5.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Ten pat, p. 6.

susidūrimas tarp kelių iš devynių didžiųjų civilizacijų.³¹ Negana to, žodis „kultūra“ turi ir daugiau aspektų, pavyzdžiui, religinių, ideologinių, etninių, kurie nebūtinai telpa tose pačiose ribose. Ketvirta, minėta variacija veda į politikos sritį, kur politinius ar juridinius sienų nustatymo kriterijus gali lemti narystė tam tikrose regioninėse institucijose ar organizacijose, pavyzdžiui Jungtinėse Tautose. Penkta, yra mokslinis arba empirinis sąveikos kriterijus, kuriuo remiantis regionai gali būti identifikuojami kaip didesnio nei vidutiniškas sąveikos intensyvumo. Dauguma analizių koncentruojasi į prekybą bei kitokių ekonominių formų bendravimą. Galų gale, reikia išskirti regionus, kurių bendravimas ir tarpusavio priklausomybė yra specifinis saugumo laukas. Baris Buzanas (*Barry Buzan*) siūlė „saugumo komplekso“ terminą „valstybių grupei, kurios visų pirma yra susijusios susirūpinimu dėl savo saugumo ir jų nacionalinis saugumas negali būti svarstomas atskirai viena nuo kitos“.³²

Tarptautinis konfliktas plačiai apibrėžiamas kaip emocinio sužlugdymo ar priešiška kova tarp dviejų skirtingų kultūrų su nesuderinamomis vertybėmis, normomis, orientacijomis, tikslais, menkais resursais ir pasekmėmis tiesioginiam ir netiesioginiam bendravimui. Tarptautinis konfliktas gali periodiškai kartotis įtraukdamas žmones, kurie išreiškia savo skirtingas kultūrinės ar etnines vertybes, tapatybės problemą, bendravimo normas, reputacijos gelbėjimo orientaciją, energijos resursų sandorį, skirtingus tikslus, ir kontrastingus konflikto stilius kažkokiame konflikto epizode arba užsitęsusiame konflikte.³³

„Kuo labiau skiriasi dviejų kultūrų požiūris vykstančiame konflikte, kartu su stipriomis socialinėmis šaknimis bei istorine skriauda, kitais ryškiais skirtumais tokiais kaip politinės sistemos skirtumai, dvasinių įsitikinimų skirtumai, tapatybės ar kovos dėl galios ginčai, tuo tas konfliktas yra stipresnis.“³⁴ Tarptautiniame konflikte mokslininkus labiausiai domina įvairūs konfliktų lygmenys, prielaidos, įvairios reikšmės, procesai, pasekmės ir tiesioginių bei netiesioginių susidūrimų poveikis, kuris įtraukia žmones iš skirtingų tapatybės grupių. Tarp mokslininkus dominančių konfliktų yra ir etniniai nesutarimai, į kuriuos dažnai priversta kištis ir tarptautinė bendruomenė, nes juos išspręsti yra labai sudėtinga.

³¹ The clash of Civilizations?

<http://history.club.fatih.edu.tr/103%20Huntington%20Clash%20of%20Civilizations%20full%20text.htm>, [Žiūrėta 2010-03-28]

³² Moller, B. Conflict theory. Centertrykkeriet. 2003, p. 7.

http://www.diis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

³³ Intercultural/International conflict / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theoty, Research, and Practice. Ed. John G. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 545.

Plačiau apie tai: Nye, J. S. Understanding International conflicts: an itroduction to theory and history. New York: Pearson Education, 2005; Bloomfield, L. P. Managing international conflict: from theory to policy. New York: St. Martin's Press, 1997; Haas, M. International conflict. New York: The Bobbs-Merrill Co, 1974.

³⁴ Ten pat.

1.3. Etniniai konfliktai

Tarp visų įvykių, kurie supa tarptautinius santykius, etniniai konfliktai yra tie, kuriuos, atrodo, yra sunku suvokti daugumai žmonių Vakarų pasaulyje. Atrodo neprotinga žudyti žmones ar išstremti juos iš gimtųjų žemių tik todėl, kad jie priklauso skirtingai etniniai grupei. Tai taip pat atrodo žmogiškųjų ir materialinių resursų švaistymas, ypatingai dabartiniame išsivysčiusiame pasaulyje. Pastangos suprasti etninius konfliktus ir juos sustabdyti privedė prie įvairių mitų atsiradimo: „etniniai konfliktai yra naujas reiškinys, kuris pasaulyje išplito po Šaltojo karo pabaigos; nuo tada konfliktai valstybių viduje tapo labiau paplitę, nei konfliktai tarp valstybių; etniniai konfliktai remiasi senais konfliktais tarp kovojusių grupių ir dėl to juos yra sunku išspręsti; etniniai konfliktai neveikia „mūsų“ Vakaruose.“³⁵

Šiuolaikiniame pasaulyje etniškumo terminas yra paplitęs labai plačiai. Remiantis duomenimis, surinktais Oslo Tarptautinės taikos tyrimų instituto (International Peace Research Institute) tyrėjų bei Upsalos Universiteto Taikos ir konfliktų tyrimų departamento (Department of Peace and Conflict Research at Uppsala University), per 1946-2001 metus pasaulyje buvo 50 etninių konfliktų, kiekviename kurių žuvo daugiau negu 25 žmonės. Iš šių konfliktų 60 proc. vyko iki 1990-ųjų, o likę 40 proc. – po 1990-ųjų metų. Tai patvirtina, jog etniniai konfliktai vyko ir iki Šaltojo karo pabaigos, tačiau akivaizdu, jog jie ypatingai išplito paskutiniajame XX amžiaus dešimtmetyje.³⁶ Tokia statistika leidžia teigti, kad etniniai konfliktai nėra reiškinys, atsiradęs tik po Šaltojo karo pabaigos, tačiau per paskutinius du dešimtmečius jie tapo labai svarbūs tarptautiniams santykiams.

Vientisos etniškumo teorijos nėra. Susiklosčiusi etniškumo termino vartoseną atsižvelgia į subjektyvumą, tapatybę ir socialinę konstravimą. „Pastarųjų dešimtmečių diskusijoje įsitvirtino bendro pobūdžio nuomonė, pripažįstanti, kad etniškumas – tai daugelio dimensių reiškinys, susijęs su socialiniu kontekstu, kuris daro įtaką etniškumo raiškai ar net konstruoja patį etniškumą. Nebūtinai etniškumas egzistuoja tik tuomet, kai egzistuoja aiškiai apibrėžtos grupės, kurių narius sieja įvairūs nuolatiniai ryšiai.“³⁷

Etniniai konfliktai sukuria nestabilumą, pabėgėlius ir sąlygas, kuriomis gali išplisti organizuoti nusikaltimai bei tarptautinis terorizmas. Etniniai konfliktai ar jų sprendimas gali sukelti kitus etninius nesutarimus toje pačioje valstybėje ar kur nors kitur regione. Tokiu būdu į konfliktą įtraukiamos

³⁵ Wolff, S. *Ethnic conflict: a global perspective*. New York: Oxford University Press, 2006, p. 10.

Plačiau apie tai: Ganguly, R. *Understanding ethnic conflict: the International dimension*. New York: Longman, 1998; Moynihan, D. *Pandaemonium: ethnicity in International politics*. Oxford: Oxford University Press, 1994; Esman, M. *Ethnic politics*. London, Cornell University Press, 1994.

³⁶ Ten pat.

³⁷ Kasatkina, N., Leončikas, T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 18.

kaimyninės valstybės, ir tai gali virsti tarpvalstybiniu karu. Taip gali labai išplisti organizuotas nusikalstamumas.³⁸

Daugiausia etninių konfliktų kyla postkomunistiniame pasaulyje. Vienas po kito vyko konfliktai Jugoslavijoje – Kroatijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Serbijos Kosovo regione. Jie susilaukė didelio tarptautinės bendruomenės dėmesio. Kitas svarbus regionas – Pietų Kaukazas. Konfliktai vyksta Gruzijoje, tarp Armėnijos ir Azerbaidžano. Taip pat pažymėtinos buvusios Sovietų Sąjungos respublikos Moldova bei Tadžikistanas.³⁹ Daugumą šių valstybių prie etninių konfliktų atveda demokratizacijos procesai šalyse. O „daugelis etniškumo tyrinėtojų pažymi, kad multietninė valstybės sudėtis yra mažiau palanki demokratizacijos egzistavimui šalyje.“⁴⁰ N. Statkaus teigimu, demokratizacija bei kiti įvairūs politiniai procesai veikia etninius procesus, tokius kaip etninių tapatybių atsiradimas, kitimas ar išnykimas. Įvairūs etniniai nesutarimai nemažai valstybių privertė pakeisti savo vidinę teritorinę tvarką.⁴¹

Etninės grupės dažniausiai transformuojasi dėl elitų politinės konkurencijos, kai „tam tikri elitiniai sluoksniai sukuria etnines bendrijas iš etninių kategorijų. Etninė savimonė gali atsirasti tik esant konfliktui tarp vietinio elito segmentų arba tarp vietinio ir išorinio elitų.“⁴²

Etninių nesutarimų ar įtampos neišvengia nė viena šiuo metu egzistuojanti daugianacionalinė valstybė. „Pavojingiausios ir nemaloniausios valstybėms etninių konfliktų apraiškos yra etnonacionalistiniai ir separatistiniai judėjimai, partizaniniai karai ir terorizmas, mat visi šie reiškiniai neišvengiamai silpnina valstybių (tiksliau politinio elito) ekonominę, karinę bei politinę galią ir, žinoma, tarptautinį prestižą.“⁴³ Tokioms valstybėms iškyla rizika pabloginti savo padėtį tarptautinėje sistemoje.

Šiuo metu pastebimas ir didesnis žiniasklaidos susidomėjimas etniniais bei tarptautiniais konfliktais ir tarptautinės bendruomenės pastangomis juos išspręsti.

1.4. Žiniasklaida ir tarptautiniai konfliktai

Esminiai pasikeitimai susiję su komunikacija, politika ir tarptautiniais ryšiais pakeitė žiniasklaidos vaidmenį šiuolaikiniuose tarptautiniuose konfliktuose. Šie pasikeitimai susiję su ryšio technologijų revoliucija, Šaltojo karo pabaiga bei pačių tarptautinių konfliktų pobūdžio pasikeitimais ir jėgos panaudojimu. Komunikacijos ir informacijos technologijų revoliucija, galimybė transliuoti

³⁸ Wolff, S. *Ethnic conflict: a global perspective*. New York: Oxford University Press, 2006, p. 16.

³⁹ Horowitz, Sh. A. *From ethnic conflict to stillborn reform; the former Soviet Union and Yugoslavia*. Texas: A&M University Press, 2005, p. 3.

⁴⁰ Statkus, N. *Tapatybės politika etniniams konfliktams reguliuoti*. Vilnius: Versus aureus, 2004, p. 53.

⁴¹ Ten pat.

⁴² Ten pat, p. 56.

⁴³ Ten pat, p. 68.

visame pasaulyje, dažnai netgi gyvai, beveik visus svarbiausius įvykius, taip pat internetinio ryšio sukūrimas bei paplitimas atvedė prie elektroninės komunikacijos globalizacijos.⁴⁴ Augantis žiniasklaidos dalyvavimas politiniuose procesuose daug visuomenių iš autokratinių pertvarkė į demokratines. Prieš šaltąjį karą autoritariniai režimai vyravo daugelyje pasaulio šalių, tačiau po karo daugelį jų pakeitė demokratiniai režimai.⁴⁵

Pasikeitė į tarptautinį konfliktą įtraukiami veikėjai. Iki Šaltojo karo pabaigos tarptautiniai konfliktai dažniausiai kildavo tarp valstybių, bet dabar jie dažniausiai pasireiškia pasauliniu lygiu arba valstybių viduje. Daug etninių ir pilietinių karų kilo buvusioje Sovietų Sąjungos teritorijoje. Jie taip pat vyko buvusioje Jugoslavijoje, Afrikos valstybėse. Pilietiniai karai Balkanuose ir Afrikoje sukėlė humanitarines nelaimes, kurias išspręsti galėjo tik išorinių karinių jėgų įsikišimas. Rugsėjo 11-osios įvykiai JAV, kuomet islamo fundamentalistai įvykdė teroristines atakas Niujorke ir Vašingtone, panašūs išpuoliai Kenijoje, Indonezijoje, Turkijoje, Ispanijoje, taip pat JAV inicijuoti karai Afganistane ir Irake – tai tarptautinių konfliktų pasauliniu lygiu pavyzdžiai.⁴⁶

Kalbant apie žiniasklaidos vaidmenį tarptautiniuose konfliktuose, svarbu atskirti skirtingas žiniasklaidos rūšis. Daugelyje studijų autoriai, rašydami „žiniasklaida“, turi galvoje „vakarų žiniasklaidą“. Deivisas (*Davis*) (2000) ir Sperkas (*Spurk*) (2002) pažymėjo svarbius skirtumus tarp vietinės žiniasklaidos ar žiniasklaidos konfliktų regionuose bei Vakarų visuomenės informavimo priemonių. Pagal geopolitinį kriterijų žiniasklaidą galima skirstyti į penkis lygius: vietinę, nacionalinę, regioninę, tarptautinę ir pasaulinę.⁴⁷

Per paskutinį dešimtmetį žiniasklaidos vaidmuo tarptautiniuose konfliktuose labai išaugo. Santykiai tarp kariuomenės ir žiniasklaidos visuomet buvo sudėtingi, tačiau dabar jie vystosi vis pozityvesniu keliu.⁴⁸ Daugelyje studijų apie tarptautinių konfliktų sprendimą yra tik nurodoma, ką žiniasklaida galėtų padaryti, tačiau nėra siūlymų, kaip konkrečiai ji turėtų elgtis. Taip pat yra teorinių ir taikomųjų studijų, kurios sutelkia dėmesį ties iš anksto apgalvotomis teigiamomis arba neigiamomis pasekmėmis. Normatyvinis požiūris labiausiai pabrėžia potencialiai teigiamą žiniasklaidos dalyvavimą, tuo tarpu empiriniai tyrinėjimai pabrėžia neigiamus rezultatus, ypač smurto naudojimo fazėje.⁴⁹

⁴⁴ Chong, A. Foreign policy in global information space. New York: Pelgrave Macmillan, 2007, p. 32.

⁴⁵ Gilboa, E. Media and international conflict / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 595.

⁴⁶ Welch, D. „Winning hearts and minds“: the changing context of reportage and propaganda, 1990-2003 // War and the media: reportage and propaganda. Ed. Connely M., Welch D. London: I. B. Tauris, 2007, p. xv.

⁴⁷ Gilboa, E. Media and international conflict / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 596.

⁴⁸ Taverner, C. A. learning the lessons of the 20th century: the evolution in British military attitude to the media on operations and in war // War and the media: reportage and propaganda. Ed. Connely M., Welch D. London: I. B. Tauris, 2007, p. 264.

⁴⁹ Gilboa, E. Media and international conflict / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 617.

Dauguma autorių teigia, kad žiniasklaida yra galinga jėga, galinti pakreipti visuomenės nuomonę ir daryti įtaką politikai per politikus. Tačiau mokslininkai yra pasiskirstę į dvi grupes: vieni teigia, kad žiniasklaida daro įtaką ir gali padėti spręsti tarptautinius konfliktus, kiti laikosi priešingos nuomonės, „sakydami, jog žiniasklaida veikia tik kaip įrankis politikų ir valdininkų rankose, kurie manipuliuoja informacija ir didina visuomenės paramą agresyviai politikai“.⁵⁰

Žiniasklaida, įsitraukdama į tarptautinius konfliktus, padeda mokslininkams ieškoti konfliktų kilimo priežasčių.

1.5. Konfliktų priežastys

Konfliktai tarp valstybių iškyla dėl įvairių klausimų ir vyksta įvairiomis formomis. Ginčijami klausimai būna susiję su teritorija, gamtos turtais, galia ir prestižu. Daug tokių konfliktų yra taikūs ir kovojami diplomatinėmis priemonėmis bei kitais politiniais instrumentais, dažnai sujungiant su ekonominėmis priemonėmis. Tačiau karinės priemonės dažnai yra vartojamos tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai, o tai reiškia atgrasymą ir dėmesio patraukimą. Kitais atvejais karinė galia yra naudojama kariavimui. Anksčiau tikrieji karai būdavo atpažįstami iš viešo karo paskelbimo, bet tai tapo retenybe, tad reikalingi kitokie kriterijai atskirti karui nuo kitų ginkluotų konfliktų.⁵¹

Nėra konkretaus atsakymo į klausimą, kodėl valstybės pasirenka karą vietoj diplomatijos, nes priežastys, dėl kurių kyla konfliktai, dažnai būna skirtingos. Tačiau tai nereiškia, kad mes negalime nustatyti karo pradžios ar jo vedimo būdų, kurie lemia karo smarkumą. Mokslininkai yra pasiūlę daug karo kilimo (pradžios) apibūdinimų, tačiau problema yra ta, jog nė viena iš tų individualių teorijų negali būti tinkama visiems konfliktams. Vis dėlto jos gali apibrėžti rizikos faktorius, kurie yra svarbūs analizuojant tarptautinius konfliktus. „Faktorius, kuris buvo lemiamas kare vienu atveju, gali turėti mažiausią efektą kitu atveju. Pavyzdžiui, tyrėjai surado daug svarbių įrodymų, kad demokratijose yra mažesnė tikimybė kilti kariniams tarpusavio konfliktams. Tačiau ne visos demokratijos yra vienodai stiprios.“⁵²

Dauguma politologų yra linkę teigti, kad valstybės yra pirminės karų iniciatorės. Bet kai valstybės dažnai įsitraukia į tarptautinius konfliktus, ypač nuo XXI amžiaus, tampa nebeaišku, ar sienos, skiriančios kariaujančias valstybes, yra pakankamos. Vis labiau aiškėja, kad jos yra labai neaiškios.⁵³

Dažnai pastebima, kad nebėra didelio skirtumo tarp žodžių nacija ir valstybė, nors pirmasis žodis reiškia žmonių susibūrimą, o antrasis – vientisą organizmą, kuris funkcionuoja pasaulio politinėje

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Moller, B. Conflict theory. Centertrykkeriet, 2003, p. 2.

http://www.diis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

⁵² Sobek, D. The Causes of War. Polity press, 2009, p. 2.

⁵³ Barash, D. P., Webel Ch. P.. Peace and Conflict Studies. Sage Publications, 2009, p. 148.

arenoje.⁵⁴ Kai valstybės nesutaria ir mano, kad abi yra lygios, tuomet jos laisvai gali laikyti galios testą, t.y. kariauti.⁵⁵

Paminėtina, kad konfliktai tarp etninių grupių kyla dėl panašių priežasčių. „Pagrindiniai veiksniai tam, kad kultūrų etninis konfliktas, yra keturi: struktūriniai, politiniai, socialiniai ir ekonominiai, kultūriniai ir suvokimo.“⁵⁶ Etniniai konfliktai apima racionalius individų padarytus sprendimus. Analizuojant etninį konfliktą galime remtis informacija, ar konfliktas buvo sukeltas elito, ar masių lygmenyje ir ar jis buvo sukeltas dėl vidinių, ar išorinių priežasčių.⁵⁷ Labai dažna etninių konfliktų priežastis buvusių Sovietinių respublikų teritorijoje yra demokratizacijos procesai, kai elitas ir masės nesutaria dėl to, kuriuo politiniu keliu turėtų eiti.⁵⁸

Nėra nauja tirti karų kilimo priežastis, bet dažnai teoriniai paaiškinimai koncentruojami į vieną konkrečią priežastį. Pavyzdžiui Kenetas Voltzas (*Kenneth Waltz*) koncentravosi į sisteminę išteklių išdėstymą, Džefris Bleinis (*Geoffrey Blainey*) tyrė nesutapimus tarp galios išsidėstymo, Organskis (*A. F. K. Organski*) ir Jacekas Kugleris (*Jacek Kugler*) kreipė dėmesį į jėgos balanso pokyčius. Tačiau jei tikrai norime suprasti karą, negalime remtis tik viena teorija, kuri bando paaiškinti tarptautinių konfliktų kilimo priežastį. Rizika karui kilti priklauso nuo daugelio faktorių, kurie individualiai įtakoja konflikto kilimo galimybę. Karo sąlygotumas leidžia suprasti, kad individualių priežasčių svarba karui kiekvienu atveju kinta.⁵⁹

Dalis problemos yra tai, kad tarptautinę politiką galima vertinti daugeliu aspektų. Pavyzdžiui, galima tirti atskiros valstybės sprendimus inicijuoti karą, arba kaip valstybės atėjo iki to, kad pradėjo karą, arba kaip tarptautinė sistema veikia kylančių konfliktų kiekį. Visa tai yra visiškai skirtingi karo priežasčių tyrimai.⁶⁰

Šeilo Horovico (*Shale Horowitz*) teigimu, norint suprasti karą, reikia peržiūrėti įvairius analizės lygmenis. Svarbu suprasti konfliktuojančių šalių bruožus bei ypatybes ir tarptautinę sistemą.⁶¹ Galia vaidina svarbų vaidmenį tarptautinėje sistemoje. Kiekviena valstybė turi išsiugdyti galią tam, kad gelėtų apginti savo interesus ir padidinti savo įtaką. Bet jeigu jos panaudojimas tampa neišvengiamas, tuomet tokia valstybė atsiduria rizikingoje situacijoje. Šio požiūrio esmė yra tai, kad galingos valstybės nuolat vykdydys valdingą politiką, o tai veda prie išitraukimo į daugelį karų.⁶² Įprasta manyti, jog taip vyksta tarptautinėje sistemoje. Empiriniai įrodymai patvirtina teiginius, kad didesnė galia yra labiau

⁵⁴ Apibendrinus, žodį valstybė galima apibrėžti ir kaip nepriklausomą politinį vienetą, kuris gali apimti skirtingas bendruomenes ir kuris veikia per centralizuotą vyriausybę, turinčią valdžią ir galią leisti bei priversti vykdyti įstatymus, rinkti mokesčius ir veikti kaip visų gyventojų atstovas prieš kitas valstybes, tame tarpe ir kariaujant.

⁵⁵ Barash, D. P., Weibel Ch. P. *Peace and Conflict Studies*. Sage Publications, 2009, p. 152.

⁵⁶ Wolff, S. *Ethnic conflict: a global perspective*. New York: Oxford University Press, 2006, p. 68.

⁵⁷ Ten pat, p. 67.

⁵⁸ Horowitz, Sh. A. *From ethnic conflict to stillborn reform; the former Soviet Union and Yugoslavia*. Texas: A&M University Press, 2005, p. 4.

⁵⁹ Sobek, D. *The Causes of War*. Polity press, 2009, p. 2.

⁶⁰ Ten pat, p. 3.

⁶¹ Ten pat, p. 6.

⁶² Ten pat, p. 19.

linkusi į karus, negu mažesnė galia. Didesnės ir stipresnės valstybės dažniau inicijuoja konfliktus. Tačiau taip pat nustatyta, kad jei valstybė kartą praranda savo dominavimą, ji tampa taikesnė.⁶³ Valstybės siekia įgyti galios tam, kad padidintų savo saugumą ir galėtų paveikti pokyčius tarptautinėje sistemoje. Vienintelis būdas užtikrinti valstybės reikšmę tarptautinėje sistemoje yra gynyba nuo kitų valstybių.

Daugelis, paklausus, kas jų nuomone yra svarbiausia siekiant išlaikyti taiką, atsako – karinė galia. Taikos studijų šalininkai neigiamai žiūri į tradicinį pasiklovimą karine jėga tam, kad būtų pasiekta taika. „Jie karines pajėgas laiko dalimi konflikto kilimo problemos, o ne sprendimu. Konfliktuose naudojama karinė galia dažnai turi daug neigiamų pusių, bet valstybių vyriausybės tai supranta tik tada, kai prarandama daug savos valstybės žmonių gyvybių. Taikos studijos stengiasi pabėgti nuo vyraujančios karo sistemos, kuri remiasi taikos pasiekimu per karinę jėgą.“⁶⁴

Su konfliktais bei karine galia stipriai susijusi sąvoka „galios balansas“. Geopolitiškai „galios balansas“ yra pasiekiamas, kai konfliktuojančių šalių karinės pajėgos yra labai panašiai išsivysčiusios. „Tai artimai siejama su taikos per jėgą pasiekimu ir dažnai naudojama kaip argumentas karinių pajėgų naudai. Kitaip tariant, teigiama, kad silpnumas iššaukia agresiją. Taip pat taika per jėgą remiamasi siekiant atgrasinti kitą valstybę, sudarant jai vaizdą, kad būsimas agresorius turėtų susilaikyti nuo puolimo, nes kita konflikto šalis yra galingesnė. Vis dėlto galios balanso laikymasis įtakoja valstybių lenktyniavimą ginkluotės srityje arba daro įtaką bendriems sprendimams laikyti sistemą stabilią išlaikant panašią (simetrišką) abipusę galią.“⁶⁵ Kai kurie galios balanso tyrėjai teigia, jog kartais toks balansas iššaukia karą.⁶⁶ Taigi, „galios balansas“ taip pat gali būti konflikto priežastimi.

Stipriai susijusi su sąvoka „galios balansas“, bet tuo pačiu ir skirtinga yra kolektyvinio saugumo koncepcija. Kolektyvinio saugumo sistemoje valstybės susilaiko nuo jėgos panaudojimo prieš kitas „kolektyvo“ nares, nebent jėga panaudojama prieš kitą valstybę narę. Tačiau ir kolektyvinis saugumas gali tapti griauamo ir ilgalaikio karo priežastimi, kai „kolektyvą“ sudaro valstybės su galingais draugais.⁶⁷

Galima teigti, kad valstybių susivienijimai (sąjungos) gali sulaukyti karą, priešpastatydami galimam agresoriui stiprią opoziciją. Bet taip pat gali atsitikti, kad sąjungos veiks labiau kaip karą įtakojantys junginiai. Netgi pats sąjungų sutarčių pasirašymas gali tapti provokuojančiu žingsniu, sukeliančiu pastangas pamėginti tai sąjungai pakenkti arba ją išardyti.⁶⁸

⁶³ Lake, D. A., O'Mahony A. Territory and war: state size and patterns of interstate conflict // Territoriality and conflict in an era of globalizatio. Ed. Kahler M., Walter B. F. New York: Cambridge University press, 2006, p. 140.

⁶⁴ Barash, D. P., Webel Ch. P. Peace and Conflict Studies. Sage Publications, 2009, p. 320.

⁶⁵ Ten pat.

⁶⁶ Ten pat, p. 321.

⁶⁷ Ten pat, p. 323.

⁶⁸ Ten pat, p. 157.

Galia, arba kitaip tarant įsivaizduojama galia, turi įtakos šalių elgesiui konflikto metu. Šalys konflikto metu dažnai elgiasi skirtingai.

1.6. Elgesys konflikto metu ir konflikto fazės

Ne visada konfliktuojančios šalys konflikto metu elgiasi vienodai. Jų elgesys priklauso ne tik nuo konflikto tikslų, bet ir nuo konkrečios šalies galimybių. Priemonės, kurių imamasi dalyvaujant konflikte, gali būti klasifikuojamos pagal žiaurumo laipsnį nuo taikaus balsavimo iki pat genocido.

- Dialogas. Tai yra akivaizdžiai taikiausias konfliktų sprendimo būdas. Jo naudojimu garsėja demokratiniai režimai. Tačiau šis būdas dažnai yra neįmanomas dėl įvairių kultūrinių skirtumų ir pasidalijimų.
- Nežiaurios prievartos priemonės. Yra daug įvairių kovos naudojant nežiaurias priemones būdų. Tai gali būti rinkimai, demonstracijos, streikai ir pan. Kai kurios šių priemonių yra atvirai konfrontacinės, tačiau jose nenaudojama fizinė jėga.
- Atsitiktinis žiaurumas. Jis kartais pasireiškia spontaniškai, kai vienas iš grupės narių panaudoja jėgą savo vardu.
- Masinis ir sisteminis jėgos naudojimas. Jis gali pasireikšti arba dėl kontrolės praradimo, arba kaip sąmoningai apgalvota strategija.
- Genocidas. Tai radikaliausia ir žiauriausia elgesio konflikto metu forma, kai siekiama visiškai sunaikinti savo priešą.⁶⁹

Jeigu esama struktūrinių konflikto priežasčių ir latentinis (paslėptas) konfliktas yra pakankamai aštrus, iš esmės bet kuris įvykis gali tapti tiesiogine konflikto priežastimi. „Daugeliu atvejų „paskutiniu lašu“ tampa nepopuliarus politinis sprendimas, tačiau konfliktas gali išpliekti ir dėl įvairių represijų, pvz., demonstracijos išvaikymo, opozicijos laikraščio uždarymo ir pan. Net kai konfliktas tampa atviras, jis kaip taisyklė nesivysto tiesiškai, kadangi paprastai esama „slenksčių“, kurie turi būti peržengti. Kur tie „slenksčiai“ yra išsidėstę, labai priklauso nuo konteksto ir istorijos.“⁷⁰

- Pirmiausia ateina latentinė fazė, kai konfliktas nėra aktyvus ir neišreiškiamas nė vienos iš šalių. Galima išvelgti eilę bręstančio konflikto rodiklių, tokių kaip didėjantis skurdas, nelygybė, žlugusios viltys bei auganti tendencija apibrėžti problemas „mes prieš juos“ kalba.
- Po to seka pasireiškimo fazė, kai konflikto šalys atvirai išreiškia savo reikalavimus ir nusiskundimus, tačiau tik legaliomis politinėmis priemonėmis. Šiame etape lengviau identifikuoti tiek problemas, tiek varžovus, nes konfliktuojančios šalys jau demonstruoja

⁶⁹ Moller, B. Conflict theory. Centertrykkeriet, 2003, p. 35.

http://www.diis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

⁷⁰ Ten pat, p. 38.

konfliktinį elgesį ir grupuojasi į priešiškas stovyklas, dažnai (bet ne visada) apibrėžtas etniškai.

- Jėgos naudojimo fazės metu kraujo praliejimas suteikia papildomų motyvų kovai tęsti. Be to, šioje fazėje valdžią dažnai uzurpuoja žmonės, siekiantys įvairų asmeninių tikslų ir neretai gaunantys asmeninės naudos iš besitęsiančių grumtynių.⁷¹
- Ketvirta yra eskalacijos fazė, kai jėgos naudojimas skatina vis naują jėgos naudojimą, taip sukuriant savotišką konflikto eskalacijos pagreitį. Negana to, kuo ilgiau kova tęsiasi ir kuo ji yra nuožmesnė, tuo didesnius praradimus kovojančioms šalims (ir ypač jų lyderiams) reikiama kovos užbaigimas sudėjus ginklus. Tik pergalė gali pateisinti jau pralietą kraują bei kitus patirtus nuostolius.
- Vis dėlto galų gale eskalacija sustoja, vienai šaliai paėmus viršų arba laikinai išsekus abiejų šalių amunicijai. Pastaruoju atveju konfliktas įžengia į susitvardymo fazę. Kova tęsiasi, bet jos intensyvumas sumažėja.
- Tokiu būdu konfliktas gali pereiti į susilpnėjimo fazę, kai pagrindinės konflikto priežastys išlieka, tačiau konfliktuojančių šalių elgesys reikšmingai pasikeičia. Ši fazė pasižymi mažesniu jėgos naudojimu ir didesne politine mobilizacija bei derybomis. Šiame etape oponuojančių šalių politiniai lyderiai vis aiškiau suvokia pokonfliktinio atkūrimo perspektyvas, kas suteikia papildomų svertų išoriniams veikėjams tapti, pvz., potencialiais (bet ne besąlygiškais) paramos teikėjais.
- Sprendimo fazė yra bene svarbiausia iš visų, nes taikos atkūrimo po konflikto sėkmė arba nesėkmė lemia, ar konfliktas vėl išsiliepsnos. Šio proceso sėkmė galima tik tuo atveju, jeigu sprendžiamos tiek giluminės konflikto priežastys, tiek jo pasekmės. Priešingu atveju išlieka tikimybė, jog konflikto ciklas pasikartos.⁷²

1.7. Konfliktų sprendimas

Žmonija XXI amžiuje susiduria su daugeliu problemų. „Pažymėtina, kad milžiniškos pinigų sumos ir dideli medžiagų, laiko bei energijos ištekliai eikvojami ne stengiantis padėti taikai įsivyrauti pasaulyje, bet bauginimui ir karams.“⁷³ Tenka konstatuoti, kad nėra lengvų sprendimų karui išspręsti. Daugeliu aspektų karo ir taikos dilema yra kompleksinė ir tarpusavyje susijusi.⁷⁴

Konfliktai yra dažni ir neišvengiamai turi pasekmes. Neigiamomis pasekmėmis laibiausiai domisi spauda ir jos, skirtingai negu teigiami rezultatai, yra labiau susijusios su konfliktais. Jų kaina

⁷¹ Ten pat, p. 39.

⁷² Moller, B. Conflict theory. Centertrykkeriet, 2003, p. 40.

http://www.diis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

⁷³ Barash, D. P., Webel Ch. P. Peace and Conflict Studies. Sage Publications. 2009, p. 1.

⁷⁴ Ten pat, p. 4.

yra smurtas arba mirtis, ekonominiai pralaimėjimai, nepasitenkinimas, nesantaika ir traumos. Antra vertus, konfliktai taip pat gali suteikti tokias galimybes kaip asmeninį augimą, santykių vystymąsi, geresnį sprendimų priėmimą, taip pat geresnį problemų identifikavimą bei sprendimą. Dauguma mokslininkų teigia, kad konfliktų pasekmės smarkiai priklauso nuo to, kaip su konfliktu susidorojama. Jeigu konfliktas sprendžiamas konstruktyviai, gauname teigiamas pasekmes, o jei su konfliktu susitvarkoma blogai, turime neigiamą rezultatą.⁷⁵

Kaip konstruktyviai arba destruktiviai išspręsti konfliktą – sudėtingas klausimas. Labai supaprastinus atsakymas būtų toks: „konstruktyvus konfliktas sprendimas pasiekiamas bendradarbiaujant, o destruktivus - konkuruojant. Esama daug konfliktų teorijos ir praktikos tyrimų. Daugelis jų nagrinėja įvairius faktorius, kurie įtraukiami į konfliktines situacijas. Šių tyrimų gausa sudaro sunkumą norint susintetinti pagrindinius principus bei taikymą konstruktyviam konfliktų valdymui.“⁷⁶

Vis dėlto galima išskirti pagrindinius konfliktų sprendimo būdus. Vienas jų yra prievarta, kai konflikto šalys jėga priverčiamos užbaigti konfliktą. Kitas būdas – tai derybos, priverčiant konflikto šalis diskutuoti ir rasti bendrą sprendimą. Trečiasis – tai tarpininkavimas. Šiuo atveju į konfliktą įsikiša trečioji šalis, kuri siekia sutaisyti konfliktuojančias šalis ir padėti rasti abiem šalims tinkamą susitarimą. Pavyzdžiui, galimas arbitražas, kai į konfliktą įsikišusi trečioji šalis nusprendžia, kaip turi baigtis ginčas.⁷⁷

Dialogas yra viena pagrindinių ypatybių šiandieniniuose politiniuose procesuose.⁷⁸ Tai bandymas sutrukdyti kilti kariniam konfliktui arba sustabdyti jau kilusį konfliktą. Ginkluoti konfliktai daro didelę žalą psichologinei ir fizinei žmonių sveikatai, kenkia demokratijai bei demokratizacijos pastangoms ir palieka besitęsiantį negatyvų poveikį sutaukymo galimybėms. Be to, ginkluoti konfliktai

⁷⁵ The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John G. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. xi.

⁷⁶ Ten pat.

Plačiau apie tai: Furlong, G. T. The conflict resolution toolbox: models and maps for analyzing diagnosing and resolving conflict. Mississauga: J. Wiley and Sons Canada, 2005; Woodhouse, T, Ramsbotham, O. Peacekeeping and conflict resolution. Abingdon: F. Cass, 2005; Kellet, P. M. Managing conflict in a negotiated world: a narrative approach to achieving dialogue and change. Sage Publications, 2001; Winslade, J. Narrative mediation: a new approach to conflict resolution. San Francisco: Josey-Bass, 2001.

⁷⁷ Schellenberg, J. A. Conflict resolution: theory, research, and practice. State University of New York., 1996, p. 13. <http://books.google.com/books?id=Z5-vrptBY4MC&printsec=frontcover&dq=conflict+theory&lr=&hl=lt&cd=16#v=onepage&q=&f=false>, [Žiūrėta 2010-03-22]

⁷⁸ Terminas dialogas yra senovės graikų žodis susidedantis iš čia (reiškiantis „per“ arba „skersai“) ir logos (reiškiantis „žodį“ arba „priežastį“). Analizuojant šio žodžio lingvistines šaknis, dialogas reiškia išmintį kuriant reikšmę per kalbėjimą ir argumentaciją.

Broome, B. J., Jakobsson Hatay A. S. Building peace in divided societies: the role of intergroup dialogue / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John G. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 627.

visada daro neigiamą poveikį regiono stabilumui ir dažnai apima daug platesnes tarptautines erdves. Trumpai tariant, jų pasekmės yra potencialiai katastrofiškos.⁷⁹

Dialogų tarp grupių tyrimus konfliktų sprendimo kontekste atspindi kontakto hipotezės literatūra. „Pagal ankstyvąjį Gordoną Olporto (*Gordon Allport*) darbą „Išankstinio nusistatymo prigimtis“ (*Nature of Prejudice*), pirmą kartą pasirodžiusį 1954 metais bei išplėtotą Amiro (*Amir*) 1969 metais bei Kuko (*Cook*) 1978 metais, iš kontakto hipotezės seka, kad tam tikromis sąlygomis susidūrimas tarp grupių gali būti efektyvus mažinant išankstinį nusistatymą. Tam būtinos keturios pagrindinės sąlygos: a) lygi konfliktuojančių grupių padėtis (statusas), bent jau susidūrimo situacijoje; b) asmeninis ir ilgalaikis bendravimas tarp abiejų pusių individų; c) priklausomybė nuo abipusio bendradarbiavimo, kai kontaktuojančių grupių nariai užsiima bendra veikla ir siekdami savo tikslų remiasi vienas kito pastangomis; d) vienodai palankios socialinės normos. Remiantis šiuo pagrindu, pirminis dialogo tarp grupių tikslas yra: a) atverti bendravimo kanalus; b) sukurti pasitikėjimą; c) ieškoti abiem šalims priimtinių rezultatų; d) paskatinti kalbėjimąsi kaip alternatyvą jėgos naudojimui.“⁸⁰

Taigi, vienas iš būdų pasiekti taiką yra diskusija tarp kovojančių šalių, kad būtų pasiekti abipusiai priimtini susitarimai. Kai tokie susitarimai tarp valstybių pasiekiami vyriausybių narių pastangomis, sakoma, kad laimėjo diplomatija. Tai praktikuojantys žmonės vadinami diplomatais.⁸¹

Čia galima paminėti taikos tyrėją ir politologą Anatolį Rapoportą (*Anatol Rapoport*), kuris nurodė skirtumus tarp kovų, žaidimų ir debatų. „Kovoje tikslas yra nugalėti priešininką, kartais net jį sunaikinti. Taisyklės čia gali egzistuoti, bet gali būti ir ignoruojamos. Žaidime kiekviena šalis stengiasi pergudrauti priešininką, žaidžiant be kokių konkrečių taisyklių. Debatuose tikslas yra įtikinti priešininką, kad jis elgtųsi teisingai kito atžvilgiu. Konfliktų sprendimo procesas yra arčiausias debatams, kaip karai yra artimiausi kovoms, nors konfliktų sprendimas taip pat turi ir žaidimo aspektą.“⁸² Vis dėlto diplomatija ir derybos turi sudėtingų taisyklių bei kovos grėsmę. Svarbiausia derybose yra surasti sprendimą, kuris tiktų abiem konfliktuojančioms šalims.

Specialūs derybų metodai, dažnai įtraukiantys į konfliktą ir trečiąją šalį, gali prisidėti prie taikaus konflikto sprendimo.⁸³ Tačiau diplomatija įtakos prasme gali būti ir neefektyvi, nes karinę galią gali naudoti abi konfliktuojančios šalys, o tokios grėsmės gali įtakoti diplomatiją.⁸⁴

Čia vadinamoji „trečioji šalis“ nėra konflikto šalis kaip tokia, bet įsitraukia į konfliktą tam, kad vienokiu ar kitokiu būdu padėtų jį išspręsti. Trečioji šalis gali įsitraukti į konfliktą kaip:

⁷⁹ Hampson, F. O., Croker Ch. A., et. al. *Negotiation and international conflict* / Weibel Ch., Galtung J. *Handbook of peace and conflict studies*. New York: Routledge, 2007, p. 36.

⁸⁰ Broome, B. J., Jakobsson Hatay A. S. *Building peace in divided societies: the role of intergroup dialogue* / *The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice*. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 631.

⁸¹ Barash, D. P., Weibel Ch. P. *Peace and Conflict Studies*. Sage Publications, 2009, p. 224.

⁸² Ten pat.

⁸³ Wallensteen, P. *Understanding conflict resolution*. London: SAGE Publications, 2007, p. 267.

⁸⁴ Barash, D. P., Weibel Ch. P. *Peace and Conflict Studies*. Sage Publications, 2009, p. 249.

- tarpininkas, siekiantis padėti dviem konfliktuojančioms šalims susitarti. Šis vaidmuo dažnai tenka valstybėms, tačiau trečiaja konflikto šalimi gali būti ir tarptautinė organizacija;
- stabilizatorius, siekiantis išlaikyti trapų galios balansą tarp varžovų arba padėti jį nusverti į vienos šalies pusę ir tokiu būdu atvesti konfliktą į pabaigą. Tokiais atvejais pasirinktai konflikto šaliai parduodami arba dovanojami ginklai, kad tikslas būtų lengviau pasiekiamas;
- raminančioji šalis, kuri tvarkosi ne su pačiu konfliktu, bet daugiau su jo pasekmėmis, pavyzdžiui, suteikdama humanitarinę pagalbą konflikto aukoms, arba prieglobstį žmonėms, bėgantiems iš konfliktuojančios valstybės. Tokių veiksmų dažniausiai imasi įvairios tarptautinės organizacijos.⁸⁵

Padėti išspręsti konfliktą gali ir aukščiausio lygio susitikimai. Tačiau ir jie ne visada padeda suartinti konfliktuojančias šalis, pagerina jų lyderių santykius ar užkerta kelią karui.⁸⁶

Dauguma nūdienos konfliktų vyksta dėl to, kad konfliktuojančios šalys nusistato tapatybės ribas. Dauguma tokių etninių konfliktų turi senas istorines šaknis. Žiaurumai nebūtinai yra nuolatinė šių konfliktų priežastis. Bet netgi jeigu žiaurumai trumpam ir nurimsta, dažniausiai konfliktas yra tik laikinai paslepiamas ir ateityje vėl iškyla. Nedažnai šių konfliktų vystymasis seka modeliais pagal planą pasiekti taiką arba paliaubas, arba pagal alternatyvų atviros konfrontacijos planą. Suinteresuotos bendruomenės atsiduria neturinčiame pabaigos užburtame rate.⁸⁷

Šiuos konfliktus sukelia įvairios kompleksinės jėgos ir jų besikeičianti dinamika yra labai sudėtinga net daug mačiusiam konfliktų analitikui. „Tokie konfliktai apibūdinami kaip turintys gilią šaknis, ilgai trunkantys socialiniai konfliktai, ilgalaikė konkurencija (varžybos), moraliniai konfliktai ir sunkiai sprendžiami konfliktai.“⁸⁸

Žiaurumų prasiveržimas yra požymis, kad bendruomenės konfliktų reguliavimo mechanizmas nesėkmingas ir kad valstybės institucijos išnaudoti resursai problemai išspręsti nebegali būti laikomi tinkamais. Kaip rodo jų ilgaamžiškumas, šie konfliktai dažnai nepaiso tradicinių konfliktų sprendimo būdų. Kai vidaus priemonės nebegali pasiūlyti išėities, tuomet tokie konfliktai kelia iššūkį tarptautiniam diplomacijai, nepaisant fakto, kad valstybės nebedemarkuoja tarptautinei intervencijai draudžiamų zonų ir kad santykis tarp žmogaus teisių ir valstybės suverenumo kaip pagrindiniai principai tarptautinei elgsenai yra pakitę.⁸⁹

Be to, kad parūpina susitikimo vietą ir palengvina bendravimą, Kaip minėta, trečiosios šalys gali atlikti ir dvi diplomatines funkcijas: tarpininkavimą bei arbitražą. Tarpininkai siūlo sprendimus, kurie

⁸⁵ Moller, B. Conflict theory. Centertrykkeriet, 2003, p. 28.

http://www.diis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [Žiūrėta 2010-02-06]

⁸⁶ Barash, D. P., Webel Ch. P. Peace and Conflict Studies. Sage Publications, 2009, p. 246.

⁸⁷ Broome, B. J., Jakobsson Hatay A. S. Building peace in divided societies: the role of intergroup dialogue / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 628.

⁸⁸ Ten pat.

⁸⁹ Ten pat, p. 629.

gali būti priimtini abiem pusėms. Jie siūlo išspręsti ginčus, bet tų pasiūlymų laikymasis yra savanoriškas dalykas. Tarpininkavimas kelia mažiau grėsmės suverenumui, jis yra mažiau radikalus ir dažniau priimtinas konfliktuojančioms valstybėms.⁹⁰ Arbitražas apima sprendimų priėmimą su nuorodomis į tarptautinę teisę.⁹¹

Konfliktas tarp valstybių gali būti sprendžiamas konfliktuojančias šalis išskiriant arba suartinant ir dažnai trečiųjų šalių įsiterpimas gali būti žiaurus. Taikos tyrinėtojas Kenetas Boldingas (*Kenneth Boulding*) išskiria du skirtingus pasirinkimus: susiejimą ir atsiribojimą. Atsiribojimas apima šalies pasiklovimą karine jėga ir politiniu atskyrimu. Susiejantys sprendimai yra bandymai „nugriauti valstybes skiriančias sienas“ ir kaip įmanoma labiau suartinti valstybes.⁹²

Trečiosiomis į konfliktą įsitraukiančiomis šalimis dažnai būna tarptautinės organizacijos. Viena tokių organizacijų yra Jungtinės Tautos. Jos buvo įkurtos tam, kad saugotų kartas nuo karo rykštės, kokios žmoniją stipriai palietė jau du kartus (I ir II Pasauliniai karai), ir kad atkurtų žmonių tikėjimą svarbiausiomis žmogaus teisėmis. Taip pat vienas tikslų buvo ugdyti toleranciją gyventi su kitais taikiai ir tokiu būdu palaikyti tarptautinę taiką bei saugumą, užtikrinti karinių pajėgų nenaudojimą. Jungtinės Tautos labiausiai siekia užkirsti kelią galingiausių pasaulio valstybių konfliktams, bet prisideda ir prie kitų konfliktų sprendimo.⁹³

Prie organizacijų, kurios prisideda sprendžiant tarptautinius konfliktus, priskiriama ir NATO. Taip pat prie to prisideda įvairios regioninės organizacijos. Siekiant užkirsti kelią konfliktams, kuriamos ir įvairios nevyriausybinės bei tarpvyriausybinės organizacijos, daugianacionalinės korporacijos.⁹⁴ Prie įvairių etninių konfliktų Europoje bei jos kaimynystėje sprendimo prisideda ir ES, siūlydama įvairias susitarimo galimybes konfliktuojančioms šalims.⁹⁵

Galimi diplomatiniai konfliktų sprendimo įrankiai dažnai yra nepakankamai efektyvūs, kad sutiktų didelius iššūkius, susijusius su žiaurių konfliktų užbaigimu ir taikos tarp konfliktuojančių bendruomenių atkūrimu. Konflikto išskaidymas į atskiras valstybes paprastai nėra išeitis. Retai gyventojai būna tvarkingai pasiskirstę pagal etnines linijas. Tuo tarpu perspektyva tapti mažuma valstybėje, kur dominuoja „kiti“, gali tapti svarbia nuožmaus pasipriešinimo priežastimi. Dar daugiau, tarptautinė bendruomenė išlieka tvirtai nepritarianti idėjai, kad reikėtų perbraižyti egzistuojančios valstybių sienas (ypač jeigu tai gali būti suprasta kaip etninių grupių valymo toleravimas).⁹⁶

⁹⁰ Horowitz, S. *Mediation / Webel Ch.*, Galtung J. *Handbook of peace and conflict studies*. New York: Routledge, 2007, p. 51.

⁹¹ Barash, D. P., *Webel Ch. P. Peace and Conflict Studies*. Sage Publications, 2009, p. 254.

⁹² Ten pat, p. 288.

⁹³ Wallensteen, P. *Understanding conflict resolution*. London: SAGE Publications, 2007, p. 220.

⁹⁴ Ramsbotham, O., Woodhouse, T., *et. al.* *Contemporary conflict resolution: the Prevention, management and transformation of deadly conflicts*. Cambridge: Polity Press, 2007, p. 169.

⁹⁵ Tocci, N. *The EU and conflict resolution: promoting peace in the backyard*. London, New York: Routledge, 2007, p. 1.

⁹⁶ Broome, B. J., Jakobsson Hatay A. S. *Building peace in divided societies: the role of intergroup dialogue / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice*. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 629.

Kitas iššūkis yra susijęs su faktu, kad tarptautinės diplomatijos veikimo būdas išsivystė reaguojant į konfliktus, kuriuose konfliktuojančios grupės turi tarptautinį pripažinimą ir jų padėtis kaip nepriklausomų veikėjų yra neiginčijama. Tačiau šiuolaikiniuose konfliktuose padėtis ir pripažinimas turi tendenciją būti pagrindine svarstoma problema. Tarptautinės organizacijos, įskaitant Jungtines Tautas, taip pat kaip ir regioninės organizacijos, tokios kaip Pietryčių Azijos tautų organizacija (ASEAN), Afrikos Sąjunga (AU), Europos Sąjunga (EU), Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija (OSCE), galiausiai veikia turėdamos mandatus, kuriuos gauna kiekvienoje valstybėje atskirai išrinkti, taigi savo valstybės politiką reprezentuojantys nariai. Statuso problema susiduria su atvira opozicija iš konflikto šalių, kurios jau turi tarptautinį pripažinimą (kaip valstybių galvos ar vyriausybių atstovai), dėl galimybės prisidėti prie konfliktų sprendimų užsiimančių tarptautinių forumų dažniausiai tada, kai siekiama nuversti egzistuojančią valstybės vadžią. Tuo tarpu, šalys, galinčios džiaugtis pripažinimo privilegija, paprastai nėra linkusios susidėti su nepripažintomis („sukilėliais“), kad nesuteiktų teisėtumo pastarųjų reikalavimams ir nepakirstų savo pačių statuso. Tokiu būdu galia pratęsti arba sustabdyti dialogą daugelyje šiuolaikinių konfliktų yra didelė vertybė, dažnai papildanti jau esamą asimetriją tarp konflikto šalių.⁹⁷

Dialogas ir derybos tarp konfliktuojančių šalių atstovų vis tiek išlieka pagrindinis taikos proceso dalykas sprendžiant tarpvalstybinį konfliktą. Taikos susitarimas pasiekiamas per dialogo bei derybų procesą. Idealiu atveju jis žymi abipusį susitarimą, atvesdamas ginkluotą konfliktą į pabaigą ir priversdamas atsisakyti naudoti jėgą politiniais tikslais. Taikos susitarimas paruošia politinę sistemą taikiems ir bendradarbiavimu paremtiems santykiams tarp grupių, sudaro pagrindą jiems vystytis. Priešingai, kai nėra užsiimama konfliktų sprendimu, jų ateitis yra nenuspėjama ir jėgos panaudojimas išlieka kaip aiški tikimybė.⁹⁸

Taikos kūrimo koncepcija buvo pristatyta norvegų taikos ir konfliktų tyrėjo Johano Galtungo (*Johan Galtung*) aštuntojo dešimtmečio viduryje. Tačiau paplito ši koncepcija tik po to, kai ji buvo pradėta naudoti Jungtinių Tautų kaip strategijos elementas kovojant su konfliktais po Šaltojo karo. 1992 metais Jungtinių Tautų darbotvarkė buvo skirta taikos klausimams. „Čia kartu su labiau tradiciniais prevencinės diplomatijos instrumentais – taikos sureguliuavimo (peacemaking) ir taikos palaikymo (peacekeeping) buvo svarstomas ir taikos kūrimo (peacebuilding) klausimas. Tokiu būdu buvo siekiama sukurti „stabilų pamatą taikai“.⁹⁹

Taikos kūrimo koncepcija yra naudojama skirtingoms strategijoms. Jungtinių Tautų taikos kūrimo metodas apima trečiosios šalies vaidmenį sutaikinimo procese, institucijų kūrimą bei politinę ir ekonominę transformaciją. Visa tai veda prie interaktyvaus, asociatyvaus darbo, kuris gerina grupių

⁹⁷ Broome, B. J., Jakobsson Hatay A. S. Building peace in divided societies: the role of intergroup dialogue / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 629.

⁹⁸ Ten pat, p. 630.

⁹⁹ Ten pat, p. 631.

tarpusavio santykius bei kuria kultūrinę transformaciją. Teigiamas taikos supratimas sukuria „stabilią socialinę pusiausvyrą, kur naujų debatų iškilimas neperauga į jėgos panaudojimą ar karą“¹⁰⁰

Taikos susitarimas gali būti pasiūlymas vystytis politinei struktūrai tarp grupių taikiai ir bendradarbiaujant. Kai taikos susitarimas pasirašomas, tam kad jis nenuėitų perniek, reikalingos labai didelės abiejų pusių pastangos taikai išlaikyti ir vykdyti taikią politiką. Tai padaryti yra sunku.¹⁰¹

Apibendrinant pirmąjį baigiamojo magistro darbo skyrių galima teigti, kad konfliktai pasireiškia įvairiais lygiais – nuo tarptautinio iki asmeninio lygmens. Politiniai konfliktai vyksta valstybių viduje, tarp dviejų nesutariančių grupių, arba tarp valstybių. Konflikto teoretikai tiria įvairias tokių konfliktų priežastis bei teikia pasiūlymus, kaip juos išspręsti. Tačiau teigtina, jog nėra vienos teorijos, kurią būtų galima pritaikyti konkrečiam konfliktui tirti, dažnai tai būna kelių teorijų mišinys.

Dažnas reiškinys šiandieniniame pasaulyje yra etniniai konfliktai. Jie tęsiasi labai ilgai ir dažnai turi senas istorines šaknis. Todėl juos išspręsti yra labai sunku. Reikia žinoti, kaip elgtis etnių konfliktų metu, jei tuo metu dėl vienos ar kitos priežasties konflikto išspręsti nėra galimybės. Etniniai konfliktai dažnai reikalauja tarptautinių bendruomenių įsikišimo. Kai į etninį konfliktą įsikiša trečioji šalis, jis tampa tarptautiniu konfliktu. Trečioji šalis dažniausiai stengiasi sutaukinti konfliktuojančias šalis ir atvesti jas prie derybų stalo.

Bene daugiausia etnių konfliktų kyla postkomunistiniame pasaulyje. Svarbus regionas čia yra Pietų Kaukazas. Vienoje Pietų Kaukazo valstybėje – Gruzijoje – nuo pat jos nepriklausomybės atstatymo 1991 metais neramumus kelia separatistinės Abchazija ir Pietų Osetija. Tačiau šiuose konfliktuose griežtą vaidmenį vaidina Rusija, kuri remia separatistines jėgas. Gruzijos ir Rusijos nesutarimai galiausiai atvedė šias šalis prie karinio konflikto.

Šioje darbo dalyje aprašyti reiškiniai būdingi ir 2008 metų Gruzijos-Rusijos konfliktui.

¹⁰⁰ Broome, B. J., Jakobsson Hatay A. S. Building peace in divided societies: the role of intergroup dialogue / The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006, p. 631

¹⁰¹ Ten pat, p. 630.

2. GRUZIJOS-RUSIJOS KARINIS KONFLIKTAS

Praėjus beveik dviem dešimtmečiams po Sovietų Sąjungos žlugimo, Pietų Kaukazo regionas vis dar susiduria su saugumo išbandymais. Čia vis dar yra neišspręstų konfliktų, nekontroliuojamų teritorijų. Tokia situacija yra ir Gruzijoje.

Kai žiūrime į dabartinę Gruzijos situaciją, verta prisiminti, kad daugiau nei du šimtus metų Gruzija buvo tiesiogiai valdoma Rusijos, o vėliau Sovietų Sąjungos. Tuo metu Gruzijos tauta neteko nepriklausomybės ir sprendimų priėmimo tiek vidaus, tiek užsienio politikoje. Visur buvo išsisknijęs komunistinis mąstymas, todėl nenuostabu, kad naujos suverenios respublikos politinės institucijos nėra visiškai išsivysčiusios. Viena didžiausių Gruzijos problemų po nepriklausomybės atgavimo yra saugumo problemos. Gruzija neturėjo galimybės susikurti tinkamos užsienio politikos bei saugumo politikos gairių. Jai svarbiausia yra apginti save. Tokių valstybių strategijos dažniausiai remiasi tik istoriniais prisiminimais, kurie yra sudaryti iš etninių linijų.

Dauguma dabartinių Gruzijos nelaimių turi savo kilmę, kuri susijusi su ilgai besitęsusiais santykiais su Rusija.

2.1. Karinio konflikto priešistorė

Nuo XX amžiaus 3 dešimtmečio pradžios Gruzija egzistavo Sovietų Sąjungos sudėtyje kaip viena iš penkiolikos sąjunginių respublikų. Tuo metu Pietų Osetija ir Abchazija turėjo atitinkamai autonominės srities ir autonominės respublikos statusą Gruzijos SSR sudėtyje.

XX amžiaus pabaigoje Gruzijoje, kaip ir daugumoje kitų buvusių Sovietų Sąjungos respublikų, išsivystė stiprus nepriklausomybės judėjimas. 1991 m. balandžio 9 d. buvo atkurta Gruzijos nepriklausomybė. Gruzijai vadovauti pradėjo Zviadas Gamsachurdija. Tačiau dar tų pačių metų gruodžio mėnesį šalyje įvyko perversmas, po kurio į valdžią atėjo buvęs aukštas Sovietų sąjungos partinis funkcionierius Eduardas Ševardnadzė.¹⁰² Vykstant SSRS ėrimo procesui, įvairiose nepriklausomybę įgijusiose respublikose prasidėjo taurinių mažumų neramumai, kuriuos neretai inspiravo KGB, o vėliau netiesiogiai rėmė Rusija. Tuo metu, 1992-1993 m., Abchazijos ir Pietų Osetijos taip pat neaplenkė separatistinės nuotaikos. Abu regionai pareiškė norą atsiskirti nuo Gruzijos ir pasiskelbė nepriklausomomis valstybėmis.¹⁰³ Nuo tada nusistovėjo padėtis, kai Gruzijos vyriausybė, apeliuodama į teritorinio šalies integralumo ir vientisumo užtikrinimą, laiko Abchaziją ir Pietų Osetiją

¹⁰² Horowitz, Sh. A. From ethnic conflict to stillborn reform; the former Soviet Union and Yugoslavia. Texas: A&M University Press, 2005, p. 98.

¹⁰³ Georgia 1992 Civil War. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/georgia-1992.htm>, [Žiūrėta 2010-04-05]

sudėtinėmis savo teritorijos dalimis, o separatistiniai regionai reikalauja nepriklausomybės, pagrįstos tautų apsisprendimo teise.¹⁰⁴

Abchazijos ir Pietų Osetijos nesutarimai su Tbilisiu netruko peraugti į karinius konfliktus. Abejuose regionuose iš pat pradžių buvo labai stiprios prorusiškos nuotaikos, kurias bent iš dalies lėmė vadinamieji rusakalbiai gyventojai. Tbilisiui nebesuvaldant situacijos, taikos šalyje garantu tapo Rusija. 1994 m. buvo pasirašyta Maskvos sutartis, pagal kurią į separatistinius regionus įvesti šios šalies taikdariai, turėję užtikrinti karinės jėgos nenaudojimą.¹⁰⁵ Reikia pažymėti, kad Gruzija nuolat kritikavo Rusijos taikdarių veiklą, tvirtindama, kad jie remia tik separatistinius regionus ir leidžia juose veikti ginkluotiems kovotojams, tokiu būdu neatlikdami savo tiesioginės misijos.¹⁰⁶ Tai ypač išryškėjo Rusijos agresijos išvakarėse.

Nors Tbilisis ne kartą mėgino sureguliuoti santykius, siūlydamas Abchazijai ir Pietų Osetijai autonomiją, nė viena teritorija su tokiais siūlymais nesutiko. Todėl iki šiol, sprendžiant Tbilisio santykius su Abchazija ir Pietų Osetija, svarbiausias klausimas yra šių teritorijų statusas.¹⁰⁷ Tai patvirtina teorinėje dalyje išdėstyta mintį, jog valstybingumo siekimas yra dažna konfliktų priežastis, bei pritaria tezei, jog konfliktas yra kova tarp dviejų kultūrų su nesuderinamomis vertybėmis bei tikslais. Ginčijami klausimai čia susiję su teritorija ir prestižu.

Gruzija yra įsitikinusi, kad kol šios separatistinės teritorijos neatsisakys nepriklausomybės siekio, bendradarbiavimas yra neįmanomas. Gruziniai siūlė įvairius bendradarbiavimo modelius, pavyzdžiui: „Abchazija būtų pripažinta kaip lygi ir nepriklausoma partnerė, tačiau Gruzija išliktų tarptautinės teisės subjektu, o Abchazija galėtų naudotis „vidiniu suverenitetu“.¹⁰⁸ Tačiau jokie derybų mechanizmai iki šiol nėra efektyvūs.

Šiuo metu Pietų Osetija ir Abchazija *de facto* yra nepriklausomos nuo Gruzijos, nors ir neturi reikiamo tarptautinio pripažinimo. *De jure* didžioji dauguma pasaulio valstybių laiko Abchaziją ir Pietų Osetiją Gruzijos dalimi.

Nesutarimų tarp Gruzijos ir Rusijos, kuri vienaip ar kitaip kišdavosi į Abchazijos ir Pietų Osetijos vidaus reikalus, buvo nuolat. Gruzijai buvo „labai sunku rasti bendrą kalbą su valstybe, kuri egzistuoja šalia, bet yra daug stipresnė ir didesnė, kuri karine jėga padėjo dviems separatistiniams valstybės regionams, suteikė (Rusijos) pilietybę žmonėms, kurie ten gyveno, nieko nedarė tam, kad atstatytų Gruzijos teritorinį vientisumą, apsunkino Tbilisio santykius su tais regionais ir nuolat darė

¹⁰⁴ Puleikytė, K. „Įšaldytas“ karas ar kruvina taika: Gruzijos ir Abchazijos konflikto sprendimo paieška. <http://www.geopolitika.lt/?artc=201>, [Žiūrėta 2008-11-03]

¹⁰⁵ Tocci, N. The EU and conflict resolution: promoting peace in the backyard. London, New York: Routledge, 2007, p. 133.

¹⁰⁶ Konfliktas tik didėja // Lietuvos rytas. 2008, liepos 8 d., Nr. 152, p. 9.

¹⁰⁷ Puleikytė, K. „Įšaldytas“ karas ar kruvina taika: Gruzijos ir Abchazijos konflikto sprendimo paieška. <http://www.geopolitika.lt/?artc=201>, [Žiūrėta 2008-11-03]

¹⁰⁸ Ten pat.

spaudimą Gruzijai.¹⁰⁹ Nesutarimų ypač padaugėjo po to, kai į valdžią Gruzijoje atėjo provakarietiškas prezidentas Michailas Saakašvilis. Konfrontacija tarp šalių tolydžio didėjo ir pasireiškėdavo nuolatinėmis įtampomis.

2.2. Tolimesnis Gruzijos ir Rusijos santykių blogėjimas

2004 m., po vadinamosios Rožių revoliucijos, Gruzijos prezidentu tapo provakarietiškas Michailas Saakašvilis. Vienas iš svarbių vadinamosios Rožių revoliucijos motyvų buvo užkirsti kelią Gruzijos teritorijų praradimui ir išsaugoti šalies vientisumą. M. Saakašvilis sustabdė skilimo procesą – atgavo Adžariją. Tačiau Abchazija ir Pietų Osetija faktiškai liko okupuotos Rusijos.¹¹⁰

Atėjęs į valdžią, M. Saakašvilis greitai pradėjo realizuoti Gruzijos integracijos į Europos Sąjungą (ES) ir NATO siekius.¹¹¹ Dar integruojantis į NATO buvusiems SSRS satelitams Rytų Europoje, o ypač Baltijos valstybėms, Rusija neslėpė savo susierzinimo, bet tada pasipriešinti šiam procesui nesugebėjo. Tačiau Gruzijos atveju greitai tapo akivaizdu, kad Rusija jokiū būdu neketina leisti NATO priartėti prie jos pietinių sienų. Juo labiau, kad čia ji turėjo didelį pranašumą – prorusiškas separatistines teritorijas, kurias vėliau ir panaudos galutiniam savo tikslų įgyvendinimui.

Rusijos ir Gruzijos santykiai ėmė smarkiai blogėti. Tais pačiais metais Gruzija buvo apkaltinta, kad leidžia čečėnų kovotojams slėptis nuo Rusijos pajėgų. Tbilisis taip pat davė atsaką Rusijai, apkaltindamas Maskvą dėl *de facto* jos teritorijos aneksavimo per pensijų ir pasų suteikimą Abchazijos bei Pietų Osetijos gyventojams, dėl finansinės paramos ir separatistinių regionų kariuomenės mokymų rengimo, investavimo ir prekybos su šiais nepripažintais kraštais, o kartu ir dėl jų nepriklausomybės siekio rėmimo.¹¹²

2006 m. rugsėjo pabaigoje Rusija faktiškai išaldė savo diplomatinius santykius su Gruzija ir pradėjo šios šalies blokadą. Buvo uždraustas ne tik prekių importas, tačiau net ir lėktuvų skrydžiai į šią šalį.¹¹³ Rusijoje imti persekioti Gruzijos piliečiai. Tiesa, po kurio laiko santykiai pradėjo normalizuotis, matyt, Krekliui supratus, kad toks mėginimas izoliuoti Gruziją tik dar labiau pastūmėja ją Vakarų link.

Tačiau Rusija ir toliau pažeidinėjo daugumą Tbilisio apribojimų Abchazijai ir Pietų Osetijai bei investavo į šias teritorijas. Gruzijos ministras pirmininkas teigė, kad Gruzijos vyriausybė yra

¹⁰⁹ Blandy, C. W. Georgia at the crossroads. Conflict Studies Research Centre. Camberley: Defence Academy of the United Kingdom, 2003, p. 1.

¹¹⁰ Horowitz, Sh. A. From ethnic conflict to stillborn reform; the former Soviet Union and Yugoslavia. Texas: A&M University Press, 2005, p. 89.

¹¹¹ Blandy, C. W. Georgia at the crossroads. Conflict Studies Research Centre. Camberley: Defence Academy of the United Kingdom, 2003, p. 6.

¹¹² Puleikytė, K. „Išaldytas“ karas ar kruvina taika: Gruzijos ir Abchazijos konflikto sprendimo paieška. <http://www.geopolitika.lt/?artc=201>, [Žiūrėta 2008-11-03]

¹¹³ Tocci, N. The EU and conflict resolution: promoting peace in the backyard. London, New York: Routledge, 2007, p. 135.

įsipareigojusi konfliktą su Abchazija išspręsti taikiai, savo ruožtu Rusija deklaravo, kad imsis „visų priemonių“ apginti savo piliečius artimajame užsienyje.¹¹⁴ Tokie pareiškimai ginti separatistines Pietų Osetiją bei Abchaziją rusų buvo viešinami ir prasidėjus kariniam konfliktui tarp Gruzijos bei Pietų Osetijos.¹¹⁵

Pažymėtina, kad nuo pat nepriklausomybės atgavimo opozicinės jėgos Gruzijoje dažnai naudodavo „gatvės demokratiją“ savo tikslams pasiekti, organizuodamos įvairius mitingus ir demonstracijas, kurie dažnai baigdavosi neramumais. 2007 m. lapkričio pradžioje M. Saakašvilio įsakymu kariuomenė išvaikė Tbilisyje vykusį opozicijos mitingą, kuriame buvo reikalaujama prezidento atsistatydinimo.¹¹⁶ Nors Gruzijos televizija parodė medžiagą, kurioje kai kurie opozicijos lyderiai buvo kaltinami palaikę ryšius su Rusijos saugumo tarnybomis, tokią prezidento reakciją kritikavo jau ne tik Maskva, bet ir Vakarų šalys. Teisybė, M. Saakašviliui, galbūt sulaukus patarimų iš Vakarų lyderių, pavyko išsisukti iš keblios padėties paskelbiant pirmalaikius rinkimus ir tokiu būdu ne tik nuraminat opoziciją, bet ir pasitikrinant tautos pasitikėjimą savimi kaip prezidentu. Tačiau šis incidentas parodė, kad M. Saakašvilis kritinėje situacijoje ne visada sugeba elgtis šaltakraujiškai. Šių įvykių analizė galėjo pastūmėti Kremlių ir kitai provokacijai, kuri šįkart jau atvestų prie karinio konflikto.

Dar gerokai iki konflikto Rusija rodė savo nepasitenkinimą Gruzijos realizuojama suartėjimo su Vakarais politika. Rusija ir toliau ėmėsi provokacinių veiksmų, stiprindama ekonominius ryšius su maištingaisiais Gruzijos regionais. Buvo išleistas „dekretas, kuriame vyriausybė instruktuoja, kaip bendradarbiauti su separatistinėmis Abchazija ir Pietų Osetija. Dekrete skelbiama, kad Rusijos ministerijos ir kitos vyriausybės institucijos dvišalių susitarimų pagrindu turėtų tiesiogiai dirbti kartu su kolegomis Abchazijoje ir Pietų Osetijoje, pripažindami teisinius jų teritorijų *de facto* valdžios išleistus teisės aktus bei asistuoti civilinės ir baudžiamosios teisės taikymo atvejais.“¹¹⁷ Tai buvo aiškūs Rusijos provokaciniai veiksmai. Tbilisis, išgirdęs tokius Maskvos pareiškimus, teigė jog šis dekretas yra „Abchazijos ir Pietų Osetijos – integralių Gruzijos teritorijos dalių – aneksijos legalizavimas“.¹¹⁸ Tuo tarpu Vakarai šią situaciją vertino atsargiai, linkėjo Gruzijai susitvarkymo ir teigė, kad bet kokie teritoriniai nesutarimai turi būti sprendžiami tik dialogu.

Rusija neatsižvelgė į šiuos Vakarų patarimus ir toliau vykdė įvairias provokacijas. Buvo dislokuojami nauji taikdarių daliniai Abchazijoje. Gegužės 31 dieną į Abchazijos teritoriją buvo įvesta apie 400 kariškių, kurių užduotis, rusų teigimu, buvo atstatyti 54 kilometrų geležinkelio ruožą. Nors

¹¹⁴ Denisenko, V. Pripažinimo avantiūra. http://www.politika.lt/index.php?cid=9274&new_id=2069294, [Žiūrėta 2008-11-27]

¹¹⁵ Russian tanks enter South Ossetia. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7548715.stm>, [Žiūrėta 2008-11-23]

¹¹⁶ Hardini, L. Thousands gather for street protests against Georgian president.

<http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/09/georgia-protests-mikheil-saakashvili>, [Žiūrėta 2009-10-12]

¹¹⁷ Baubinaitė, I. „Kaukazietiškas „ping pongas“ //Atgimimas. 2008, balandžio 25 d., Nr. 17, p. 12.

¹¹⁸ Baubinaitė, I. „Kaukazietiškas „ping pongas“ //Atgimimas. 2008, balandžio 25 d., Nr. 17, p. 12.

buvo teigiama, kad ši rusų misija vykdoma humanitariniais pagrindais, tačiau Gruzija į tai reagavo pikta, teigdama, jog tai yra rengiamasis didelio masto intervencijai, ir reikalaudama tuos karius išvesti.¹¹⁹ Į Rusijos provokacinius veiksmus tarptautinė bendruomenė iškart reagavo, skelbdama pareiškimus, jog tokie Rusijos veiksmai didina įtampą bei pažeidžia Gruzijos teritorinį vientisumą, ir vėl ragino abi valstybes laikytis tarptautinių įsipareigojimų bei atsisakyti griežtos retorikos. Tačiau Rusijos tai nepaveikė, ji teisinosi, sakydama: „Mes nesiruošiamo kariauti. [...] 1994-ųjų susitarimas leidžia mums įvesti daugiau karių.“¹²⁰ Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas pripažino, jog yra neišspręstų problemų su Gruzija, tačiau tvirtino, jog dialogas tarp valstybių yra įmanomas ir nesikišant tarptautinei bendruomenei.¹²¹ Kaip kalbėta teorinėje dalyje, konflikto šalys konflikto metu elgiasi įvairiai. Bręstant konfliktui abi šalys, ypač Rusija, nerodė ženklų taikiausiam konflikto sprendimo būdui – dialogui.

Liepos mėnesį įtampa tarp Gruzijos ir Pietų Osetijos dar labiau išaugo, kai Pietų Osetijos Cchinvalio rajone žuvo Pietų Osetijos policijos pareigūnas. Cchinvalio teigimu, tai buvo didelio masto gruzinų ataka, į kurią Pietų Osetija taip pat atsakė šūviais. Į Pietų Osetijoje vykstančius įvykius skubiai sureagavo ir separatistus remianti Maskva.¹²²

Įtampai didėjant pasigirdo nuomonių apie galimą karą tarp Gruzijos ir Rusijos. Buvo teiginių, jog taip spėja „radikalesni ar suinteresuoti politikos apžvalgininkai, vertindami padėtį Gruzijoje. Tam, tiesa, pagrindo teikia ir šalies politikų bei kaimynų veiksmai bei retorika: separatistinių Gruzijos regionų Abchazijos ir Pietų Osetijos vadovai pažadėjo padėti vieni kitiems per galimą karą, Gruzija padidino savo kariuomenę bei karines išlaidas ir kartu su amerikiečiais surengė karinius mokymus, taip pat konsultacijoms atšaukė ambasadorių Rusijoje, o aukų reikalaujantys vadinamųjų separatistų ir „didžiosios Gruzijos“ gyventojų susidūrimai tapo kone kasdienybe, kaip ir Rusijos karinių lėktuvų skrydžiai į Gruzijos teritoriją.“¹²³ Tačiau dabar Rusija buvo šiek tiek pakeitusi savo poziciją. 2008 m. liepos 8 dieną per Pietų Osetijos teritoriją skrido Rusijos bombonešis, kurį patys rusai pripažino, skirtingai nei kitus skrydžius, prasidėjusius nuo 2007 metų pavasario.¹²⁴ „Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto doktoranto Deivido Šlekio nuomone, tokį Rusijos prisipažinimą galima interpretuoti kaip drąsos ženklą ir nebaudžiamumo pajautimą. Pasak jo, susidaro įspūdis, kad Rusija nori sukurti įvaizdį, jog grįžta prie Sovietų Sąjungos laikų karinės galios.“¹²⁵

¹¹⁹ Bryanski, G. Putin backs Abkhazia autonomy, Russian troops sent. <http://www.reuters.com/article/idUSL31462201>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹²⁰ Skardžiūtė, R. Taikdariai, kurie nereikalingi // Atgimimas. 2008, gegužės 9 d., Nr. 18, p. 11.

¹²¹ Baubinaitė, I. Įtempta prezidento dienotvarkė // Atgimimas. 2008, birželio 13 d., Nr. 23, p. 11.

¹²² Georgia 2008 path to war. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/georgia-2008-1.htm>, [Žiūrėta 2010-03-23]

¹²³ Baubinaitė, I. Karo kvapas // Atgimimas. 2008, liepos 18 d., Nr. 28, p. 11.

¹²⁴ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. Congressional Research Service, 2008, p. 4. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹²⁵ Baubinaitė, I. Karo kvapas // Atgimimas. 2008, liepos 18 d., Nr. 28, p. 11.

Gali būti, kad Rusijos karinę intervenciją į suverenią Gruziją bent iš dalies paskatino ir 2008 m. balandžio 2-4 dienomis Bukarešte vykęs NATO viršūnių susitikimas, kuriame dėl Vokietijos ir Prancūzijos veto Gruzijai nebuvo suteiktas narystės veiksmų planas. Viena svarbiausių priežasčių, dėl kurios šios dvi ES šalys priešinosi NATO plėtrai rytų kryptimi – tai neva Gruzijos politinės situacijos neatitikimas reikalavimams, kurie yra keliami visoms valstybėms, siekiančioms tapti NATO narėmis. Čia kalbama apie visuomenės paramą valstybės narystei NATO bei etninių-teritorinių konfliktų sprendimą taikiu būdu.¹²⁶ Būtent antrojo reikalavimo Prancūzijos ir Vokietijos nuomone neatitiko Gruzija, ypač šio NATO viršūnių susitikimo metu, nes tada matėsi vis aiškesni Pietų Osetijos ir Abchazijos nesutarimai su Gruzijos valdžia.

Tarptautinė bendruomenė stengėsi išjudinti dialogą tarp konfliktuojančių šalių. Tačiau tuo metu buvę konflikto sureguliuavimo planai ir mechanizmai, kurių dalis buvo įsteigta praėjus keleriems metams po to, kai Gruzija atgavo nepriklausomybę, tuo metu buvo gerokai įstrigę ir labai sunkiai judinami.¹²⁷ Tikėtina, jei Vakarai būtų reiškę savo nuomonę tvirčiau bei ėmęsi griežtesnių veiksmų Rusijos provokacijoms stabdyti, konfliktas nebūtų virtęs karu. Pasirodė ir Gruzijos raginimų, kad ES turėtų reikšti savo nuomonę tvirčiau, neapsiriboti vien tik deklaracijomis, bet imtis konkrečių veiksmų, kurie padėtų sustabdyti Rusiją.¹²⁸

Buvo ir Rusijos kaltinimų Gruzijai dėl įtampos didinimo tarp valstybių. Gegužės mėnesį Rusija paskelbė sulaikiusi Gruzijos naudai šnipinėjusį slaptąjį agentą. Maskva teigė „įrodžiusi, kad būtent Tbilisis kaitina atmosferą regione.“¹²⁹ Tačiau anksčiau būta atvirkščių incidentų, kai Gruzijoje buvo sulaikyti du Rusijos naudai šnipinėję kariškiai. Paprastai šnipų sulaikymas tarpvalstybiniuose santykiuose nėra rimtas pretekstas sukelti konfliktą. „Yra kilę daugybė atvejų, kai svetimos šalies pilietį paskelbus persona non grata, kita valstybė imasi adekvačių priemonių – išsiunčia apkaltintus nederama veikla anos šalies piliečius.“¹³⁰ Tačiau Gruzijos ir Rusijos konflikto atveju bet koks vienos iš pusių nusižengimas susilaukdavo piktos retorikos ir buvo garsiai eskaluojamas.

Vienai konflikto pusei nuolat kaltinant kitą, vyko informacinis karas, skatinamas šalių vyriausybių. Kaip žinoma, vėliau jis virto jau ir karštuoju karu, patvirtindamas pirmojoje darbo dalyje išdėstyta Maiklo Dželveno mintį, jog karinis konfliktas įvyksta paskatintas nesutarimų tarp šalių vyriausybių. Galbūt to nebūtų buvę, jeigu tarptautinė bendruomenė būtų labiau reagavusi į visas Rusijos provokacijas. Tačiau yra ekspertų, kurie numatė šį karinį konfliktą Gruzijoje gerokai anksčiau,

¹²⁶ Bucharest Summit declaration issued by the heads of state and government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. http://www.summitbucharest.ro/en/doc_201.html, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹²⁷ Shaffer, B. USA politics // The South Caucasus: a challenge for the EU. Ed. Baev p., Coppieters B., *et.al.* Paris:EU Institute for Security Studies, 2003, p. 55.

¹²⁸ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in August 2008: context and Implications for U.S. interest. Congressional Research Service, 2009, p. 4. <http://www.fas.org/srgp/crs/row/RL34618.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹²⁹ Puolimas – be šūvių // Lietuvos rytas. 2008, gegužės 17 d., Nr. 110, p. 13.

¹³⁰ Iškauskas, Č. Rusijos ir Gruzijos konfliktas: nuo šnipų skandalo – ant karo slenksčio. <http://www.geopolitika.lt/?artc=318>, [Žiūrėta 2010-04-06]

spėdami, kad Rusija pasinaudos Kosovo precedentu ir kels neramumus separatistiniuose Gruzijos rajonuose.

2.2.1. Kosovo precedentas

Gruzijos-Rusijos konfliktas turi panašumų su Kosovo precedentu. Kosovo nepriklausomybė nuo Serbijos buvo paskelbta 2008 m. vasario 17 dieną. Jau tada tarptautinė bendruomenė pasidalino į kelias stovyklas – vieni Kosovą sveikino, kiti vienašališkai negalėjo pripažinti Kosovo nepriklausomybės, tretį griežtai pasisakė prieš tai. Ekspertai teigė, kad vienareikšmiško atsakymo, ar teisingai elgtis nepriklausomybę paskelbęs Kosovas ir jį palaikančios valstybės, nėra. Tačiau dauguma sutiko, kad „nepriklausomybės paskelbimas buvo vienintelis būdas politiškai išspręsti nuo Balkanų karo išlikusias problemas.“¹³¹ Tačiau Rusija ir Serbija, nepritariančios Kosovo nepriklausomybei, ją vadino neteisėta ir pažeidžiančia tarptautinę teisę.

Po Kosovo precedento pasigirdo vertinimų, kad jis paveiks kitus konfliktų židinius Europoje. Tuo metu dauguma apžvalgininkų neabejojo, kad „Rusija būtinai pasinaudos šiuo precedentu, kad paskatintų Abchaziją ir Pietų Osetiją atsiskirti nuo Gruzijos.“¹³² Taip teigti buvo galima remiantis dar 2006 m. Vladimiro Putino teigimu, jog „negalima vienos taisyklės taikyti Kosovui ir kitas taisykles kitose situacijoje.“¹³³ Abchazijos ir Pietų Osetijos separatistų lyderiai nuolat gaudavo paramą iš Maskvos, tačiau tuo pat metu Maskva tvirtino, jog remia šių teritorijų teritorinį vientisumą. Faktas, kad šių teritorijų gyventojai gali gauti Rusijos pilietybę, padėjo susilpninti Tbilisio kontrolę šių regionų atžvilgiu.¹³⁴ Pastebėtina, kad Rusija taip kalbėdama taiko dvigubų standartų politiką, kadangi kalbėdama apie Kosovo precedento taikymą separatistinėms Gruzijos teritorijoms, pamiršta savo veiksmus čekėnų atžvilgiu.

Buvo ir ne tokių griežtų vertinimų. Ispanijos žiniasklaida rašė, kad Kosovo nepriklausomybės paskelbimas „atvers po Sovietų sąjungos žlugimo užgijusias žaizdas.“¹³⁵ Pažymėta, kad dabar turės apsispręsti Maskva, ar jai remti separatistus kaimyninėse valstybėse arba padėti toms valstybėms išsaugoti teritoriją už tam tikrą kainą. JAV žiniasklaida laikėsi nuomonės, kad jei Maskva paremtų separatistus Pietų Osetijoje ir Abchazijoje, tikėtina, kad Gruzijoje kiltų pilietinis karas. O tai būtų puikus Maskvos planas pakenkti vakarams ir atkeršyti gruzinams, kuriuos remia NATO.¹³⁶ Tačiau

¹³¹ Kosovas įaudrino Europą. http://iz.euro.lt/lit/Kosovas_iaudrino_Europa/522, [Žiūrėta 2010-04-06]

¹³² Ten pat.

¹³³ Puleikytė, K. „Įšaldytas“ karas ar kruvina taika: Gruzijos ir Abchazijos konflikto sprendimo paieška. <http://www.geopolitika.lt/?artc=201>, [Žiūrėta 2008-11-03]

¹³⁴ Smith, M. Kosovo's status: Russian policy on unrecognised states. Swindow: Defence Academy of United Kingdom, 2006, p. 4.

¹³⁵ Kosovas įaudrino Europą. http://iz.euro.lt/lit/Kosovas_iaudrino_Europa/522, [Žiūrėta 2010-04-06]

¹³⁶ Applebaum, A. The Consequences of Kosovo. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/02/18/AR2008021801545.html>, [Žiūrėta 2010-04-06]

buvo ir priešingų nuomonių, teigiančių, jog šiuo metu Pasulyje nėra tokių atvejų, kad didelė tarptautinės bendruomenės dalis remtų kurios nors tautos atsiskyrimą, todėl panašūs įvykiai kitur negalimi.

Vis dėlto pasirodė žinutės apie ketinimus sekti Kosovo pavyzdžiu. Pirmieji tai paskelbė autonominiai Gruzijos regionai Abchazija ir Pietų Osetija. Abchazijos prezidentas Sergejus Bagapšas pareiškė, kad „kreipsis į Rusiją, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugą su prašymu pripažinti jos nepriklausomybę“¹³⁷, o Pietų Osetijos vadovas teigė, kad „Pietų Osetija ir Abchazija turi tvirtesnius politinius ir teisinius pagrindus nei Kosovas būti pripažintos.“¹³⁸ Panašu, kad tarptautinė bendruomenė taip nemano.

Nežiūrint į tai, kad Gruzija ne kartą siūlė Pietų Osetijai autonomiją, įtampa tarp šių pusių nuolat didėjo. Ji dar labiau sustiprėjo po Kosovo nepriklausomybės deklaracijos paskelbimo.

Visi Rusijos provokaciniai veiksmai nuolat kėlė įtampą tarp Maskvos ir Tbilisio. Vakarų siūlymai susitaikyti ir nesutarimus spręsti prie derybų stalo liko neišgirsti. Kylant neramumams Pietų Osetijoje, Gruzija nebesusitvardė ir pavertė konfliktą su šia teritorija karštuoju. Į šį konfliktą, neva gindama rusakalbius gyventojus, įsiterpė ir Rusija, įsiverždama į suverenią Gruziją.

2.3. Rusijos Federacijos karinė intervencija į Gruzijos respubliką (penkių dienų karas)

Pirmi būsimo karinio konflikto signalai pasirodė 2008 m. rugpjūčio pirmąją savaitę. Rugpjūčio 1 d. įvyko susišaudymai tarp gruzinų ir osetinų Cchinvalio rajone, Pietų Osetijos teritorijoje. Susišaudymų metu sužeisti šeši gruzinų policininkai.¹³⁹ Po šio incidento sekė visa savaitė susišaudymų tarp abiejų nesutariančių pusių. Abi pusės kaltino viena kitą inspiravus šias atakas. Teigtina, kad tokie susidūrimai tarp osetinų ir gruzinų, atitinka elgseną konflikto metu, apie kurią kalbėta pirmosios darbo dalies skyriuje „Elgsys konflikto metu ir konflikto fazės“. Rugpjūčio mėn. 1 d. Susišaudymai – tai spontaniškas žiaurumas. Tačiau, kaip žinoma, jis netruko peraugti į masinį bei sisteminių abiejų konflikto šalių jėgos naudojimą.

Po kelių dienų „nuo Gruzijos atsiskyrusi nepripažinta Pietų Osetijos respublika pranešė, jog [...] gruzinai apšaudė jų kaimus bei sostinę Cchinvalį.“¹⁴⁰ Tbilisio atstovai situaciją aiškino kitaip – jų teigimu susišaudymą pasienyje pradėjo osetinai, o jiems talkino rusų taikdariai. Artėjančio karo ženklų daugėjo. Pietų Osetijos atstovų teigimu iš nepripažintos respublikos buvo pradėti evakuoti vaikai bei moterys.¹⁴¹ Tokie nieko nepagrįsti pareiškimai, aiškiai skirti eskaluoti supriešinimui tarp Pietų Osetijos

¹³⁷ Kosovas įaudrino Europą. http://iz.euro.lt/lit/Kosovas_iaudrino_Europa/522, [Žiūrėta 2010-04-06]

¹³⁸ Ten pat.

¹³⁹ Henry, P. Russia: Georgia actions may be „military preparations“. <http://www.nysun.com/foreign/russia-georgia-actions-may-be-military/83446/>, [Žiūrėta 2008-12-12]

¹⁴⁰ Kaukaze vėl aidi šūviai// Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 4 d., Nr. 175, p. 9.

¹⁴¹ South Ossetia evacuates children. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7539282.stm>, [Žiūrėta 2010-03-23]

ir Gruzijos, kėlė juoką net Rusijos žurnalistams. Vėliau, jau prasidėjus karo veiksmams ir Rusijos pajėgoms naikinant Gruzijos strateginius objektus, Pietų Osetijos prezidentas staiga pasiprašys į Rusijos sudėtį, sakydamas, kad dvi osetinų tautos turi gyvuoti kartu (Šiaurės Osetijos autonominė respublika yra Rusijos Federacijos dalis).¹⁴² Tiesa, dėl šių neatsargių žodžių jis jau po kelių valandų atsiprašinės aiškindamas neva buvo neteisingai suprastas. Tačiau manytina, kad šis akibrokštas aiškiai parodo, jog Pietų Osetijos nepriklausomybė šios teritorijos prezidentui iš tikrųjų mažų mažiausiai rūpėjo. Jis šiame konflikte tebuvo uolus Kremliaus tarnas, vadovavęs Rusijos „penktajai kolonai“ Gruzijoje. Galbūt tai galėtų paaiškinti kodėl provokacijoms ir padėties aštrinimui Maskva pasirinko būtent Pietų Osetiją, o ne ištiktųjų nepriklausomybės siekiančią Abchaziją.

Įtampai tarp Gruzijos ir Pietų Osetijos kylant, neva pasigirdus pranešimams apie pasienyje gruzinių telkiamą kariuomenę, osetinai pradėjo kurti visuotinės mobilizacijos planus.¹⁴³ „Maskva paragino Gruziją ir Pietų Osetiją būti santūrias ir ieškoti variantų iš susiklosčiusios krizės. Bet reikšdama susirūpinimą dėl pastarųjų konfliktinių veiksmų, Rusija nedviprasmiškai parodė, kieno pusę ji palaiko. Maskvos pareigūnai šnekėjo tik apie Pietų Osetijos apšaudytas gyvenvietes ir nukentėjusius žmones. Apie nukentėjusius iš Gruzijos pusės rusų diplomatai neužsiminė.“¹⁴⁴ Kremliaus pareigūnai jau anksčiau buvo pareiškę, jog gins separatistines respublikas nuo agresyvių Gruzijos veiksmų, motyvuodami tuo, kad didelė dalis separatistiniuose rajonuose gyvenančių žmonių turi rusiškus pasus, o savo piliečių gynimą Rusija laiko prioritetu.¹⁴⁵ „Rusai buvo įsitikinę, kad Pietų Osetija – jau beveik Rusija, ir tenykščius gyventojus būtinai apgins narsūs rusų kareiviai.“¹⁴⁶

Pietų Osetijos lyderis Eduardas Kokoity, jausdamas Rusijos palaikymą, teigė, jog „jo šalis neprovokuoja atviro susirėmimo su Gruzija, bet pasiryžusi ryžtingai „ginti taiką“. Jis perspėjo, jog Gruzijai nesielgiant išmintingai ir neišvedus iš Pietų Osetijos savo saugumo pajėgų, „teks kalbėtis kitaip“.¹⁴⁷

Rugpjūčio 5 d. naktį vėl kilo susišaudymai Gruzijos ir Pietų Osetijos konflikto zonoje. Gruzijos vidaus reikalų ministerija pranešė, jog buvo apšaudytas policijos postas, esantis Nulio kaime. Savo ruožtu nepripažintos Pietų Osetijos vyriausybė paskelbė, kad tą pačią naktį du kartus buvo apšaudyti Pietų Osetijos teisėsaugininkų postai.¹⁴⁸

Gruzijos karo ekspertas Iraklijus Aladašvilis teigia, kad jeigu karo veiksmus iš tikrųjų būtų pradėjusi Gruzija, ji tai darytų ne rugpjūčio mėnesį (ypač turint galvoje faktą, kad rusų kariniai daliniai dalyvavę mokymuose „Kaukazas 2008“, vis dar buvo sutraukti netoli Gruzijos sienos), o vėlyva

¹⁴² Pietų Osetija sieks prisijungti prie Rusijos. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2443>, [Žiūrėta 2010-04-08]

¹⁴³ South Ossetia evacuates children. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7539282.stm>, [Žiūrėta 2010-03-23]

¹⁴⁴ Kaukaze vėl aidi šūviai // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 4 d., Nr. 175, p. 9.

¹⁴⁵ Ten pat.

¹⁴⁶ Kam reikia kraujo? // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 9 d., Nr. 180, p. 10.

¹⁴⁷ Osetinai nenusileis // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 5 d., Nr. 176, p. 10.

¹⁴⁸ Kaukaze – vėl šūviai // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 6 d., Nr. 177, p. 10.

rudenį, ar net žiemą, kai regiono keliai būtų sunkiai įveikiami karinei technikai. (žr. dokumentinį M. Bagdonavičiaus filmą „Kraujuojanti Gruzija“)

Rugpjūčio 7 d. naktį prasidėjo ilgiau trukę susišaudymai. Šūviai skriejo į abiejų konfliktuojančių pusių teritorijas.¹⁴⁹ Tokių mūšių aplinkoje abi konfliktuojančios pusės pradėjo derybas, mėgindamos išvengti karo veiksmų. Rugpjūčio 7 d. Tbilisyje tarėsi Gruzijos ir Rusijos atstovai. Derybų detalės skelbiamos nebuvo, tačiau tą pačią dieną Gruzijos prezidentas M. Saakašvilis pareiškė įsakęs Gruzijos ginkluotiesiems daliniams neatidengti atsakomosios ugnies konflikto zonoje Cchinvalio regione.¹⁵⁰ M. Saakašvilis taip pat pareiškė, jog pasiūlė Pietų Osetijai „neribotą autonomiją“, kartu siūlydamas „Rusijos Federacijai tapti Pietų Osetijos autonomijos Gruzijos teritorijoje garantu.“¹⁵¹

Tačiau rugpjūčio 8 d. jau skelbiama apie Gruzijos kariškių užimtą Pietų Osetijos sostinę Cchinvalį, iš ten juos vejančius rusų karius, netoli Tbilisio krintančias rusų bombas ir šimtus aukų.¹⁵²

Kodėl gruziniai, dar išvakarėse deklaravę vienašališką jėgos panaudojimo nutraukimą, vos po kelių valandų pradėjo Cchinvalio puolimą, lieka neaišku. Spėliota, kad Rusija galbūt nesutiko su derybose išsakytu Tbilisio pasiūlymu. Gruzija teigė, kad keturi Rusijos lėktuvai įskrido į jos oro erdvę ir numetė kelias bombas.¹⁵³

Tbilisis ragino osetinus pasiduoti. Gruzijos premjeras Lado Gurgeniđzė visiems separatistams paskelbė amnestiją ir pažadėjo, kad Pietų Osetijai, kaip ir anksčiau, bus užtikrintas autonomijos statusas.¹⁵⁴ „Gruzija šia operacija pareiškė norinti „atkurti konstitucinę tvarką ir nuversti kriminalinį režimą Pietų Osetijoje.“¹⁵⁵

Gruzijos prezidentas ne kartą kaltino Rusiją kėsintis okupuoti Pietų Osetiją ir Abchaziją. Maskva, lyg patvirtindama Gruzijos prezidento kaltinimus, audringai reagavo į rugpjūčio 8 d. smūgius Pietų Osetijos separatistams, ir ypač po to, kai gruzinių aviacija apšaudė Rusijos taikdarių bazę. Netrukus po to Gruzija pranešė, jog trys rusų bombonešiai pažeidę Gruzijos sieną bombardavo Karelio miestą, vėliau ir Gorio miestą. Rusija tokį savo atsaką į Gruzijos veiksmus laikė teisėtu savo piliečių gynimu.¹⁵⁶

Užvirė ir informacinis karas. Visiškai skyrėsi Rusijos ir Gruzijos žiniasklaidos pranešimai apie vykstančius mūšius.¹⁵⁷ Nesant įvykių epicentre nepriklausomų stebėtojų, patikrinti šios informacijos buvo neįmanoma. Tačiau abi konflikto pusės stengėsi išnaudoti žiniasklaidos priemones, norėdamos

¹⁴⁹ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in August 2008: context and Implications for U.S. interest. Congressional Research Service, 2009, p. 4. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁵⁰ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. Congressional Research Service, 2008, p. 5. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁵¹ Po šūvių – kalbos apie taiką // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 8 d., Nr. 179, p. 9.

¹⁵² Russian tanks enter South Ossetia. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7548715.stm>, [Žiūrėta 2008-11-23]

¹⁵³ Ten pat.

¹⁵⁴ Ten pat.

¹⁵⁵ Kaukaze karu sprogo rusenusi priešprieša // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 9 d., Nr. 180, p. 12.

¹⁵⁶ Russian tanks enter South Ossetia. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7548715.stm>, [Žiūrėta 2008-11-23]

¹⁵⁷ Kaukaze karu sprogo rusenusi priešprieša // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 9 d., Nr. 180, p. 10.

atreipti pasaulio dėmesį dėl šio konflikto kaltininkų. Tai patvirtina teorinėje dalyje išdėstyta mintis, kad žiniasklaidą turi ypatingai didelį vaidmenį šiuolaikiniuose konfliktuose.

Susiklosčiusi situacija iš pradžių nebuvo vertinama kaip karas. Tačiau rugpjūčio 8 d., antroje dienos pusėje aukštas Gruzijos saugumo pareigūnas pareiškė: „Jie paskelbė mums karą“.¹⁵⁸ Tai paskelbta po to, kai rusų naikintuvai bombardavo dvi aviacijos bazes vos keliolika kilometrų nuo Tbilisio. Tuoj po to apie karą prabilo ir Gruzijos nacionalinės saugumo tarybos narys Kakha Lamaia bei Gruzijos prezidentas M. Saakašvilis.¹⁵⁹

Rusija, pradėjusi Pietų Osetijos gynimą, vėliau perėjo ir prie pačios Gruzijos teritorijos puolimo. Buvo bombarduojami tiek karinių, tiek civilinių aerodromų pakilimo ir tūpimo takai. Tai buvo aiškūs siekiai atkirsti nuo Gruziją nuo pasaulio, naikinant susisiekimo kelius. Bombos buvo metamos ir šalia naftotiekio Baku-Tbilisis-Džeichanas, kuriuo iš Azerbaidžano nafta per Gruziją transportuojama į Turkiją.¹⁶⁰ Tiesa, nė viena iš miestų bombų paties naftotiekio nepažeidė. Tačiau darytina išvada, kad Rusija, be kita ko, siekė pažeisti taip vadinamą Rytų-Vakarų energetinį koridorių, einantį būtent per Gruziją. Šis naftotiekis buvo tiesiamas kaip alternatyva Rusiškos naftos tiekimui į Vakarų Europą, turint tvirtą Jungtinių Amerikos Valstijų paramą, dėl ko Rusija neteko dalies savo eksporto.

Rugpjūčio 10 d. Rusija sutelkė karines pajėgas ne tik prie Pietų Osetijos, bet ir kitoje atsiskyrusioje respublikoje – Abchazijoje.¹⁶¹ Abchazijoje esančiame Očamčiros uoste išsilaipino keturi tūkstančiai Rusijos Pskovo divizijos desantininkų. Gruzijos pakrantes pradėjo blokuoti Rusijos Juodosios jūros laivynas. Apšaudytas Kutaisio uostas.¹⁶²

Tokia informacija pasigirdo ir iš gruzinų pusės. Jie teigė, jog yra priversti atidaryti antrąjį frontą, nes juos užpuolė ir Abchazijos separatistai, padedami Rusijos pajėgų. Tokį pavojų dar labiau patvirtino tai, jog Abchazijos valdžia Jungtinių Tautų (JT) generalinio sekretoriaus pavaduotojo taikos palaikymo operacijų klausimais Edmondo Muleto paprašė išvesti JT karinius stebėtojus iš Kodorio tarpeklio (vienintelės gruzinų kontroliuojamos provincijos vietos), bet atsisakė paaiškinti, kodėl.¹⁶³

Nuogaštavimus patvirtino ir pats Abchazijos prezidentas Sergejus Bagapšas, pareiškęs, kad galutinai išstums Gruzijos pajėgas iš Kodorio. Rugpjūčio 10 d. prasidėjo Kodorio puolimas. Gruzijos atstovai teigė, „kad yra „nepaneigiamų įrodymų“, jog operaciją abchazams padeda rengti rusai, kurie

¹⁵⁸ Walker, P. Georgia declares „state of war“ over South Ossetia.

<http://www.guardian.co.uk/world/2008/aug/09/georgia.russia2>, [Žiūrėta 2010-04-08]

¹⁵⁹ Russian warplanes target Georgia. <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/08/09/georgia.ossetia/index.html>, [Žiūrėta 2010-04-09]

¹⁶⁰ Mason, P., Hold on, how did this become the „pipeline war“?

http://www.bbc.co.uk/blogs/newsnight/paulmason/2008/08/hold_on_how_did_this_become_th.html, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁶¹ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. Congressional Research Service, 2008, p. 5. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁶² Prasidėjo okupacija. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2461>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁶³ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. Congressional Research Service, 2008, p. 6. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

[...] atsiuntė į Abchaziją karo laivų ir į teritoriją permetė [...] desantininkų.¹⁶⁴ Tokiu būdu Rusija pradėjo plataus masto puolimą prieš Gruziją, panaudodama tam ir antrąją separatistinę regioną – Abchaziją.

Šaltinis: Žukovskis A. Gruzijos ir Rusijos karas dalyvio akimis [2] // Kauno diena. 2009 rugpjūčio 8 d.¹⁶⁵

1 pav. Rusijos kariuomenės puolimo kryptys

Tiek gruzainai, tiek Europos valstybių pasiuntiniai rugpjūčio 11 d. pradėjo kalbėti apie paliaubų būtinybę, tačiau Rusija ir toliau bombardavo objektus Gruzijoje, o artėdami iš antrosios separatistinės respublikos Abchazijos pusės, rusai užėmė dar du miestus – Senakį ir Zugdidi.¹⁶⁶ Vėliau paaiškėjo, kad Gruzija prarado ir Gorio kontrolę. Rugpjūčio 11 d. į Gruziją atvyko Europos Sąjungai atstovaujantis Prancūzijos užsienio reikalų ministras. Jis pasiūlė paliaubų planą, kuriame raginama nedelsiant nutraukti ugnį, taip pat raginama pradėti politines derybas ir išvesti Rusijos kariuomenę iš Gruzijos teritorijų, įskaitant ir separatistinius regionus. Būtent su paskutiniąją sąlyga nesutiko rusai.

¹⁶⁴ Po kovų Cchinvalyje – smūgiai iš visų pusių // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 11 d., Nr. 181, p. 9.

¹⁶⁵ Žukovskis, A. Gruzijos ir Rusijos karas dalyvio akimis [2] // Kauno diena. 2009 rugpjūčio 8 d. <http://kauno.diena.lt/naujienos/uzsienis/gruzijos-ir-rusijos-karas-dalyvio-akimis-232458>, [žiūrėta 2010-03-23]

¹⁶⁶ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. Congressional Research Service, 2008, p. 7. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [žiūrėta 2010-04-07]

Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas teigė, kad jis pasiryžęs jėga, o ne pasiūlytomis derybomis priversti Gruziją laikytis taikos.¹⁶⁷

Pasigirdus tokiems Rusijos pareiškimams, NATO šalių atstovai pradėjo svarstyti karinės paramos Gruzijai klausimus. Rusijos agresijos nepalaikė nė viena pasaulio valstybė. Tokia, išjudinta tarptautinė bendruomenė iš dalies paskatino Maskvą užbaigti karo veiksmus ir ieškoti sutarimo.¹⁶⁸

Į Maskvą skubiu vizitu atvyko ir Prancūzijos prezidentas Nikola Sarkozy (*Nicolas Sarkozy*). Jis pareiškė, kad reikia sudaryti tikslų ugnies nutraukimo grafiką, taip parodydamas, kad nepasitiki vienašališkais Rusijos kalbomis dėl karo užbaigimo ir reikalauja konkrečių Kremliaus įsipareigojimų.¹⁶⁹

Spaudoje ėmė rodytis antraštės „Nutraukiame kovos veiksmus“, „operacijos tikslas pasiektas“, „agresorius nubaustas ir patyrė didelių nuostolių“.¹⁷⁰ Taip Rusija aiškino karo nutraukimo motyvus. Tarptautinė bendruomenė teigė, kad ugnies nutraukimas yra gera naujiena, bet šį paskelbtą nurodymą dar reikia įvykdyti. Taip pat svarbu ne tik sustabdyti karinius veiksmus, bet ir eiti toliau, kad situacija regione pagerėtų.¹⁷¹ Šiuo klausimu N. Sarkozy Maskvoje pristatė ES siūlomą paliaubų planą.

Rugpjūčio 12 d. buvo paskelbtas šešių principų susitarimas Gruzijos ir Pietų Osetijos krizei spręsti. Jame „minimi taikos atkūrimo principai yra jėgos nenaudojimas, visiškas karo veiksmų nutraukimas, laisvas humanitarinės pagalbos teikimas, Gruzijos ginkluotųjų pajėgų grįžimas į nuolatinės dislokacijos vietas, Rusijos kariuomenės išvedimas už tos ribos, kuri buvo iki karo veiksmų pradžios ir Pietų Osetijos bei Abchazijos tarptautinio statuso aptarimas ir jų saugumo užtikrinimas.“¹⁷²

Tačiau netrukus paaiškėjo, kad Rusija nė neketina trauktis už užimtų teritorijų. Rugpjūčio 13 d. rusų kariai vis dar puolė Gorio miestą.¹⁷³ Tai sukėlė dar didesnę pasaulio bendruomenės pasipiktinimą, Jungtinės Amerikos Valstijos bei kitos valstybės paragino gerbti Gruzijos teritorinį vientisumą bei perspėjo, kad toks Rusijos elgesys gali sukelti ilgalaikių padarinių.¹⁷⁴

Net ir po tokių raginimų Rusija neskubėjo pasitraukti iš Gruzijos teritorijos. Tik rugpjūčio 23 d. pasirodė pirmieji Rusijos kariuomenės traukimosi požymiai.¹⁷⁵ Tačiau paliaubų sutarties punktas dėl Rusijos kariuomenės atitraukimo į iki karo buvusias pozicijas liko neįgyvendintas. Rugpjūčio 26 d., Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas pasirašė dekretą dėl separatistinių Gruzijos respublikų – Pietų Osetijos ir Abchazijos nepriklausomybės pripažinimo.¹⁷⁶ Šiuo pretekstu Rusija paliko

¹⁶⁷ Russia „ends Georgia operation“. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7555858.stm>, [Žiūrėta 2010-04-09]

¹⁶⁸ Lungescu, O. EU's show of unity over Georgia. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7592972.stm>, [Žiūrėta 2010-03-23]

¹⁶⁹ N. Sarkozy reikalauja tikslaus ugnies nutraukimo grafiko. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2410>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁷⁰ Ten pat.

¹⁷¹ Įtikinėjimai nenaudoti jėgos. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2467>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁷² Karas pasibaigė. Ar nuslops politinės aistros? // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 13 d., Nr. 183, p. 8.

¹⁷³ Russians begin Georgia handover. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7560100.stm>, [Žiūrėta 2010-03-22]

¹⁷⁴ Bačiulis, A., et al. Gruzija – Rusijos meškos glėbyje // Veidas. 2008, rugpjūčio 18 d., p. 43.

¹⁷⁵ Rusijos kariai palydėti įtariu žvilgsniu // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 23 d., Nr. 191, p. 10.

¹⁷⁶ Mankoff, J. Russian foreign policy: the return of great power politics. Maryland: Rowman&Littlefield, 2009, p. 1.

separatistinėse teritorijose dideles savo karines pajėgas, taip pat atsisakė įleisti į regionus tarptautinius taikdarius. Čia tinka teorinėje dalyje išsakyta mintis, kad tarptautinėje sistemoje labai svarbi yra galia. Rusija, jausdama savo galybę, nesistengė greitai vykdyti tarptautinės bendruomenės reikalavimų. Tai taip pat patvirtina teiginį, kad didelė valstybė, tokia kaip Rusija, yra labiau linkusi į karus ir dažniau juos inicijuoja.

Apžvelgus penkių dienų karą tarp Gruzijos ir Rusijos, teigtina, kad visas konfliktas tarp šių šalių perėjo kelias konflikto fazes, minėtas pirmoje darbo dalyje. Iš pradžių egzistavo latentinė konflikto fazė, nes jau nuo pat Gruzijos nepriklausomybės atstatymo buvo galima išvelgti bręstančio konflikto rodiklių. Vėliau pastebima pasireiškimo fazė, kai Pietų Osetija ir Abchazija, remiamos Rusijos, išreiškia savo reikalavimus atsiskirti nuo Gruzijos. Konflikto šalims nesutariant atėjo jėgos naudojimo fazė – penkių dienų karas. Į konfliktą įsiterpus tarptautinei bendruomenei konfliktas įžengė į susitvardymo fazę. Kova vis dar tęsėsi, tačiau mažėjo jos intensyvumas. N. Sarkozy pradėjus derybas tarp konflikto šalių konfliktas perėjo į susilpnėjimo fazę. Išliko konflikto priežastys, tačiau pasikeitė pačių konflikto šalių elgesys. Paskutinė čia yra sprendimo fazė. Ji yra svarbiausia iš visų, nes taikos atkūrimo sėkmė arba nesėkmė lemia, ar konfliktas ateityje vėl įsiliepsnos.

Tačiau jei kalbėti apie ES veiksmus karo metu, ES rodė dideles pastangas šiam karui nutraukti. Ji buvo ta trečioji šalis įsitraukusi į konfliktą, tam, kad kažkoku būdu padėtų jį išspręsti. ES konflikte atliko tarpininko vaidmenį, siekdama padėti konfliktuojančioms šalims susitarti. Pažymėtina, kad tokių veiksmų ji ėmėsi tuomet, kai buvo aišku, jog pačios konflikto šalys neina į jokią dialogą. ES stengėsi siūlyti sprendimus, kurie būtų priimtini abiem pusėms. Iš teorinės darbo dalies žinoma, jog toks yra tarpininko vaidmuo konflikte.

Eurobarometro apklausa, vykdyta 2008 m. rudenį, taip pat patvirtina aukščiau išdėstytas mintis. Apklausos duomenys rodo, kad apklaustieji ES gyventojai, paklausti, kas jų nuomone labiausiai prisidėjo prie Gruzijos-Rusijos konflikto sustabdymo, labiausiai įvertino ES indėlį. Taip pasisakė 26 proc. apklaustųjų. Tačiau pastebėtina, kad tuo metu dauguma apklausos dalyvių vis dėl to neturėjo nuomonės šiuo klausimu ir neįvertino jokios tarptautinės organizacijos indėlio. Tokie atsakymai sudaro net 35 proc.¹⁷⁷

Kiekvienas veiksmas karo metu iškart patekdavo į visuomenės informavimo priemones. Žinias tiek apie karinius veiksmus, tiek apie tarptautinės bendruomenės atsiliepinimus bei bandymus sutaisyti konflikto šalis pasaulis gaudavo labai greitai. Žiniasklaida kare suvaidino ganėtinai didelį vaidmenį.

<http://books.google.com/books?id=s8297aPhSywC&pg=PA1&dq=The+Guns+of+August+2008:+Russian%27s+War+in+Georgia&hl=lt&cd=1#v=onepage&q&f=false>, [Žiūrėta 2010-04-22]

¹⁷⁷ Eurobarometer 70. Public opinion in the European Union. 2008, p. 58.

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf, [Žiūrėta 2010-04-18]

2.3.1. Karinio konflikto nušvietimas pasaulio žiniasklaidoje

Prasidėjęs karinis konfliktas tarp Gruzijos ir Rusijos buvo gausiai nušviestas pasaulinėje žiniasklaidoje. Iš karto abiejų konflikto pusių spaudoje pasirodė spėjimų dėl karo iniciatoriaus. Viena pusė nuolat katino kitą. Žiniasklaidoje ir viešojoje erdvėje „visame pasaulyje vyko aršūs debatai, bandant patikrinti visuomenės informavimo priemonių bei oficialių Gruzijos ir Rusijos pareigūnų pateiktą informaciją ir padaryti objektyvius išvadas apie konflikto padarinius. Karo metu abi konflikto šalys intensyviai vykdė informacinį propagandinį karą. Gruzija ir Rusija skelbė skirtingus pranešimus, kuriuos operatyviai patikrinti buvo sudėtinga.“¹⁷⁸ Rusijos žiniasklaida, ypač valstybės išlaikomi spaudos leidiniai, palaikė prorusišką liniją, o Gruzijos žiniasklaida buvo daugiau palaikanti Gruzijos vyriausybę bei išreiškė savo antirusišką orientaciją.¹⁷⁹ Į šį karą buvo įtrauktos ne tik Gruzijos ir Rusijos visuomenės informavimo priemonės, bet ir viso pasaulio žiniasklaida. Tai patvirtina teorinėje dalyje išdėstyta mintį, jog XXI amžiuje tarptautiniuose konfliktuose žiniasklaidos vaidmuo yra labai išaugęs. Vykstant informaciniam karui, į jį įsitraukė visų penkių lygių žiniasklaida: vietinė, nacionalinė, regioninė, tarptautinė ir pasaulinė.

Karinio konflikto metu britų savaitraščio „The Economist“ žurnalistas Edvardas Lukasas (*Edvard Lucas*) ypatingai sureikšmino žiniasklaidos vaidmenį teigdamas, kad „būtent informacinis karas, o ne tai kas vyksta ant žemės, nulems šio konflikto nugalėtojus.“¹⁸⁰ Vilniaus Universiteto dr. Mantas Martišius pritarė, jog tai buvo pirmas informacinis karas, kurį taip stipriai pajuto posovietinės erdvės žmonės. Šiame kare kovojama dėl nuomonės suformavimo globaliame pasaulyje. M. Martišius pabrėžia, kad Gruzija užsidirbdavo pliusų karo pradžioje. Gruzijos politikai, baigę mokslus Vakaruose, puikiai moka kalbėti angliškai, todėl galėjo duoti interviu ir reikšti nepasitenkinimą įvykiais tiesiogiai per įvairius Vakarų žiniasklaidos kanalus. Tuo tarpu rusai nespėdavo su šia įvykių eiga. Jis taip pat pastebi, kad trumpam būti informacinio karo laimėtojais gruzinams padėjo istorinio konflikto išnaudojimas. „Gruzinai, kalbėdami apie įvykių eigą savo šalyje, vartodavo analogijas praeityje, prisimindavo įvykius anuometinėje Čekoslovakijoje. Tai trumpuoju laikotarpiu jiems leisdavo pasirodyti, kad jie yra aukos, buvo užpulti ir dabar nesugeba apsiginti [...]“¹⁸¹ Tačiau, pasak eksperto,

¹⁷⁸ Martišius, M., Navickaitė V. Rusijos ir Gruzijos 2008 metų karinio konflikto pateikimas Lietuvos ir Italijos periodinėje spaudoje informacinio karo aspektu // Informacijos mokslai, 2009, Nr. 51, p. 83. <http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=f4b12248-3d11-4ea4-a336-cd27b162a653>, [Žiūrėta 2010-04-06]

¹⁷⁹ Heinrich, H. G., Tanaev K. Georgia&Rusia: Contradictory media coverage of the August War. *Caucasian Review of International Affairs*, 2009, vol. 3, p. 249. http://cria-online.org/Journal/8/Done_Georgia-Russia_Contradictory%20Media%20Coverage%20of%20the%20August%20War_Heinrich_Tanaev.pdf, [Žiūrėta 2010-01-20]

¹⁸⁰ E. Lukasas: informacinį karą Gruzijos ir Rusijos karą laimė Rusija. http://www.europedirect.lt/go.php/lit/E._Lukasas_informacini_Gruzijos_ir_Rusij/1427, [Žiūrėta 2010-04-06]

¹⁸¹ Ten pat.

Gruzija tokia padėtimi negalėjo naudotis ilgai, nes Rusija turi didesnius resursus ir savo versiją gali aiškinti ilgiau, todėl ilgainiui ji perėmė kontrolę informaciniame kare.

Teigtina, kad Vakarų žiniasklaida karo pradžioje visapusiškai palaikė Gruzijos pusę ir tik po kurio laiko šį karą pradėjo vertinti labiau kritiškai ir Vakaruose pasirodė įvairesnių nuominių Gruzijos-Rusijos karo klausimu. Ekspertai pažymi, kad Gruzijos vyriausybė šiame kare geriau išnaudojo technines žiniasklaidos galimybes pakreipti visuomenės nuomonę savo naudai.¹⁸²

Žiniasklaidoje buvo skelbiami ir įvairių valstybių atstovų vertinimai konflikto dalyvių atžvilgiu. Jie buvo svarbūs, siekiant padaryti spaudimą tarptautinei bendruomenei, kad būtų imtasi atitinkamų veiksmų agresorės atžvilgiu ir kad būtų kuo greičiau nutraukti karo veiksmai.

2.3.2. Karo vertinimai

Prasidėjus kariniam konfliktui, tuoj pat pasigirdo įvairių valstybių bei tarptautinių organizacijų raginimai tarptautinei bendruomenei kuo greičiau imtis veiksmų karo veiksmams nutraukti. Svarbus vaidmuo čia tenka Lietuvai. Prezidentas Valdas Adamkus jau pirmąją karo dieną pabrėžė, kad Lietuva remia Gruzijos teritorinį vientisumą, ragina sustabdyti karo veiksmus bei visais įmanomais būdais ieškoti takaus sprendimo. Pareiškime V. Adamkus sakė: „Kreipiamės į tarptautinę bendruomenę, pirmiausia Europos Sąjungai pirmininkaujančią Prancūziją ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos pirmininkę Suomiją, prašydami imtis neatidėliotinių veiksmų padėčiai sureguliuoti.“¹⁸³ Taip pat buvo išsakytos Lietuvos užsienio reikalų ministro Petro Vaitiekūno mintys, kad karinį konfliktą padėtų išspręsti ES taikdarių įsikišimas.¹⁸⁴ Dėl tarptautinės taikos palaikymo jėgų formavimo bei raginimų ES ir NATO imtis karo veiksmų nutraukimo iniciatyvos savo pareiškimais prisidėjo ir Latvijos, Estijos bei Lenkijos prezidentai.¹⁸⁵ Baltijos šalys buvo ypač aktyvios ir nuolat skelbė panašius pareiškimus. Rodydami savo paramą ir solidarumą, Lietuvos, Estijos, Lenkijos bei Ukrainos prezidentai netgi nuvyko į Gruziją.

Pirmąją karo dieną pasirodė ir JAV pranešimas, raginantis Rusiją nutraukti sausumos ir oro kariuomenių išpuolius, išvesti savo pajėgas iš Gruzijos teritorijos bei sudaryti paliaubas.¹⁸⁶ Vėliau JAV prezidentas Džordžas Bušas (*George W. Bush*) perskaitė pareiškimą, kuriame ragino Rusiją nutraukti

¹⁸² Heinrich, H. G., Tanaev K. Georgia&Russia: Contradictory media coverage of the August War. *Caucasian Review of International Affairs*, 2009, vol. 3, p. 245. http://cria-online.org/Journal/8/Done_Georgia-Russia_Contradictory%20Media%20Coverage%20of%20the%20August%20War_Heinrich_Tanaev.pdf, [Žiūrėta 2010-01-20]

¹⁸³ Adamkus: Lietuva remia Gruzijos teritorinį vientisumą. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2434>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁸⁴ Skrėlytė, J. Vaitiekūnas siūlo ES įvesti savo taikdarius į Osetiją. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2433>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁸⁵ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. *Congressional Research Service*, 2008, p. 15. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁸⁶ Halpin, T., *et al.* Condoleezza Rice arrives in Tbilisi as US accuses Russia of scorched earth policy. <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article4537948.ece>, [Žiūrėta 2010-04-07]

karo veiksmus prieš suverenią valstybę bei pabrėžė, kad „Maskvos kariniai veiksmai gali pakenkti jos autoritetui pasaulyje ir sukelti grėsmę santykiams su Jungtinėmis Valstijomis ir Europa.“¹⁸⁷ Tačiau vargu ar Vašingtonas galėjo paveikti Maskvą, nes tuo metu jų santykiai nebuvo itin geri.

Po poros dienų pasirodė ir ES pranešimas, kad ES šalių užsienio reikalų ministrai surengs neeilinį pasitarimą dėl situacijos Gruzijoje, kuriame įvertins padėtį Pietų Osetijoje ir aptars galimus konflikto sprendimo būdus. Taip pat paskelbta, kad Prancūzijos prezidento pavedimu į Maskvą vyks Prancūzijos užsienio reikalų ministras Bernardas Kouchneras, kuris turės abi konflikto puses supažindinti su ES planu susidariusiai krizei įveikti.¹⁸⁸ Europos Parlamentas (EP) taip pat sušaukė neeilinę sesiją, rodydamas, kad nėra nusiteikęs pro pirštus žiūrėti į demokratinės valstybės griovimą. Akivaizdu, kad tarptautinė bendruomenė tik prasidėjus kariniam konfliktui iškart ėmėsi ieškoti būdų, kaip išspręsti susidariusią padėtį. Tačiau Lietuvos prezidentas vis dėlto buvo kritiškas ir teigė, kad didžiosios valstybės delsė greičiau reaguoti į įvykius, o tai kainavo daug civilių gyventojų gyvybių.¹⁸⁹

Yra nuomonių, jog JAV yra iš dalies atsakingos, kad padaršino provokarietiškai nusiteikusią Gruzijos vyriausybę imtis veiksmų Pietų Osetijoje. „Saakašvilis neteko drąsos ėmus Rusijos kariuomenei atakuoti Pietų Osetiją, bet jam niekada nebuvo aiškiai pasakyta, kad „jei taip padarysite, turėsite suktis vieni patys.“¹⁹⁰ Manytina, jog čia JAV turėjo kalbėti aiškiau ir garsiau.

Pasigirdo nuomonių, kad Tbilisio nesėkmė kare gali tapti ir politiniu Gruzijos parlaimėjimu, nes iš esmės nei ES, nei NATO neskubėjo imtis konkrečių veiksmų bei apčiuopiamos paramos jų pačių vadinamai geriausiai jų sąjungininkei Kaukaze. Slovakijos premjeras Robertas Fico kaltę dėl karo viešai suvertė Gruzijai, o Turkijos premjeras Recepas Tajipas Erdoganas (*Recep Tayyip Erdogan*), atvykęs į Rusiją, pareiškė jai visišką paramą dėl konflikto Gruzijoje.¹⁹¹ Akivaizdu, kad toks tarptautinės bendruomenės susiskaldymas trukdė jai efektyviai koordinuoti savo veiksmus ir priimti reikalingus sprendimus.

Teigtina, kad ES greiti veiksmai, pasiūlius šešių principų susitarimą, padėjo nutraukti karo veiksmus tarp konfliktuojančių Gruzijos ir Rusijos. Tačiau galbūt tarptautinei bendruomenei reikėjo imtis griežtesnių veiksmų ir, pavyzdžiui, tvirtai pareikšti, kad šis agresijos proveržis gresia rimtu Rusijos ir Vakarų santykių pablogėjimu. Teigtina, kad Vakarai į susiklosčiusią padėtį reagavo santūriai todėl, kad tiesiog neturi svertų daryti kokį nors rimtą poveikį Rusijai. Čia tarptautinė bendruomenė buvo per silpna.

¹⁸⁷ G. W. Bushas: Rusijos veiksmai Gruzijoje – nepriimtini. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2453>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁸⁸ Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. Congressional Research Service, 2008, p. 16. <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁸⁹ Skrėlytė, J. Adamkus: didžiųjų valstybių delsimas kainuoja gyvybių. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2429>, [Žiūrėta 2010-04-07]

¹⁹⁰ Abejotinas JAV vaidmuo Gruzijos konflikte. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2466>, [žiūrėta 2010-04-07]

¹⁹¹ Bačiulis, A., *et al.* Gruzija – Rusijos meškos glėbyje // Veidas. 2008, rugpjūčio 18 d., p. 44.

Vis dėlto ES net ir pasibaigus kariniam konfliktui ėmėsi veiksmų, kad tarptautiniu lygiu būtų nustatytos šio karo priežastys. Dar 2008 metų gruodį buvo užsakyta tarptautinė komisija, kuri po dešimties mėnesio paskelbė savo darbo rezultatus.

2.3.3. Karo priežasčių paieška

2009 metų rugsėjo 30 dieną nepriklausoma tarptautinė komisija, vadovaujama Šveicarės diplomatės Heidi Tagliavini, paskelbė ataskaitą apie 2008 metų Gruzijos ir Rusijos karinio konflikto priežastis bei įvardino šio karo kaltininkus. Tyrimas buvo parengtas ES užsakymu ir pradėtas 2008 metų gruodį. Tiek Gruzija, tiek Rusija iš anksto buvo pareiškusios, kad šio tyrimo išvadas jos pripažins. Todėl tai turėjo padėti sumažinti įtampą tarp konfliktuojančių šalių, bei padėti sušvelninti konflikto pasekmes. Šis nepriklausomos tarptautinės komisijos tyrimas buvo pirmas kartas istorijoje, kuomet ES nusprendė aktyviai įsikišti į rimtą ginkluotą konfliktą. Tai taip pat pirmas kartas, kai ES ėmėsi konflikto aplinkybių tyrimo kaip tolesnės politinės ir diplomatinės priemonės po to, kai jau buvo pasiektas paliaubų susitarimas.¹⁹²

Nepriklausomi ekspertai ataskaitoje teigia, kad Rusijos ir Gruzijos karinį konfliktą išprovokavo Gruzija, kuri, 2008 m. rugpjūčio 7-8 d. apšaudydama Pietų Osetijos sostinę Cchinvalį, pirmoji nepagrįstai panaudojo karines priemones prieš Pietų Osetijoje esančius rusų taikdarius, todėl Rusija turėjo teisę į gynybą. Tačiau ataskaitoje pabrėžiama, kad atsakomybė už karinį konfliktą priskiriama ne vien Gruzijai. Rusija yra kaltinama provokavimu ne vieną mėnesį prieš konfliktą.¹⁹³ Taip pat pabrėžiama, jog Rusija yra kalta dėl tolesnio karinio konflikto eskalavimo, neproporcingo karinio atsako bei Gruzijos suvereniteto pažeidimo. Rusija yra kaltinama įvykdžius intervenciją į Gruzijos teritoriją. Ekspertų ataskaitoje taip pat paneigiami Rusijos pasiteisinimai neva humanitarinė intervencija buvo būtina siekiant apginti Pietų Osetijos ir Rusijos piliečius. Gruzija nevykdė genocido prieš Pietų Osetijos ir Abchazijos gyventojus, todėl Rusija neturi teisės remtis Kosovo precedentu. Karo vertinimo ataskaitoje rašoma, kad Rusija nesilaikė tarptautinės teisės normų. Jose nėra apibrėžta, kad yra galimi gynybos užsienyje veiksmai taikant karines priemones. Teigiama, kad Rusijos siekis apginti piliečius turėjo apsiriboti piliečių saugumo užtikrinimu bei jų evakuacija. Ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į dar vieną Rusijos nusižengimą – rusiškų pasų išdavimą Abchazijos bei Pietų

¹⁹² Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. 2009, p. 2.
http://news.bbc.co.uk/1/shared/bsp/hi/pdfs/30_09_09_iiffmgc_report.pdf, [Žiūrėta 2010-04-06]

¹⁹³ ES ataskaita: Gruzija pradėjo karą, Rusija – provokavo.
http://www.europedirect.lt/go.php/lit/ES_ataskaita_Gruzija_pradejo_kara_Rusija/1534, [Žiūrėta 2010-04-05]

Osetijos gyventojams. Šis „pasportizacijos“ procesas vertinamas kaip „grubus geros kaimynystės su Gruzija suvereniteto principų pažeidimas“.¹⁹⁴

Pripažįstama, jog tarptautinės teisės požiūriu abu separatistiniai regionai neturėjo pagrindo atsiskirti nuo Gruzijos. Bet kokia trečioji šalis, pripažindama šių sričių nepriklausomybę, pažeidžia tarptautinės teisės normas.

Tai tik pagrindiniai teiginiai, apimantys karinio konflikto klausimą. Visa ataskaita yra sutalpinta į 1200 puslapių¹⁹⁵, taigi, ji yra plati, galbūt netgi gerokai per plati, ir apima daug pašalinių klausimų. Todėl joje kiekviena konflikto pusė galėjo rasti sau naudingų dalykų ir kalbėti tik apie juos. Būtent taip ir elgėsi Gruzijos bei Rusijos vyriausybės – jos ataskaitą komentavo akcentuodamos sau palankias išvadas. „Maskva, nors ir nepatenkinta dviprasmiškomis ataskaitos išvadomis ir neva politizuotu ES požiūriu, vis dėlto teigia, kad ataskaitoje būtent Gruzija yra aiškiai įvardijama kaip agresorė. Tbilisis kategoriškai atmetė tokį Rusijos požiūrį, tvirtindamas, kad ataskaitoje niekur nepasakyta, jog karą pradėjo būtent Gruzija.“¹⁹⁶ Ataskaitoje nesant aiškumo, padarytos išvados tik didina įtampą tarp Gruzijos ir Rusijos. Jos suteikia Rusijai pagrindo plėtoti dvišalius santykius su Pietų Osetija ir Abchazija bei kelti naujas pretenzijas Gruzijai.

Pasirodžiusi ataskaita susilaukė įvairių tarptautinės bendruomenės vertinimų. „Kai abi šalys suvoks, jog dėl konflikto jos vienodai kaltos, joms bus lengviau judėti į priekį, nes taip visada būna, kai suvoki savo trūkumus“, - sako austrė Ulrike Lunacek, ES ir Gruzijos parlamentinio bendradarbiavimo komiteto narė. Teigiama, kad atliktas tyrimas gali susilpninti Gruzijos pretenzijas į Pietų Osetiją ir Abchaziją. Be to, teiginys, kad karą pradėjo Tbilisis, gali sustiprinti Rusijos pastangas, kad abiejų regionų nepriklausomybę pripažintų tarptautinė bendruomenė.“¹⁹⁷ Pasirodė teiginių, jog po šio konflikto Gruzijai galimybė tapti ES ir NATO nare beveik išnyko. Tačiau akivaizdžių politikos pokyčių Gruzijos atžvilgiu neįvyko. ES jau anksčiau, 2008 metų rugsėjį, paskelbė, kad šis karinis konfliktas esminės įtakos neturės. Buvo nutarta Gruziją pakviesti prisijungti prie ES Rytų partnerystės iniciatyvos, o vėliau atnaujintos derybos dėl bendradarbiavimo ir su Rusija.¹⁹⁸ Tokiu būdu nuramintos abi pusės. Iš 2009 metų pradžioje vykdytos Eurobarometro apklausos teigtina, jog Gruzijai siekiant

¹⁹⁴ Nepriklausomos tarptautinės komisijos ataskaita: dėl 2008 m. Rusijos ir Gruzijos karo atsakingos tiek Gruzija, tiek Rusija // Rytų kaimynystės atspindžiai. 2009, rugsėjo 17 d., Nr. 3, p. 2. http://www.eesc.lt/public_files/file_1255327993.pdf, [Žiūrėta 2010-04-05]

¹⁹⁵ Lobjakas, A. EU Report On 2008 War Tilts Against Georgia. <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2009/09/mil-090930-rferl01.htm>, [Žiūrėta 2010-04-05]

¹⁹⁶ Nepriklausomos tarptautinės komisijos ataskaita: dėl 2008 m. Rusijos ir Gruzijos karo atsakingos tiek Gruzija, tiek Rusija // Rytų kaimynystės atspindžiai. 2009, rugsėjo 17 d., Nr. 3, p. 2. http://www.eesc.lt/public_files/file_1255327993.pdf, [Žiūrėta 2010-04-05]

¹⁹⁷ Jegorova, J. ES ekspertai: dėl Gruzijos ir Rusijos karo kaltos abi. http://vz.lt/4/straipsnis/2009/09/30/ES_ekspertai_del_Gruzijos_ir_Rusijos_karo_kaltos_abi, [Žiūrėta 2010-04-05]

¹⁹⁸ Dambrauskaitė, Ž., et al. Ataskaita dėl Gruzijos-Rusijos konflikto: „nepastebėtos“ išvados ir „nematomos“ pasekmės Gruzijai // Rytų pulsas. 2009, Nr. 12, p. 4. http://www.eesc.lt/public_files/file_1257319739.pdf, [Žiūrėta 2010-04-08]

tapti ES nare reikia aktyviau vykdyti demokratinius procesus šalyje bei gerinti ekonominę būklę.¹⁹⁹ Panaši Gruzijos padėtis ir NATO atžvilgiu. Tačiau bendradarbiavimo su Rusija plėtra NATO darbotvarkėje šiandien yra aukščiau, nei nauja plėtra į Rytus.

Buvo daug nuomonių, jog paskelbta tyrimo ataskaita iš esmės nepateikė jokių naujų išvalgų. Jai pritarė ir Europos Parlamento narė dr. Laima Andrikienė. Jos teigimu tyrimo išvados iš esmės tik atkartoja ES poziciją, kuri buvo išreikšta anksčiau. L. Andrikienė teigia, kad Rusija pasinaudojo Gruzijos vadovybės klaida, taip siekė pripažinti Pietų Osetijos bei Abchazijos „nepriklausomybę“ ir tokiu būdu pakeisti geopolitinę situaciją. Ji pastebėjo, kad „ES ieško taikaus ir ilgalaikio konflikto sprendimo būdo“ ir „žinant dabartinę politinę situaciją ES viduje ir atšilusius politinius santykius su Rusija, ES greičiausiai šio pranešimo nesureikšmės ir stengsis susilaikyti nuo rimtesnių vertinimų.“²⁰⁰

Pastebėtina, kad Vakaruose reakcija į pasirodžiusią ataskaitą buvo tyli. Praėjus mėnesiui, ji iš esmės liko nepakomentuota nei JAV administracijos, nei Prancūzijos prezidento, kuris atliko pagrindinį tarpininko vaidmenį Gruzijos ir Rusijos paliaubų procese. Vokietijos užsienio reikalų ministras taip pat nebuvo išsamus ir apsiribojo pareiškimu, kad ataskaita yra objektyvi bei subalansuota.

Nepriklausomos tarptautinės komisijos ataskaita nepateikė kokių nors naujovių, kurios galėtų padėti išspręsti susidariusią konfliktinę situaciją Gruzijoje. Ji atskleidė tarptautinės bendruomenės susiskaldymą ir neryžtingumą.

2.4. Karo priešasčių ir pasekmių analizė: laimėjusieji ir pralaimėjusieji

Taigi nutraukus karo veiksmus susidarė išaldyta situacija: Gruzijos ir daugumos pasaulio šalių požiūriu Pietų Osetija ir Abchazija ir toliau lieka integralios Gruzijos dalys, tačiau *de facto* jos yra atplėštos, valdomos marionetinių Rusijos režimų, jose sutelktos didelės karinės rusų pajėgos. Tokia situacija gali tęstis dar dešimtmečius.

Tokiu būdu, lyginant su padėtimi iki karo, Gruzija laikytina pralaimėjusia šalimi. Vos nutraukus karo veiksmus, kai dar ES pirmininkavusi Prancūzija uoliai vykdė savo taikos atkūrimo planą, atrodė, kad ir Rusiją vargu ar galima laikyti nugalėtoja. Nebent ji iš pat pradžių būtų kėlusai sau tikslą ne pakeisti sau netinkamą Gruzijos politikos kryptį, o tiesiog nubausti kaimyninę valstybę už nepaklusnumą. Teisybė, Rusija matyt ilgam įsitvirtino Pietų Osetijoje ir Abchazijoje, nors formaliai jų neokupavo: jos kariuomenė lieka šiose teritorijose marionetinių režimų prašymu. Bet atrodė labiau

¹⁹⁹ Views on European Union Enlargement. 2009, p. 36. http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_257_en.pdf, [Žiūrėta 2010-04-18]

²⁰⁰ Laima Andrikienė: „Rusija, siekdama pakeisti geopolitinę situaciją Kaukazo regione, pasinaudojo neapgalvotais Gruzijos vadovybės veiksmais“ [http://www.laimaandrikiene.lt/index.php?id=12&L=mtpglsjr&tx_ttnews\[tt_news\]=760&tx_ttnews\[backPid\]=48&cHash=f9c49d0ad](http://www.laimaandrikiene.lt/index.php?id=12&L=mtpglsjr&tx_ttnews[tt_news]=760&tx_ttnews[backPid]=48&cHash=f9c49d0ad), [Žiūrėta 2010-04-05]

tikėtina, kad tikrasis Rusijos agresijos tikslas vis dėlto buvo pašalinti jai nepriimtina Gruzijos valdžią. Gali būti, kad Rusija iš pat pradžių ketino vesti šį karą iki logiškos pabaigos – okupuoti sostinę Tbilisį ir arba fiziškai susidoroti su Gruzijos valdžia, arba bent priversti ją bėgti į trečiąją šalį – tokiu atveju teigtina, kad tik stiprus pasaulio opinijos spaudimas priverstė Rusiją sustoti nebaigus operacijos. Tiek karo metu, tiek jam pasibaigus aukščiausi Rusijos pareigūnai ne kartą teigė, kad prezidentas M. Saakašvilis jiems yra visiškai nepriimtinas, pabrėžta, kad su juo Rusija niekada nesikalbės.²⁰¹ Tačiau karo akivaizdoje gruzinų tauta susivienijo²⁰² ir M. Saakašvilis liko šalies prezidentu.

Vis dėlto šiandien, praėjus daugiau nei pusantrų metų po karo, yra visiškai akivaizdu, kad Rusija, net ir nepašalinus jai neįtikusios Gruzijos valdžios, gavo viską, ko siekė pradėdama šį konfliktą: vadinamųjų rusakalbių teritorijos yra faktiškai okupuotos ir atplėštos nuo Gruzijos, apie bet kokią Gruzijos euroatlantinę integraciją jau seniai nebeužsimenama, tuo tarpu pati Rusija iš esmės nieko neprarado.

Nors Rusija taip ir neįvykdė visų Vakarų reikalavimų, tuoj po konflikto didžiųjų Europos šalių politikai dažniausiai kėlė tik vieną su juo susijusį klausimą: kas gi pirmas pradėjo? Bet vargu ar šis klausimas buvo esminis. Ko galėjo tikėtis Gruzija pradėdama šį konfliktą? Net jeigu Rusija elgtųsi civilizuoti ir, nesugebėdama savo taikdarių pajėgomis išlaikyti taikos regione, kreiptųsi į Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą, Gruzija būtų geriausiu atveju sulaukusi sankcijų dėl paliaubų sutarties sulaužymo, o blogiausiu – net apkaltinta genocidu. Todėl galima manyti, kad minėtas klausimas reiškė ne karo priežastį, o tik jo pretekstą. Tbilisis teigė, kad Rusija įvedė savo kariuomenę į Gruzijos teritoriją dar iki prasidedant Cchinvalio puolimui. Net jeigu taip ir nebuvo, akivaizdu, kad Rusijos kariuomenė buvo sutraukta prie Gruzijos sienos ir pasirengusi nedelsiant pulti. Taigi agresija vienokiu ar kitokiu būdu buvo planuojama. Čia vėl galima prisiminti Gruzijos karo eksperto I. Aladašvilio žodžius, kad jei Gruzija ir būtų pradėjusi karą, ji tai būtų dariusi ne tuomet, kai šalia jos sienos yra sutelkti Rusijos kariniai daliniai. Ji būtų pasirinkusi tinkamesnį metų laiką, kai gamtinės sąlygos keltų problemų Rusijos kariuomenei.

Tuo tarpu esminis klausimas – kokią teisę Rusija turėjo užpulti kaimyninę valstybę sprendžiant jos vidaus problemą – jeigu ir buvo kieno nors iškeltas, tai netrukus buvo visiškai užmirštas.

Pasaulio pasipiktinimas Rusijos elgesiu, grasinimai izoliuoti Rusiją, pašalinti ją iš įvairių tarptautinių organizacijų, greitai atslūgo.²⁰³ Rusija, į kiekvieną tokį grasinimą atsakydavusi, kad ji labiau reikalinga toms organizacijoms, negu tos organizacijos jai, pasirodė teisi. ES atnaujino nutrauktas derybas su Rusija, NATO vėl glaudžiai su ja bendradarbiauja, nors ši ir atsisakė išvesti kariuomenę iš okupuotų Gruzijos regionų. Atrodo, kad Rusijos apskaičiavimai buvo teisingi:

²⁰¹ Karas pasibaigė. Ar nuslops politinės aistros // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 13 d., Nr. 183, p. 8

²⁰² Nepalaužta ir susivienijusi tauta – pati svarbiausia pergalė Gruzijai // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 23 d., Nr. 191, p. 1, 6, 7.

²⁰³ Kokios pagalbos Gruzija gali tikėtis iš Vakarų // Veidas. 2008, rugpjūčio 18 d. Nr. 33, p. 45.

pragmatiniai interesai ES paėmė viršų prieš vertybinius įsitikinimus. Taigi agresorius liko niekaip nenubaustas. Rusija gali drąsiai daryti išvadą, kad jai ir toliau leista naudotis tokiais metodais sprendžiant savo tarptautines problemas.

Vis dėlto labiausiai pralaimėjusia šalimi laikytina tarptautinė pasaulio bendruomenė, nesugebėjusi visiškai nieko priešpastatyti įžūliems agresoriaus veiksams. Teisybė, kaip teigia docentas E. Motieka (žr. 2 priedą), ES rekordiškai greitai nutraukė karo veiksmus ir sustabdė kraujo praliejimą, tačiau tai buvo pasiekta tik faktiškai atidavus agresoriui viską, ko jis siekė. Šis konfliktas pademonstravo, kad tarptautinė bendruomenė iš esmės kaip neturėjo, taip ir neturi svertų paveikti vadinamųjų supervalstybių karo atveju. Visi tarptautiniai susitarimai bei įsipareigojimai yra prasmingi tik tiek, kiek tarptautinė bendruomenė turi svertų jų pažeidėjams nubausti. Rusijos atveju tokių svertų neatsirado. Iš esmės Europa pademonstravo tokį patį politinį neveiksmingumą, kokį ji rodė prieš Antrąjį Pasaulinį karą fašistinės Vokietijos atžvilgiu. Žinoma, šis konfliktas neišsiliejo ir neturėjo išsilieti į jokių platesnio masto tarptautinį susidūrimą, nes Rusija tokių siekių toli gražu neturėjo, tačiau jai liko atrištos rankos visas savo problemas su vadinamuoju artimuoju užsieniu, t.y. buvusiomis Sovietų respublikomis, spręsti panaudojant karinę jėgą, ir abejotina, ar kokie nors tarptautiniai įsipareigojimai, įskaitant net ir NATO sutarties penktąjį straipsnį, leistų tam pasipriešinti.

3. TYRIMAS: EKSPERTŲ NUOMONĖS DĖL GRUZIJOS-RUSIJOS KARINIO KONFLIKTO IR JŲ ANALIZĖ

Siekiant išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie 2008 metų Gruzijos-Rusijos karinį konfliktą, buvo atliktas struktūrinis interviu su užsienio šalių specialistais, kurių darbas bei domėjimosi sritis yra susiję su postsovietinės erdvės šalių politika.

Darbo tyrimas yra paremtas kokybinio tyrimo metodu. Ekspertų interviu buvo pasirinktas, siekiant gauti kompetentingą ir įvairiapusę nuomonę, vertinimus bei požiūrį susijusius su analizuojama tema. Visi ekspertai buvo pasirinkti tikslingai, siekiant atskleisti tyrimo problemą, įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, patvirtinti arba paneigti išsikeltą hipotezę. Struktūrinis interviu buvo rengiamas ir atliekamas, remiantis nustatyta metodika.²⁰⁴

Buvo apklausti 4 ekspertai: Mykolo Romerio universiteto Europos Kaimynystės programos dėstytojas Alvydas Medalinskas, Vilniaus universiteto tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (VU TSPMI) docentas Kęstutis Girnius, Mykolo Romerio universiteto docentas Egidijus Motieka bei VU TSPMI docentas Lauras Bielinis (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Ekspertų aprašo lentelė (sudaryta autorės)

	Ekspertas Nr. 1	Ekspertas nr. 2	Ekspertas Nr. 3	Ekspertas Nr. 4
Vardas, pavardė	Alvydas Medalinskas	Kęstutis Girnius	Egidijus Motieka	Lauras Bielinis
Amžius	46	63	50	52
Darbovietė, pareigos	MRU Europos Kaimynystės programos dėstytojas	VU TSPMI docentas	MRU docentas	VU TSPMI docentas
Darbo patirtis šioje srityje	Su Gruzijos politika pažįstamas daugiau nei 20 metų	Su sovietine erdve, tame tarpe ir Gruzija, pažįstamas daugiau nei 30 metų	Su Gruzijos klausimais susidurdavo nuolat, dirbdamas strateginių studijų centre 2004-2008 m.	Daugiau nei 20 metų

Tyrimas buvo atliktas 2010 m. kovo-balandžio mėnesiais. Visiems ekspertams buvo pateikta dvylika vienodų klausimų (žr. 1 priedą). Anketos klausimai susideda iš trijų dalių. Pirmoji dalis, susidedanti iš 1-5 klausimų, skirta atskleisti Gruzijos-Rusijos karinio konflikto priežastis. Antroji

²⁰⁴ Luobikienė, I. Sociologinių tyrimų metodika. Kaunas: Technologija, 2006, p. 68-69.

klausimų dalis, 6-8 klausimai, skirta išsiaiškinti tarptautinės bendruomenės vaidmenį konflikte, jos veiksmus sprendžiant susidariusį konfliktą. Galbūt kažką reikėjo daryti kitaip. Trečioji, paskutinė klausimų dalis, susidedanti iš 9-12 klausimų, skirta diskusijai apie dabartinius Gruzijos ir Rusijos santykius bei jų perspektyvą. Kalbama ir apie galimybes Gruzijai integruotis į Vakarų struktūras, kokias pasekmes Gruzijai turėjo šis karas. Taip pat svarstoma, ar yra galimi panašūs Rusijos agresijos išpuoliai prieš kitas buvusias Sovietų Sąjungos valstybes.

3.1. Gruzijos-Rusijos karinio konflikto priežasčių paieška

Visi apklaustieji ekspertai laikosi vieningos nuomonės vertindami šį karą neigiamai. Ekspertai vieningai nepateisina Rusijos invazijos į suverenią Gruzijos valstybę. Kaip teigia L. Bielinis, „net jei Gruzija būtų 100 procentų kalta dėl to, kad išprovokavo karą, Rusijos invazijos nepateisinčiau dėl vienos elementarios priežasties – tai yra didžiulės supervalstybės santykis su maža kaimyne, nepajėgia kovoti ilgiau negu pusę dienos.“ (žr. 94 psl.) Tai buvo akivaizdi, iš anksto suplanuota karinė invazija bei dalies Gruzijos okupacija.

Karo priežastys yra išskiriamos kelios. Doc. Lauras Bielinis pabrėžia, kad karo priežastys yra susijusios su dar Sovietų Sąjungos neišspręstomis problemomis. Alvydas Medalinskas pabrėžia, kad čia įtakos turėjo Gruzijos prezidento Michailo Saakašvilio akivaizdus siekimas integruotis į Vakarų struktūras – Europos Sąjungą (ES) ir NATO. Dėl tokių pažiūrų Rusijai nepatiko Gruzijos prezidentas ir buvo pasigirdę rusų minčių, jog bus siekiama su M. Saakašviliu susidoroti netgi fiziškai. Tačiau A. Medalinskas išsiskiria iš kitų ekspertų, pabrėždamas dar vieną jo manymu labai svarbią šio Gruzijos-Rusijos konflikto priežastį – energetiką. Per Gruziją eina naftotiekis Baku-Tbilisis-Džeichanas. A. Medalinsko manymu, Rusija norėjo turėti šią energetinių išteklių kontrolę savo įtakoje.

Kitas svarbus klausimas – kas išprovokavo karinį konfliktą? Čia ekspertų nuomonės šiek tiek išsiskiria. A. Medalinsko ir K. Girniaus nuomonės sutampa. Jie teigia, kad konfliktą visų pirma išprovokavo Gruzija. K. Girnius yra kategoriškas šiuo klausimu, sakydamas, kad galbūt šiek tiek provokavo ir Rusijos pusė, tačiau jo manymu pagrindinė atsakomybė dėl įvykusio karo tenka Saakašviliui, kuris pasidavė tiems rusų bandymams provokuoti ir pradėjo puolimą. A. Medalinskas pritaria nepriklausomų ekspertų ataskaitai, padarytai ES iniciatyva, kad šį konfliktą išprovokavo Gruzija, tačiau tik po to, kai nepavyko jokiais taikiais būdais išspręsti klausimo, kad Pietų Osetija ir Abchazija gali taikiai įeiti į Gruzijos teritorijos sudėtį. K. Girnius taip pat teigia, kad pasirodžiusi ES ataskaita pasako, jog nėra jokių duomenų, kad pirmoji veržėsi Rusijos kariuomenė. Tačiau tam prieštarauja L. Bielinis. Jo teigimu per Rokio tunelį jau buvo įvesta rusų kariuomenė, kai gruzinai pradėjo karinę ataką. L. Bielinio nuomonei artimos ir E. Motiekos mintys. Jo teigimu konfliktą be jokios abejonės išprovokavo Rusija. Provokacijai buvo rengiamasi visus metus prieš konfliktą. Rusija

telkė ginkluotę, gyvąją jėgą bei specialiąsias pajėgas ir disponavo pietine Pietų Osetijos dalimi, nes ten gyvena osetinai, kurie buvo tam tikras Gruzijos depozitas. Rusija tai puikiai žinojo ir išnaudojo, galvodama, kad Gruzija bet kokių atveju gins gruzinus, gyvenančius Pietų Osetijoje. Taigi, apklaustų ekspertų nuomonės sutampa dėl karo pateisinimo bei jo priežasčių klausimo, tačiau akivaizdžiai išsiskiria dėl konflikto išprovokavusios pusės.

Konflikte didelis vaidmuo tenka Pietų Osetijai ir Abchazijai. Šios teritorijos yra autonominiai daliniai. Jos abi yra prorusiškos. Dėl šių teritorijų savarankiškumo ekspertų nuomonės gana panašios. E. Motieka teigia, kad pačios šių teritorijų vyriausybės elgėsi kaip tipiški Rusijos satelitai, sudarydamos sąlygas invazijai. Jos vykdė tiesioginius Maskvos nurodymus tiek kare, tiek Gruzijai stengiantis diplomatiškai su jomis kontaktuoti. A. Medalinskas pritaria, jog Rusija labai įtakojo visus procesus šiose teritorijose, siūsdama taikos palaikymo pajėgas, kurios tik formaliai taip vadinosi. L. Bielinio teigimu, Abchazijos ir Pietų Osetijos vaidmuo šiame kare buvo statistų vaidmuo Rusijos geopolitinių klausimų sprendime. Taip pat ne tik geopolitinių, bet ir tų klausimų, kurie susiję su Rusijos galybės įvaizdžiu pačioje šalyje, nes dauguma rusų šalies galybę suvokia, kaip jos teritorijos gražinimą į Sovietų Sąjungos laikų teritoriją. Šiems ekspertams prieštarauja K. Girnius. Jo manymu Abchazija šiame kare išvis nevaizdino jokio vaidmens. Tačiau ir jis sutinka, kad tiek Pietų Osetijos, tiek Abchazijos valdžios buvo išlaikomos Rusijos. Darytina išvada, kad Abchazija ir Pietų Osetija beveik neturėjo savarankiškumo priimdamos sprendimus šiame kariniame konflikte.

Dėl Abchazijos ir Pietų Osetijos siekių ekspertų nuomonės visiškai išsiskiria. E. Motieka kategoriškai pasisako, kad jų tikslas tikrai nebuvo savarankiškumo siekimas, nes jos tiesiog yra per mažos ir nesugebėtų išgyventi ekonomiškai. A. Medalinsko teigimu, abi teritorijos galėjo turėti savų interesų būti nepriklausomos ir atsiskirti nuo Gruzijos. O K. Girnius pabrėžia, kad nepriklausomybės čia galėjo siekti tik Abchazija. Jis pažymi, kad abchazų skundai ir nuoskaudos tęsiasi jau seniai, jie siekė nepriklausomybės dar tada, kai buvo kuriama Sovietų Sąjunga. Kai Abchazija tapo Sovietinės Gruzijos dalimi, abchazai į gruzinus žiūrėjo kaip į kolonistus ir visą laiką siekė tapti nepriklausomais. Tuo tarpu Pietų Osetijoje tokių nuotaikų buvo daug mažiau.

Gruzijos-Rusijos santykiai nuo pat Sovietų Sąjungos žlugimo vedė prie 2008 metais įvykusio karinio konflikto. Tam įtakos turėjo jau pirmasis nepriklausomybę atstačiusios Gruzijos prezidentas Zviadas Gamsachurdija. Jis buvo antirusiškas ir iškart atėjęs į valdžią paskelbė, kad Gruzija išstos iš NVS. Tačiau valdžioje Z. Gamsachurdija neišbuvo ilgai. Šalyje įvyko perversmas, po kurio prezidentu tapo Eduardas Ševardnadzė. Jo prezidentavimo laikotarpiu santykiai su Rusija iš pradžių buvo šiltesni. K. Girniaus nuomone „Jelcinas ir dauguma rusų nemėgo Ševardnadzės, nes jį laikė vienu pagrindinių Gorbačiovo talkininkų sugriaunant tarybinę imperiją, bet jis vis tiek sugebėjo su Rusija rasti *modus vivendi*.“ (žr. 84 psl.) E. Motieka priduria, kad apskritai E. Ševardnadzei pavyko atsidurti valdžioje tik todėl, kad tuo metu dauguma Gruzijos gyventojų galvojo, jog jo kontaktai su Rusija padės Gruzijos

ekonomikai įveikti visas reformų sukeltas problemas. Ir tai pasiteisino keletą metų. Tačiau negalima teigti, kad prezidentas E. Ševardnadzė puikiai sutarė su Rusija. A. Medalinskas teigia, kad tuo metu Gruzijos santykiai su Rusija galbūt buvo mažiausiai įtempti, tačiau ir E. Ševardnadzė siekė Rusijos karinių bazių Gruzijos teritorijoje panaikinimo. Visi ekspertai vieningai sutaria, kad prie būsimo karo labiausiai vedė autoritetingas Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis, kuris E. Motiekos manymu savo pavyzdžiu galėjo išjudinti pamatus ne vienoje NVS valstybėje. K. Girnius ir E. Motieka sutaria sakydami, kad M. Saakašvilis kartais naudojo galbūt net per agresyvią retoriką sprendamas įvairias Gruzijos problemas. Jie mano, jog išsprendus Adžarijos problemą, kai Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas nesipriešino Gruzijos prezidento veiksmams, M. Saakašvilis ėmė galvoti, kad kitos problemos spęsis taip pat. Tačiau istorija parodė, kad taip nebuvo. Darytina išvada, kad per visą nepriklausomybę atstačiusios Gruzijos istoriją M. Saakašvilis buvo labiausiai nemėgiamas politikas Rusijoje.

Santykiai tarp valstybių tapo dar labiau įtempti, kai nuo 2006 metų Gruzijos prezidentas ėmė vykdyti dar agresyvesnę politiką. Doc. K. Girnius šią politiką netgi vadina „kvaila“. Nuo to laiko abipusiškai buvo einama prie šio konflikto. K. Girniaus manymu, nuo 2007 metų, kai Rusija ėmė taikyti Gruzijai įvairias ekonomines bei finansines sankcijas, netgi varė gruzinus iš Rusijos, M. Saakašvilis turėjo suprasti, kad tokie žaidimai su Rusija Gruzijai gali būti pavojingi. Tačiau Gruzija nieko nedarė. E. Motieka pabrėžia kitą Rusijos vykdytą politiką Gruzijos atžvilgiu – pasportizaciją. Jo manymu tai buvo aiškus konflikto provokavimas, nes didelė dalis visuomenės Pietų Osetijoje ir Abchazijoje tapo Rusijos piliečiais.

Dar keli mėnesiai iki karo jau buvo keliamas klausimas dėl šio konflikto. Pasirodė įvairių nuomonių. Buvo teiginių, kad šis konfliktas neperaugs į karštąjį karą, kad visi vykstantys įvykiai yra nuolatinės įtampos palaikymas. Buvo ir spėjimų, jog karas tikrai bus. Laikui bėgant tapo visiškai akivaizdu, kad karas jau yra nebeišvengiamas. Čia svarbus klausimas, ką galbūt reikėjo padaryti kitaip, kad šis konfliktas tarp Gruzijos ir Rusijos, kuris tęsiasi ne vieną dešimtmetį, šį kartą neperaugtų į tikrą karą. Yra teiginių, kad siekiant išvengti karinio konflikto turėjo būti atnaujinti derybiniai mechanizmai dėl Pietų Osetijos ir Abchazijos. E. Motiekos teigimu buvo galima sustiprinti ESBO misiją. Tačiau A. Medalinskas pastebi, kad po įvairių karinių konfliktų, kuriuos per ilgą laiką išgyveno osetinai ir abchazai, šio klausimo išspręsti nebuvo galima. Vietiniai šių teritorijų gyventojai tiesiog negalėjo sutikti su Tbilisio valdžia. Jo manymu nebent reikėjo laukti, kol praeis tiek laiko, kad užgytų gyventojų žaizdos. E. Motieka pabrėžia, kad abi pusės nenorėjo išvengti konflikto, tačiau jo manymu niekas nenorėjo, kad jis peraugtų į karą. Tarptautinė bendruomenė padarė labai mažai, kad karas neįvyktų. Vakarai matė, kad Rusija darė visus parengiamuosius žingsnius, tiek dislokuodama savo kariuomenę, tiek sudarydama sąlygas padidinti konvencinių pajėgų skaičių pasienio rajone, tokiu būdu įšaldydama savo tarptautines sutartis. Viso to akivaizdoje Vakarai nieko nesiėmė. E. Motieka mano, kad galbūt Vakarai šiek laukė šio konflikto, nes reikėjo kažkaip spręsti pačią Gruzijos problemą. Taip

pat ir K. Girniaus manymu dalis kaltės dėl įvykusio konflikto tenka Vakarams. Jiems reikėjo aiškiau daryti savo pareiškimus, kai abi pusės buvo raginamos nevystyti konflikto ir sėsti prie derybų stalo. JAV nedviprasmiškai davė M. Saakašviliui suprasti, kad karo metu jos palaikys gruzinus. Todėl Gruzija ir pradėjo karinius veiksmus. Todėl K. Girniaus manymu tiek JAV, tiek ES turėjo laikytis tvirtesnės pozicijos darydami pareiškimus ar tiesiog kalbėdamiesi su Gruzijos prezidentu. Šiai K. Girniaus nuomonei pritaria ir E. Motieka bei A. Medalinskas, teigdami, kad karas galbūt nebūtų įvykęs, jei Vakarai būtų parodę tvirtesnę paramą Gruzijai bei visam Pietų Kaukazo regionui. Galbūt visi minėti mechanizmai būtų padėję išvengti karo. Tačiau A. Medalinsko teigimu, net jei M. Saakašviliui nebūtų trūkusi kantrybė, jei jis nebūtų pasidavęs visoms provokacijos ir nebūtų pasiuntęs kariuomenės į Pietų Osetiją, karas vis tiek būtų įvykęs. Tam tiesiog būtų rasta kita priežastis, nes akivaizdu, kad tai buvo Rusijos politinis sprendimas siekiant nušalinti nuo prezidento posto jiems nepatinkantį Gruzijos politiką. Vis dėlto, A. Medalinsko teigimu, rusai nepasvėrė šio savo sprendimo, nes neįvertino, kad M. Saakašvilis yra nepriklausomos valstybės prezidentas.

L. Bielinis išsiskiria savo mintimis, jog norint išvengti šio karo, buvo reikalinga ne tik politinė valia iš centrų. Buvo reikalinga valia visuose lygmenyse siekiant sukurti tarpusavio supratimą bei vienas kito toleravimą gyvenant šalia. O būtent to tarp šių regionų nebuvo.

Darytina išvada, kad norint išvengti 2008 metų rugpjūčio mėnesį įvykusio Gruzijos-Rusijos penkių dienų karo, turėjo būti atnaujinti derybiniai mechanizmai dėl galimybių Pietų Osetijai ir Abchazijai gyvuoti Gruzijos sudėtyje, turėjo būti stipresnis Vakarų palaikymas suverenos Gruzijos atžvilgiu bei turėjo būti plėtojama kultūrinė politika tarp konfliktuojančių teritorijų, siekiant, kad jos sugyventų takiai. Tačiau dėl paskutinės minties kyla klausimas. Ar tikrai Gruzijai būtų pavykę sugyventi su maištaujančiais separatistais taikiai, netgi vykdant ilgalaikę kultūrinę politiką, turint galvoje, kad prie visų nesutarimų šiame regione nuolat prisidėdavo Rusija, kurios pagrindinis tikslas buvo provokuoti ir visaip kliudyti gruzinams tų teritorijų atžvilgiu? Tikėtina, kad Rusijai vykdant tokią politiką, šis konfliktas anksčiau ar vėliau būtų įvykęs.

Prie Gruzijos-Rusijos karo eskalavimo bei priežasčių paieškos daug prisidėjo žiniasklaida. Kad žiniasklaidai šiame konflikte teko didelis vaidmuo, vienareikšmiškai sutinka visi apklausti ekspertai. Vyko didžiulis informacinis karas, per kurį, panaudojant įvairias žiniasklaidos galimybes buvo galima lengvai mobilizuoti mases, žmonių nuotaikas bei karinius kontingentus. Tiek viena, tiek kita konflikto pusė stengėsi per žiniasklaidą parodyti pasauliui kas yra kaltas dėl karo, o kas yra nuskriaustasis. A. Medalinsko teigimu šį informacinį karą pralaimėjo Rusija, nes M. Saakašvilis yra labiau charizmatinė asmenybė. Be to, daug Gruzijos pareigūnų yra baigę mokslus Vakaruose, todėl puikiai moka anglų kalbą ir galėjo daryti įvairius pareiškimus tiesiogiai Vakarų žiniasklaidai. Rusija nespėjo savo pranešimų daryti taip greitai. Čia taip pat svarbu, kad Vakarų visuomenė, sužinojusi, kad Rusija peržengė suverenos valstybės teritoriją, iš karto sureagavo labai neigiamai. Tai negalėjo padaryti

teigiamo įnašo Rusijos žiniasklaidai darant pirmines šio karo priežasčių apžvalgas. Tačiau, E. Motiekos manymu, gruzinų žiniasklaida vis dėlto nepakankamai padarė, kad ši problema būtų eskaluojama Vakarų Europoje. Jis taip pat labai neigiamai vertina rusų žiniasklaidą, kuri buvo šovinistinė ir nesiklausė bei išvis neaptarinėjo jokių argumentų. Rusijos žiniasklaida tapo kontroliuojama ir prarado savo demokratiškumą.

Ekspertai taip pat išskyrė Vidurio Europos žiniasklaidą, tame tarpe ir Baltijos valstybių, kuri veikė labai greitai. Tam įtakos turėjo ir intensyvių santykių dėka tarp valstybių susikūrę kanalai.

K. Girnius yra linkęs pabrėžti, kad informacinį karą Gruzija laimėjo tik iš pat pradžių. Žiūrint iš ilgalaikės perspektyvos, kai praėjo jau daugiau nei pusantrų metų po karo, M. Saakašvilio likimas pasikeitė. Jis nebėra taip nušviečiamas žiniasklaidoje, retai kviečiamas svečiuotis užsienio valstybėse. Rusija yra didesnė valstybė, todėl turi daugiau resursų teigti „savo tiesą“ per įvairias žiniasklaidos priemones. Prie to prisidėjo ir 2009 metų rugsėjo mėnesio 30 dieną pasirodžiusi ES ataskaita, kur pateikta informacija, kad dėl kilusio karo yra kaltos abi pusės. Taigi Vakarams reikėjo laiko, kad jų žiniasklaida suvoktų, jog dalis atsakomybės tenka ir M. Saakašviliui.

Visos išdėstytos ekspertų mintys dar kartą patvirtina teorinėje šio darbo dalyje išsakytą teiginį, kad žiniasklaida XXI amžiuje yra svarbus žaidėjas tarptautiniuose konfliktuose. Abi konflikto pusės stengėsi išnaudoti visuomenės informavimo priemones, siekdamos supažindinti pasaulį su vykstančiais įvykiais ir pakreipti informaciją sau naudinga linkme.

3.2. Tarptautinės bendruomenės vaidmuo konflikte

Svarbus klausimas apžvelgiant konfliktą tarp Gruzijos ir Rusijos yra tarptautinės bendruomenės veiksmai siekiant nutraukti karą bei sušvelninti jo pasekmes. Pirminius tarptautinės bendruomenės vertinimus vykusio karo atžvilgiu jau aptarėme. Dabar svarbu prisiminti, kokių veiksmų ėmėsi tarptautinė bendruomenė karui nutraukti bei kaip juos vertina apklaustieji ekspertai.

Lietuvos reakcija į prasidėjusį konfliktą buvo labai aktyvi. Ji taip pat buvo adekvati, greičiausiai todėl, kad Lietuva labai palaikė Gruziją visuose integracijos į Vakarų struktūras procesuose ir apskritai nuo senesnių laikų turi artimą ryšį su gruzinų tauta. Doc. E Motieka išskiria aktyvų Lietuvos politinį bei humanitarinį palaikymą. Svarbu pažymėti ir aktyvius tiesioginio palaikymo bei propagandos veiksmus ES, Europos Komisijoje (EK) bei Europos Parlamente (EP). Lietuva nuolat, nuo pat pirmos karo dienos, ragino tarptautinę bendruomenę imtis veiksmų prasidėjusiems kariniams veiksams nutraukti. A. Medalinskas Lietuvos poziciją šio karo atžvilgiu tapatina su JAV pozicija. Jis teigia, kad abi valstybės laikėsi panašios pozicijos. Baltijos valstybės ir Lenkija atstovavo JAV politikai. Amerikiečiams pakakdavo tiesiog padaryti pareiškimus įvairių vizitų metu ir tos nuomonės Lietuva laikydavosi.

Lietuvos reakciją į Gruzijos-Rusijos karą skeptiškai vertina tik K. Girnius. Jo manymu Lietuva reagavo pernelyg jautriai. Docentas pažymi, kad Lietuva ir anksčiau buvo per daug sutapatinusi M. Saakašvilį su Gruzija. Lietuvos politikai nuolat palaikydavo visus Gruzijos vyriausybės veiksmus. Labiausiai kritikuotina Lietuvos pozicija, K. Girniaus teigimu, kai ji palaikė gruzinų vyriausybės veiksmus per 2007 metais kilusias riaušes, kur buvo mušami patys gruzinai. Taip pat jis pabrėžia, jog Lietuvos norėjo, kad tokias pačias pozicijas išreikštų ir ES bei JAV. Tačiau ši lietuvių „svajonė“ neišsipildė.

Kalbant apie Lietuvos reakciją į Gruzijos- Rusijos karą, akivaizdu, kad doc. K. Girnius užima visiškai skirtingą poziciją nei kiti apklausti ekspertai.

ES poziciją karo metu ekspertai vertina teigiamai. E. Motieka teigia, kad apskritai Vakarų reagavimas buvo pavyzdinis. Tai buvo bandymas ne eskaluoti konfliktą, o jį užgniaužti pasirašant sutartis. Sutarčių sudarymo metu ES žinojo, kad Rusijos pajėgos pasiliks Gruzijos teritorijoje ir siautės dar kurį laiką. Rusija bandė aiškinti, kad tai taikos palaikymo pajėgos, kurios lieka kol kas, bet vėliau jos pasitrauks. ES su šia pozicija sutiko. E. Motiekos manymu, jei ji būtų nesutikusi, būtų buvę daug daugiau problemų. Todėl jo manymu ES reakcija buvo labai adekvati. A. Medalinskas priduria, kad ES pozicija, palaikanti Gruziją, sustiprėjo po to, kai rusų kariuomenė peržengė Pietų Osetijos ir Gruzijos sieną. Taip pat čia svarbus kitas dalykas, nes tuo metu ES suprato, kad niekas kitas šio klausimo neišspręs, tad reikia imtis priemonių ir būti taikdariu.

Aukščiau išreikštą nuomonę palaiko ir K. Girnius. Jo teigimu, ES gali didžiulius, jog pavyko taip greitai susitarti ir sustabdyti karo veiksmus. ES elgėsi itin veiksmingai užtikrinant taiką. K. Girnius pabrėžia, kad yra ir kitokių nuomonių, pasipiktinimų, kad ES buvo priversta nusileisti ir kad nebuvo įgyvendintos visos susitarimo sąlygos. L. Bielinis, pritardamas bendrai nuomonei sako, kad apskritai visa tarptautinė bendruomenė sureagavo adekvačiai ir gana kategoriškai įsiterpė į šį konfliktą. ES kalbėjosi su Rusija tiek politiniame, tiek diplomatiname lygmenyje. Tačiau jis pastebi svarbų dalyką – „tol, kol rusai nerealizavo savo pagrindinio tikslo, tai yra kol neužėmė pilnai Abchazijos ir Pietų Osetijos teritorijų, tol jie nesustojo ir į jokias derybas nėjo.“ (žr. 95 psl.)

Apskritai, L. Bielinio nuomone, tiek Lietuvos, tiek ES, tiek JAV reakcija į Gruzijos-Rusijos karą buvo labai panaši. E. Motieka teigia, kad JAV pozicija ėjo paskui ES poziciją. Ji buvo aštresnė, bet amerikiečiai šnekėjo daug mažiau. Tačiau tiek ES, tiek JAV šiuo klausimu pasidalino pozicija tarp abiejų, kiekvienam pagal savo sektorių. K. Girnius mano, kad JAV žaidė atsargiai, bet iš esmės palaikė Gruziją kiek galėjo. Teigtina, kad visi ekspertai pritaria nuomonei, jog ES ir Vakarų bendruomenė apskritai padarė tai, kas buvo geriausia ir tinkamiausia pagal situaciją.

Šalia Lietuvos, ES ir JAV E. Motieka dar išskiria Lenkijos bei Ukrainos pozicijas, kurios buvo labai operatyvios. NVS šalių pozicija buvo susitaikėliška. Gruzija buvo kaltinama griauanti jų visų santykius. Kitos valstybės Europoje prisidėjo prie bendros ES pozicijos. Visi ekspertai sutinka, kad ES

pasisekė greitai ir konstruktyviai išspręsti konfliktą. Tai yra labai sveikintina ir jų nuomone sunku pasakyti, ką tarptautinė bendruomenė turėjo taryti kitaip šio karinio konflikto sprendimo atveju. Galbūt ES pozicija galėjo būti kietesnė, teigia, E. Motieka. L. Bielinis priduria, kad gal ES ir JAV galėjo labiau įtakoti Rusiją finansiniais ar ekonominiais aspektais, siekdamas nutraukti konfliktą. Tačiau jis pabrėžia, kad šis karas buvo vienas iš ilgalaikių procesų padarinių, todėl bandyti išspręsti tuos ilgalaikius padarius per šį konfliktą būtų tiesiog naivu. O jei susitelkus būtų daromas didesnis spaudimas Rusijai, tai atvestų prie dar didesnio konflikto. Taigi ES pasirinko mažesnę nuostolį. K. Girnius taip pat pritaria, jog sunku svarstyti, ką tarptautinė bendruomenė galėjo padaryti kitaip sprendama konfliktą tarp Gruzijos ir Rusijos. Jo manymu tarptautinė bendruomenė gali daryti didesnę poveikį tik Gruzijai. Rusija nesiklausys tarptautinės bendruomenės ten, kur jos manymu yra jos gyvybiniai interesai. Taigi Vakarami galėjo nebent priversti M. Saakašvilį pakeisti savo retoriką. Taip pat galėjo daryti tvirtesnius ir aiškesnius pranešimus Rusijai, kad ji liautųsi provokavusi kaimyninę valstybę.

2009 metų rugsėjo 30 dieną pasirodė ES ataskaita, kuri vertina karo priežastis. Ataskaitoje skelbiama, kad dėl prasidėjusio karo kaltos yra abi pusės. Gruzija pirmoji pradėjo karinius veiksmus, tačiau Rusija kaltinama tuo, kad ilgą laiką iki karo provokavo gruzinus. Ekspertų vertinimai ES ataskaitos klausimu pasiskirsto į dvi stovyklas. A. Medalinsko nuomone ES ataskaita yra objektyvi, nes vertina abiejų šalių poveikį konflikte. Jis pastebi, kad ataskaitoje nesigilinama istoriškai, bet tai būtų dar nepalankiau Gruzijai atsižvelgiant į tai, kad Abchazijos ir Pietų Osetijos teritorijos turėjo savo valstybingumą ir kad ten nuo senų laikų vyko didžiuliai konfliktai. Bet ataskaitoje taip pat nevertinamas kitas dalykas, kuris Gruzijai būtų palankus, tai yra kiek gruzinų turėjo palikti Pietų Osetiją ir Abchaziją dėl prasidėjusios konflikto.

K. Girniaus pozicija panaši. Jo manymu, buvo dedamos didelės pastangos, kad ES ataskaita būtų kuo neutralesnė, kad neišskaudintų nė vienos konflikto pusės. K. Girnius taip pat labai akcentuoja ataskaitoje paskelbtą faktą, kad Gruzija pirmoji pradėjo puolimą. Tačiau jam visiškai prieštarauja L. Bielinis, teigdamas, jog kiek pačiam teko stebėti informaciją karo metu, per Rokio tunelį jau buvo įvesta rusų kariuomenė tuo momentu, kai gruzinai pradėjo karinę ataką. Todėl jo nuomone, svarbu patikslinti, kas yra laikoma karo pradžia – ar pirmasis šūvis, ar kariuomenės ir karinės technikos įvedimas į suverenios valstybės teritoriją. L. Bielinis šią ES ataskaitą vertina itin skeptiškai.

Skeptiškų užuominų galima rasti ir E. Motiekos atsakymuose. Jo manymu šios ES išvados palieka Rusijai didelę manevro galimybę. Docentas pažymi, kad ataskaita yra per didelė ir joje sau naudingų dalykų gali rasti tiek Rusija, tiek Gruzija. E. Motieka pažymi, kad rašant šią ataskaitą visų pirma buvo sprendžiami klausimai, dominantys visą tarptautinę bendruomenę, klausimai susiję su naftos bei dujų politika. Jis taip pat pažymi kitą svarbų klausimą. Jo manymu, svarbu, kad šis konfliktas nebuvo susietas su Kosovo problema. „Kosovo atveju visa tarptautinės bendruomenės

politika buvo orientuota į tai, kad išspręstų Kosovo nepriklausomybės klausimą [...] Secesijos galimybė buvo apibūdinama kaip išskirtinė, nepakartojama ir nesektina, bet šiuo atveju spręstina.“ (žr. 92 psl.) Šiame konflikte Abchazijos ir Pietų Osetijos teisiniai klausimai buvo visai kitokio pobūdžio. Gruzija yra pripažinta valstybė su neliečiamomis sienomis pagal Jungtinių Tautų ir Europos Tarybos konvencijas. Nėra organizacijos, kuri keltų Gruzijos atskirų teritorijų atsiskyrimo, išlikimo nepriklausomom ar prisijungimo prie Rusijos klausimus.

3.3. Karo pasekmės

Antroje šio darbo dalyje minėta, jog 2008 metais įvykusiame Gruzijos-Rusijos kariniame konflikte vienu iš pretekstų tapo Rusijos vykdoma vadinamųjų rusakalbių gynimo politika vadinamajame artimajame užsienyje. Kaip žinia, Rusija šia savo politikos karta naudojasi daugelyje buvusių Sovietų Sąjungos šalių. Visi ekspertai sutinka, kad ši Rusijos politika yra naudojama kaimyninėse šalyse, tačiau tai argumentuoja skirtingai. Doc. K. Girnius teigia, jog ji yra agresyvi ir jei būtų vykdoma, tai pažeistų kitų šalių teises, nes kištųsi į jų vidaus reikalus. Tai visiškai suprantama. Tačiau tokios politikos, jo teigimu, yra labai mažai. Parama „Rusijos kolonijoms“ yra maža ir skundžiamasi, kad Rusijai gaila aukoti lėšas, kad užsienyje gyvenantys rusai galėtų grįžti į tėvynę. Taigi K. Girnius mano, kad ši politika yra greičiau tik negražus kalbėjimas, bet tikrovėje ji nėra aktyviai vykdoma. Ir tam jis pateikia dvi priežastis. Viena yra ta, kad dauguma rusų, gyvenančių artimajame užsienyje, jau yra susitapatinę su šalimi, kurioje gyvena, ir mano, kad problemas toje šalyje jie turi spręsti patys. Antroji problema yra ta, kad Sovietų Sąjunga, kurdama žmogų internacionalistą, siekė jį nutautinti. Tačiau realybėje gavosi taip, kad buvo nutautinti ne konkrečios šalies gyventojai, bet būtent rusakalbiai, atkeldinti gyventi toje šalyje. Dabar jie tapo neaiškios tautybės.

L. Bielinis teigia, kad rusakalbių gynimo politika yra pavojinga pačiai Rusijai, nes demonstruodama, kad konflikto atveju pagelbės visiems rusiškai kalbantiems, ji kuria aplink save įtampas. Jis pabrėžia, kad problemų su rusakalbiais yra visame Rusijos perimetre – nuo Suomijos iki Kinijos. Tačiau tos problemos dažnai būna ne dėl rusakalbių nacionalistinių nuotaikų, bet dėl to, kad rusakalbiai tiesiog nesuvokia teisinės savo padėties bei dažnai elgiasi nekorektiškai kitų gyventojų atžvilgiu.

A. Medalinskas mano, jog rusakalbių gynimo politika vadinamajame artimajame užsienyje yra vienas pagrindinių elementų įgyvendinant Rusijos įtakos zonų politiką. Yra finansuojamos įvairios rusakalbių organizacijos, kurios tokiu būdu stiprėja. A. Medalinskas tokią rusakalbių gynimo politiką netgi linkęs vadinti vamzdžių gynimo politika. Tai yra pretekstas įsikišti į šalies vidaus reikalus.

E. Motieka išskiria kelis tokios Rusijos politikos, vykdomos postsovietinėje erdvėje, lygmenis. Vienaip ši problema sprendžiama Padniestrėje, Pietų Osetijoje ir Abchazijoje –ieškoma tiesioginio

pagrindo čia įsikišti, įskaitant ir pasportizacijos politiką. Kitaip yra veikiama Ukrainoje ar Armėnijoje. Faktiškai niekaip nėra veikiama Azerbaidžane, nes šis kraštas iš esmės Rusijai yra prarastas, arba Kazachstane, kur yra aiškios ribos, kur Rusija gali kištis. E. Motieka taip pat pabrėžia, kad Baltijos valstybės taip pat yra Rusijos valstybės depozitas. Tačiau, jo teigimu, rusai tikrai daugiau nebegins savo piliečių interesų Gruzijoje, nes jiems niekas nebeleis to daryti.

Darytina išvada, kad Rusijos vykdoma vadinamųjų rusakalbių gynimo politika vadinamajame artimajame užsienyje tikrai egzistuoja. Ji prisideda prie įvairių neramumų kėlimo kaimyninėse valstybėse. Teigtina, kad Rusija pasinaudojo šia politika ir įgyvendindama agresiją suverenos Gruzijos teritorijoje bei dar daug anksčiau, naudodama įvairias provokacijas.

Visi apklausti ekspertai beveik vienbalsiai sutinka, kad nors po Gruzijos-Rusijos karinio konflikto praėjo daugiau nei pusantų metų, tačiau tarptautinė bendruomenė tikrai nepamiršo šio karo ir išmoko jo pamokas. A. Medalinskas pabrėžia, kad žiūrint į Rytų partnerystės politiką, vienas esminių stimulų, kaip viskas ten vystėsi, yra būtent Gruzijos-Rusijos karas. „Po Gruzijos karo buvo nuspręsta imtis ypatingų priemonių, kad tokioj beformėj Europos kaimynystėj atsirastų Rytų partnerystė, kur būtų parodomas didesnis ES solidarumas su tomis valstybėmis.“ (žr. 82 psl.) Jis taip pat pabrėžia, jog šis karas privertė ES atsitokėti pažvelgus, kokia gali būti Rusijos politika regione. Tačiau antra vertus, Vakarams yra labai svarbūs energetiniai interesai, todėl buvo aišku, kad netgi po karo ir po tokios Rusijos agresijos jiems teks grįžti prie įvairių bendrų susitarimų.

Kitas ekspertas, E. Motieka, pabrėžia, kad jei kalbėtume apie Vakarų visuomenės lygmenį, tai galbūt būtų galima teigti, jog karas šiandien yra primirštas. Tačiau jis jokių būdu nėra pamirštas ES, NATO, ESBO bei ET. Šiose institucijose karo pamokos yra svarstomos iki šiol. Jam pritaria ir L. Bielinis, teigdamas, kad dėl šio karo bus dar daug įvairių tarptautinės bendruomenės judesių – ekonominių, politinių, diplomatinių. Ir Rusija tą supranta bei siekia kuo greitesnio Abchazijos ir Pietų Osetijos tarptautinio pripažinimo. Tokie ir kiti „...panašūs veiksmai nesukuria pasitikėjimo Rusija ir kada jie reikalauja korektiško požiūrio į Rusiją, jos istoriją, jie turi suvokti, kad jie patys dažnai provokuoja priešingą požiūrį.“ (žr. 96 psl.) K. Girnius taip pat mano, jog tarptautinė bendruomenė išmoko šio karo pamokas ir kad kitą kartą ji žinos, jog reikia laikytis šaltai ir stengtis bet kokia kaina išspręsti konfliktą taikiai.

Dar vienas svarbus klausimas – ar yra bent menkiausia tikimybė, kad Rusija galėtų panaudoti savo agresiją kitų buvusių Sovietų Sąjungos respublikų atžvilgiu. K. Girnius į šį klausimą atsako kategoriškai – ne, tai yra nereali baimė. Jis argumentuoja tuo, kad bent šiuo metu nėra panašių įtampų. Taip pat priduria, kad panašūs veiksmai nėra įmanomi, nes „...niekada nebus tokio kvailio kaip Saakašvilis, kuris pasiduos savo megalomanijai.“ (žr. 87 psl.)

A. Medalinskas atmeta tik galimybę, kad panašūs veiksmai galėtų būti panaudoti prieš Baltijos valstybes, nes čia Rusijai reikėtų peržengti jau dvigubą barjerą – pulti ne tik suverenią valstybę, bet ir

ES bei NATO narę. Tačiau jis neatmeta galimybės, kad Rusija gali taip pasielgti su kitomis valstybėmis, netgi neatmeta galimybės, kad panašūs veiksmai galėtų kartotis ir Gruzijos atveju. Rusijai tiesiog reikėtų rasti pretekstą. E. Motieka priduria, jog Gruzijos atžvilgiu Rusija galbūt dar kels įvairias problemas, tačiau jos greičiausiai bus netiesioginės. Jo manymu, panašūs Rusijos veiksmai yra tikrai galimi Moldovoje, tačiau tokius precedentus Maskvai dar reikėtų gerai paruošti. Tad jeigu tokie veiksmai ir galimi, tai nebent tolimesnėje ateityje. Jis taip pat išskiria Armėniją. Ši šalis nuolat patiria Rusijos spaudimą. Armėnijai negresia kariniai veiksmai, bet vienokios ar kitokios Rusijos baudmės būtų galima tikėtis. L. Bielinis taip pat mano, kad Armėnija gali susilaukti kažkokių Rusijos sankcijų, turint galvoje, kad Armėnija turi neišspręstą konfliktą su Azerbaidžanu. Tačiau čia reikia pastebėti, kad šiame konflikte Rusija palaiko abi konflikto puses. L. Bielinis teigia, kad panašūs Rusijos veiksmai kitų buvusių Sovietų Sąjungos respublikų atžvilgiu nėra galimi žiūrint iš šios dienos perspektyvos. Tačiau užuomazgų tam yra beveik visur.

Pasibaigus penkių dienų karui yra akivaizdu, kad santykiai tarp konflikto šalių – Gruzijos ir Rusijos – tapo įtempti. Jie ir negalėjo būti kitokie, kuomet daug žalos patyrė paprasti civiliai Gruzijos gyventojai. Žmonių galvose dar ilgai išliks šio karo liekamieji reiškiniai. Tačiau visi žino, kad nėra gerai pyktis su viena didžiausių pasaulio valstybių – Rusija. Tai gali grėsti įvairiomis sankcijomis ir nemalonumais. Todėl svarbu tarpvalstybinius šių kaimynių santykius bent šiek tiek atgaivinti. Po konflikto praėjus daugiau nei pusantrų metų dabartiniai Gruzijos-Rusijos santykiai tebelieka įtempti. K. Girniaus teigimu patys gruzinai suvokia, kad reikia geresnių santykių su kaimynine Rusija ir reikia atsisakyti tokios kovingos retorikos, kokia buvo naudojama anksčiau. Tačiau, jo manymu, trintis tarp šių valstybių dar kurį laiką bus, nes gruzinai taip greit nesusitaikys su dideliu savo teritorijos dalies praradimu. Jis vėlgi visas problemas sieja su M. Saakašviliu ir mano, kad santykiai su Rusija turėtų pagerėti tuomet, kai jis paliks prezidento postą. Ir dar priduria, jog rusams taip pat svarbu parodyti, kad jų santykiai su gruziniais yra normalūs, o įvykęs ginčas buvo sukeltas vieno žmogaus. Taigi šiuo klausimu doc. K. Girnius yra kategoriškas.

Tolimesnės konflikto eskalavimo grėsmės nėra, nes Gruzijos-Rusijos santykiai toliau blogėti jau nebegali – teigia E. Motieka. Jis pažymi, kad pati gruzinų bendruomenė Maskvoje ar Sankt Peterburge, nežiūrint į įvykusį karą, yra gerbiama Rusijoje. Tačiau ekspertas pabrėžia, jog šiuo metu šie santykiai negali būti ir geresni, sakydamas jog labai svarbus čia yra psichologinis faktorius - gruzinai dar ilgai neatleis Rusijai.

A. Medalinskas turi skirtingą nuomonę šiuo klausimu. Jis mano, kad tolesnė konflikto eskalavimo grėsmė išlieka nuolat, nes Maskvos vadovybė nemėgsta M. Saakašvilio ir kol jis bus valdžioje, to galima tikėtis. Antra vertus Rusija gavo labai stiprų signalą iš ES, kad neturi teisės peržengti suverenios valstybės sienos. Čia svarbu, kaip konfliktas eskaluotųsi. Tačiau akivaizdu, kad

jeigu rusų kareiviai vėl čia įžengtų, bet ne į Abchazijos ar Pietų Osetijos teritoriją, o į pačios Gruzijos teritoriją, tai jau sukeltų labai didelį atgarsį.

Kiti ekspertai taip pat pritaria, kad dabartiniai konflikto šalių santykiai nėra tokie karšti, kaip prieš karinį konfliktą, tačiau nėra ir artimi, kokie yra tarp Rusijos ir kitų valstybių. Jų teigimu, reikalingos pastangos iš abiejų pusių, norint, kad šie santykiai normalizuotųsi. A. Medalinskas mano, jog iš Rusijos pusės reikia suvokimo, kad Gruzija jau nebus prorusiška valstybė, kas bebūtų valdžioje, ir kad baigėsi laikai, kai Rusija per Gruziją galėjo įtakoti politiką Pietų Kaukaze. O Gruzijos vadovybė turi suprasti, kad nuolat priekaištaudama Rusijai dėl įvairių dalykų tikrai nepagerins tarpusavio santykių. Jis taip pat mano, kad dabar yra svarbu, kaip M. Saakašvilis suras bendrą kalbą su Gruzijos viduje esančia opozicija. Tai galbūt padėtų padaryti stipresnę Gruzijos valdžią ir tokiu būdu pavyktų Rusijai parodyti, jog Gruzijos valdžia yra konsoliduota ir nebėra galimybių paveikti Gruzijos politiką.

Teigtina, kad ES padėjo nutraukti karinį konfliktą. Tačiau šiuo metu labai svarbu Gruzijai ir Rusijai susėsti prie derybų stalo, kad būtų galimybė išsiaiškinti visus nesutarimus ir atstatyti politinį bei diplomatinį bendradarbiavimą. Šiame procese konflikto šalims taip pat galėtų padėti tarptautinė bendruomenė panaudodama pirmoje darbo dalyje minėtą taikos kūrimo koncepciją.

Dar vienas svarbus Gruzijai klausimas – integracija į ES ir NATO. Prieš karinį konfliktą Gruzija dėjo dideles viltis, kad jai pavyks integruotis į šias Vakarų struktūras artimiausiu metu. Akivaizdu, kad jei Gruzijai pavyktų integruotis į ES ir NATO, Rusijai būtų daug sunkiau vykdyti panašias provokacijas Gruzijos atžvilgiu. Tačiau kitas svarbus dalykas – Rusijai niekad nepatiko gruzinių siekis tapti Vakarų pasaulio dalimi. Ji tam nuolat priešinosi ir teigtina, kad tai buvo viena iš priežasčių, dėl kurių įvyko šis karas.

Žvelgiant iš kitos pusės, Vakarų bendruomenė niekada nenorėjo konfliktuoti su Rusija, nes ji yra per daug įtakinga. Rusijos pykdymas atneštų blogų pasekmių, ypač Europai. Todėl, kuriant planus plėsti ES į Rytus, tai buvo daroma atsargiai. Iš ES narių labiausiai tokią nuolaidžiavimo Rusijai politiką palaikė Vokietija ir Prancūzija. Kaip minėta antroje darbo dalyje, šios valstybės vetavo NATO narystės veiksmų plano suteikimą Gruzijai.

Tokia Vakarų pozicija buvo likus pusmečiui iki karo. Ar ji pasikeitė dabar? E. Motiekos nuomone Gruzijos-Rusijos karas neturėjo jokios įtakos Gruzijos perspektyvai integruotis į ES ir NATO. Priėmimo į ES terminai yra tokie tolimi, kas šis karas tiesiog nebuvo šiuo atžvilgiu svarbus ir nieko iš esmės nepakeitė. ES tapo aiški Rusijos pozicija dėl separatistinių teritorijų. Buvo suprasta, kad šios problemos jiems išspręsti nepavyks ir kad Vakarai turi padaryti sprendimą ir priiminėti Gruziją tiek į ES, tiek į NATO *de jure* su Abchazija ir Pietų Osetija, *de facto* be jų.

L. Bielinis taip pat vertina, jog Gruzijos perspektyvos integruotis į ES ir NATO yra sudėtingos. Tačiau jo teigimu šis Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas tapo viena iš tokios padėties priežasčių. Jo manymu, po tokio konflikto didesnė perspektyva yra įeiti į NATO negu į ES. Bet daug kas priklausys

nuo to, kokie santykiai tarp NATO ir Rusijos išsivystys per artimiausią dešimtmetį. Dabartiniai šių šalių veiksmai, kuomet JAV ir Rusija pasirašė susitarimą dėl abiejų šalių branduolinio arsenalo sumažinimo, švelnina situaciją. O tai leidžia tikėtis normaleresnių santykių tarp pasaulio ir Rusijos, bet tuo pačiu ir toliau distanciją Gruzijos stojimui į ES ir NATO.

Kad Gruzijos perspektyvos įstoti į NATO atidėtos ilgam laikui, sutinka ir A. Medalinskas. Jis argumentuoja tuo, kad Ukrainoje pasikėtė valdžia. Taip pat mini ir Vokietiją bei Prancūziją, kurios ir anksčiau nedegė noru vykdyti NATO plėtrą. A. Medalinsko teigimu Gruzija yra pernelyg maža, kad lemtų NATO plėtrą. Ji turi ateiti su dar kažkokia šalimi. Tačiau tarp Gruzijos kaimynių tokių kandidačių jis nemato. Jis, kaip ir L. Bielinis, kalba ir apie JAV administraciją, kurios tikslas dabar yra gerinti santykius su Rusija, taigi tikėtina, kad NATO artimiausiu metu nesiplės. Kalbėdamas apie Gruzijos perspektyvą integruotis į ES, A. Medalinskas pabrėžia, jog tai irgi yra ilgalaikis projektas, nes čia pasireiškė persotinimo efektas. Dėl to sukurtos Europos kaimynystės bei Rytų partnerystės programos. Galbūt jos galėtų tapti Gruzijos įsijungimo į ES programa. Tačiau šiuo metu, kai yra finansinė krizė, dar nepradėjo veikti Lisabonos sutartis ir kai dar yra atotrūkis tarp naujai įstojusių ES valstybių ir senųjų ES valstybių, Gruzija gali nebent tik suartėti su ES.

K. Girnius pritaria bendrai ekspertų nuomonei, kad Gruzijos perspektyvos yra prastos. Gruzijos galimybės tapti ES arba NATO nare yra ilgoje laiko perspektyvoje. Tačiau jo manymu svarbiausia to priežastis yra tai, kad Gruzijos integracija į Vakarų struktūras sukeltų labai piktą Rusijos reakciją. Po Gruzijos-Rusijos karo, Gruzijos statusas dar labiau sumenko, todėl tiek ES, tiek NATO turėtų gerai pagalvoti, ką laimėtų, jei priimtų Gruziją.

Kol kas tarptautinės bendruomenės veiksmai rodo, kad Gruzijos perspektyvos integruotis į ES ar NATO tikrai nėra didelės. Tam pritaria ir apklaustieji ekspertai, teigdami, kad čia greitų pokyčių gruzinais neturėtų tikėtis.

3.4. Tyrimo išvados

Atlikus tyrimą ir išanalizavus ekspertų nuomones galima daryti išvadą, kad Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas kilo dėl Rusijos siekio realizuoti savo politinius interesus naudojantis karine jėga bei etniniais konfliktais posovietinės erdvės šalyse. Gruzijos valdžiai siekiant kuo labiau suartėti su Vakarų struktūromis, tai sukėlė Rusijos nepasitenkinimą. Tyrimas parodė, kad Rusija pasinaudojo Gruzijoje vykstančiais etniniais konfliktais, siekdama nuversti nepageidaujamą kaimyninės valstybės valdžią. Ekspertų interviu padėjo atsakyti į darbe keliamus klausimus.

Ekspertai nurodo pagrindines priežastis dėl ko kilo karinis konfliktas. Tai yra: seni etniniai nesutarimai Gruzijos valstybėje, Gruzijos siekis integruotis į Vakarus bei energetikos klausimai. Visi

ekspertai karą vertina neigiamai ir teigia, jog konfliktas išsivystė dėl ilgalaikių Rusijos provokacinių veiksmų Gruzijos atžvilgiu.

Tyrimas parodė, kad didelis vaidmuo šiame kariniame konflikte tenka Pietų Osetijai ir Abchazijai. Visi ekspertai sutinka, kad šios teritorijos buvo išlaikomos Rusijos, vykdė tiesioginius Maskvos nurodymus ir taip sudarė sąlygas invazijai.

Ekspertų apklausa parodo, jog Gruzijos-Rusijos santykiai nuo pat Sovietų Sąjungos žlugimo vedė prie 2008 metais įvykusio karinio konflikto. Tam įtakos turėjo visi Gruzijos valstybę valdę prezidentai, kurie daugiau ar mažiau buvo antirusiški. Visi ekspertai vienbalsiai sutinka, kad prie būsimo karinio konflikto labiausiai vedė autoritetingas Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis, kuris, vykdydamas griežtą politiką, buvo labiausiai nemėgstamas politikas Rusijoje.

Ekspertai nurodo pagrindinius veiksmus, ką reikėjo daryti kitaip, siekiant, kad nesutarimai tarp Gruzijos ir Rusijos neperaugtų į karą. Reikėjo atnaujinti derybinius mechanizmus dėl Abchazijos ir Pietų Osetijos, sustiprinti ESBO misiją, Vakarams reikėjo daryti aiškesnius pareiškimus, raginant abi puses nevystyti konflikto ir sėsti prie derybų stalo. Ekspertai vieningai sutinka, kad tarptautinė bendruomenė galėjo įdėti daugiau pastangų, kad šis karas neįvyktų. Vakarų neryžtingumas kai kuriais momentais parodo tarptautinės bendruomenės susiskaldymą.

Ekspertų interviu parodo, jog didelis vaidmuo šiame konflikte teko žiniasklaidai. Vyko didžiulis informacinis karas. Abi konflikto šalys stengėsi panaudoti įvairias žiniasklaidos galimybes, kad savaip nušviestų kilusį karą ir apie tai praneštų pasauliui.

Tyrimas rodo, kad siekiant nutraukti karą bei sušvelninti jo pasekmes buvo svarbi tarptautinės bendruomenės reakcija. Ekspertai sutinka, kad Lietuvos reakcija į prasidėjusį karą buvo labai aktyvi. ES veiksmus ekspertai vertina ypatingai teigiamai. Panašiai vertinami ir JAV veiksmai. Tarptautinei bendruomenei pavyko ypatingai greitai nutraukti karinius veiksmus ir įtikinti konflikto šalis pasirašyti susitarimo sutartis.

Ekspertų nuomone 2009 m. rugsėjo 30 dieną pasirodžiusi ataskaita, vertinanti Gruzijos-Rusijos karą, yra per plati ir paliekanti Rusijai didelę manevro galimybę. Ataskaita yra ganėtinai neutrali, joje abi konflikto šalys gali rasti sau naudingų dalykų. Ekspertų nuomonė šios ataskaitos atžvilgiu yra skeptiška.

Visi ekspertai sutinka, kad šiame Gruzijos-Rusijos kariniame konflikte vienu iš pretekstų tapo Rusijos vykdoma vadinamųjų rusakalbių gynimo politika vadinamajame artimajame užsienyje. Remdamasi šiuo pretekstu Rusija ieško tiesioginio pagrindo įsikišti į etninių konfliktų sprendimą posovietinėje erdvėje.

Ekspertų apklausa parodo, kad tarptautinė bendruomenė nepamiršo šio karinio konflikto ir išmoko jo pamokas. Šis karas privertė tarptautinę bendruomenę atsitokėti, pažvelgtus, kokia gali būti Rusijos politika regione. Tačiau Vakarai yra priversti nuolaidžiauti Rusijai, nes jiems yra labai svarbūs

energetiniai interesai. Vis dėlto ekspertai sutinka, jog tolimesnėje ateityje yra galimi panašūs Rusijos veiksmai kitų buvusių Sovietų Sąjungos respublikų atžvilgiu.

Tyrimas parodo, kad po šio karo praėjus daugiau nei pusantrų metų Gruzijos ir Rusijos santykiai tebelieka įtempti. Juos bus sunku pagerinti, nes čia svarbus psichologinis faktorius ir gruzinais nesugebės greitai atleisti Rusijai. Ekspertų teigimu, tam kad šalių santykiai normalizuotųsi, reikalingas Rusijos suvokimas, jog Gruzija jau nebebus prorusiška valstybė, o Gruzija turi nustoti priekaištauti Rusijai, nes tai nepagerins jų tarpusavio santykių.

Ekspertų interviu parodo, kad Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas neturėjo didelės įtakos Gruzijos perspektyvai įstoti į ES ir NATO. Įvykęs karas tik šiek tiek nutolino tokias galimybes. Gruzijos perspektyvos integruotis į Vakarų struktūras išlieka labai sudėtingos, nes toks Rusijos pykdymas atneštų blogų pasekmių.

Išanalizavus tyrimą galima teigti, kad ekspertų pateikti atsakymai patvirtina darbe iškeltą hipotezę – Rusijos agresiją prieš suverenią Gruziją išprovokavo pastarosios siekis integruotis į NATO ir ES. Siekdama nuversti nepageidautiną kaimyninės šalies valdžią, Rusija pasinaudojo Gruzijoje vykstančiais etniniais konfliktais.

IŠVADOS

Darbe išnagrinėtas 2008 m. Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas, ištirtos jo priežastys, pasekmės, vertinimai ir tarptautinės bendruomenės pastangos nutraukti karą. Išanalizavus šiuos klausimus bei atlikus ekspertų interviu dėl 2008 m. Gruzijos-Rusijos karo, pateikiamos šios išvados:

1. Nuo pat nepriklausomybės atstatymo separatistiniai Gruzijos regionai – Abchazija ir Pietų Osetija – pradėjo reikšti nepriklausomybės siekius. Čia kildavo karinių konfliktų, kuriuos bent iš dalies lėmė rusakalbiai gyventojai. Kai formaliu taikos šalyje garantu tapo Rusija, Maskva turėjo daugiau galimybių kištis į Gruzijos vidaus politiką. Tai kėlė gruzinų susirūpinimą. Gruzijos vadovai bandė šią situaciją keisti, tačiau santykiai su Maskva nuolat blogėjo. Rusija sugebėdavo išlaikyti separatistinius regionus savo įtakoje.
2. Daugiausiai pasikeitimų į Gruzijos vidaus ir užsienio politiką įnešė provakarietiškas prezidentas Michailas Saakašvilis. Jis atkakliai reiškė šalies siekį prisijungti prie ES ir NATO. Tai sukėlė didelį Rusijos nepasitenkinimą. Rusija ėmėsi vis naujų sankcijų prieš Gruziją. Dvišaliai valstybių santykiai nuolat blogėjo. Nebuvo kreipiama dėmesio į tarptautinės bendruomenės siūlymus nesutarimus spręsti taikiai, prie derybų stalo.
3. Įtampai tarp Gruzijos ir Rusijos nuolat didėjant, nesutarimai peraugo į karinį konfliktą. Karas, prasidėjęs Pietų Osetijos teritorijoje, o vėliau išplitęs po visą Gruziją, įskaitant ir Abchaziją, truko penkias dienas. Karas prasidėjo po to, kai Gruzija buvo ilgą laiką provokuojama Rusijos. Rusija pasinaudojo separatistiniais regionais Gruzijos teritorijoje bei vadinamųjų rusakalbių gynimo politika, siekdama nuversti jai netinkamą Gruzijos valdžią. Tokius Rusijos veiksmus paskatino aktyvi prezidento M. Saakašvilio pozicija, siekiant integruotis į vakarų struktūras – NATO ir ES.
4. Jau pirmosiomis karo dienomis pasirodė įvairių karo vertinimų. Prie to ypač daug prisidėjo įvairios visuomenės informavimo priemonės. Tarptautinė bendruomenė buvo spaudžiama kuo greičiau imtis veiksmų karui nutraukti. Tai padaryti pavyko itin greitai, tačiau tik po to, kai Rusija įgyvendino svarbiausius savo siekius. Rusija faktiškai įsibrovė į suverenos valstybės teritoriją, okupavo ir faktiškai atplėšė dalį Gruzijos teritorijos, smarkiai sumenkino Gruzijos euroatlantinės integracijos galimybes. Tarptautinė bendruomenė nesugebėjo tam pasipriešinti. Taigi Rusija laikytina laimėjusia konflikto šalimi. Praėjus metams po konflikto pasirodžiusi ES ataskaita apie Gruzijos-Rusijos karo priežastis iš esmės buvo labai neutrali, neužkertanti kelio Maskvai panašiai elgtis ir galimų panašių konfliktų atveju ateityje.
5. Remiantis Lietuvos ekspertų interviu galima daryti išvadą, kad Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas yra vertinamas neigiamai, nėra pateisinama Rusijos karinė invazija į suverenią valstybę. Konflikte didelis vaidmuo tenka separatistinėms Pietų Osetijai bei Abchazijai,

kurios elgėsi kaip tipiškai Rusijos satelitai ir sudarė sąlygas invazijai. Prie būsimo karo vedė Gruzijos-Rusijos santykiai nuo pat Sovietų Sąjungos žlugimo. Svarbus vaidmuo konflikte tenka provakarietiškam prezidentui M. Saakašviliui, kuris atkakliai siekė, kad Gruzija prisijungtų prie NATO ir ES. Magistro darbe iškelta hipotezė pasitvirtino.

PASIŪLYMAI

Išnagrinėjus 2008 m. Gruzijos-Rusijos karinį konfliktą, galima pateikti tokius siūlymus panašioms konfliktams ateityje spręsti:

- Tarptautinė bendruomenė turėtų daug anksčiau išvelgti panašių konfliktų kilimo tikimybę ir daug ryžtingiau reaguoti skatindama derybas tarp galimo konflikto šalių.
- Tarptautinė bendruomenė turėtų imtis griežtesnių veiksmų agresoriui nubausti, kad užkirstų jam kelią panašiai elgtis ateityje, pavyzdžiui, tokių kaip dalinė ekonominė ir politinė izoliacija.
- Provokuojama valstybė turėtų elgtis santūriai ir neskubėti atsakyti kariniais veiksmais į įvairias provokacijas.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Abejotinas JAV vaidmuo Gruzijos konflikte. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2466>, [žiūrėta 2010-04-07]
2. Adamkus: Lietuva remia Gruzijos teritorinį vientisumą. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2434>, [žiūrėta 2010-04-07]
3. Applebaum, A. The Consequences of Kosovo. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/02/18/AR2008021801545.html>, [žiūrėta 2010-04-06]
4. Bačiulis, A., *et al.* Gruzija – Rusijos meškos glėbyje // Veidas. 2008, rugpjūčio 18 d., p. 42-45.
5. Barash, D. P., Webel, Ch. P. Peace and Conflict Studies. Sage Publications, 2009. – ISBN 978-1-4129-6120-2
6. Baubinaitė, I. Įtempta prezidento dienotvarkė // Atgimimas. 2008, birželio 13 d., Nr. 23, p. 11.
7. Baubinaitė, I. Karo kvapas // Atgimimas. 2008, liepos 18 d., Nr. 28, p. 11.
8. Baubinaitė, I. „Kaukazietiškas „ping pongas“ // Atgimimas. 2008, balandžio 25 d., Nr. 17, p. 12.
9. Blandy, C. W. Georgia at the crossroads. Conflict Studies Research Centre. Camberley: Defence Academy of the United Kingdom, 2003. – ISBN 1-904423-55-8
10. Bryanski, G. Putin backs Abkhazia autonomy, Russian troops sent. <http://www.reuters.com/article/idUSL31462201>, [žiūrėta 2010-04-07]
11. Bucharest Summit declaration issued by the heads of state and government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. http://www.summitbucharest.ro/en/doc_201.html, [žiūrėta 2010-04-07]
12. Bugajski, J. Šaltoji taika: naujasis Rusijos imperializmas. Vilnius: Artlora, 2006. – ISBN 978-9955-508-19-9
13. Chong, A. Foreign policy in global information space. New York: Pelgrave Macmillan, 2007. – ISBN-13: 978-1-4039-7520-1
14. Dambrauskaitė, Ž., *et al.* Ataskaita dėl Gruzijos-Rusijos konflikto: „nepastebėtos“ išvados ir „nematomos“ pasekmės Gruzijai // Rytų pulsas. 2009, Nr. 12. http://www.eesc.lt/public_files/file_1257319739.pdf, [žiūrėta 2010-04-08]
15. Denisenko, V. Pripažinimo avantiūra. http://www.politika.lt/index.php?cid=9274&new_id=2069294, [žiūrėta 2008-11-27]
16. ES ataskaita: Gruzija pradėjo karą, Rusija – provokavo. http://www.europedirect.lt/go.php/lit/ES_ataskaita_Gruzija_pradejo_kara_Rusija/1534, [žiūrėta 2010-04-05]
17. Eurobarometer 70. Public opinion in the European Union. 2008.

- http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf, [žiūrėta 2010-04-18]
18. Georgia 1992 Civil War. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/georgia-1992.htm>, [žiūrėta 2010-04-05]
 19. Georgia 2008 path to war. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/georgia-2008-1.htm>, [žiūrėta 2010-03-23]
 20. G. W. Bushas: Rusijos veiksmai Gruzijoje – nepriimtini. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2453>, [žiūrėta 2010-04-07]
 21. Halpin, T., *et al.* Condoleezza Rice arrives in Tbilisi as US accuses Russia of scorched earth policy. <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article4537948.ece>, [žiūrėta 2010-04-07]
 22. Hardini, L. Thousands gather for street protests against Georgian president. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/09/georgia-protests-mikheil-saakashvili>, [žiūrėta 2009-10-12]
 23. Heinrich, H. G., Tanaev K. Georgia&Russia: Contradictory media coverage of the August War. *Caucasian Review of International Affairs*, 2009, vol. 3. http://cria-online.org/Journal/8/Done_Georgia-Russia_Contradictory%20Media%20Coverage%20of%20the%20August%20War_Heinrich_Tanaev.pdf, [žiūrėta 2010-01-20]
 24. Henry, P. Russia: Georgia actions may be „military preparations“. <http://www.nysun.com/foreign/russia-georgia-actions-may-be-military/83446/>, [žiūrėta 2008-12-12]
 25. Horowitz, Sh. A. *From ethnic conflict to stillborn reform; the former Soviet Union and Yugoslavia*. Texas: A&M University Press, 2005. – ISBN 1-58544-396-4
 26. Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. 2009. http://news.bbc.co.uk/1/shared/bsp/hi/pdfs/30_09_09_iiffmgc_report.pdf, [žiūrėta 2010-04-06]
 27. Iškauskas, Č. Rusijos ir Gruzijos konfliktas: nuo šnipų skandalo – ant karo slenksčio. <http://www.geopolitika.lt/?artc=318>, [žiūrėta 2010-04-06]
 28. Įtikinėjimai nenaudoti jėgos. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2467>, [žiūrėta 2010-04-07]
 29. Jacoby, T. *Understanding conflict and violence: theoretical and interdisciplinary approaches*. Routledge. 2008. – ISBN13: 978-0-415-36910-7
 30. Jegorova, J. ES ekspertai: dėl Gruzijos ir Rusijos karo kaltos abi. http://vz.lt/4/straipsnis/2009/09/30/ES_ekspertai_del_Gruzijos_ir_Rusijos_karo_kaltos_abi, [žiūrėta 2010-04-05]
 31. Kam reikia kraujo? //Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 9 d, Nr. 180, p. 10.

32. Karas pasibaigė. Ar nuslops politinės aistros? // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 13 d., Nr. 183, p. 8.
33. Kasatkina, N., Leončikas, T. Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga. Vilnius: Eugrimas, 2003. – ISBN 9955-501-49-9
34. Kaukaze karu sprogo rusenusi priešprieša // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 9 d., Nr. 180, p. 10-12.
35. Kaukaze vėl aidi šūviai// Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 4 d., Nr. 175, p. 9.
36. Kaukaze – vėl šūviai // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 6 d., Nr. 177, p. 10.
37. Kokios pagalbos Gruzija gali tikėtis iš Vakarų // Veidas. 2008, rugpjūčio 18 d. Nr. 33, p. 45.
38. Konfliktas tik didėja // Lietuvos rytas. 2008, liepos 8 d., Nr. 152, p. 9.
39. Kosovas įaudrino Europą. http://iz.euro.lt/lit/Kosovas_iaudrino_Europa/522, [žiūrėta 2010-04-06]
40. Laima Andrikienė: „Rusija, siekdama pakeisti geopolitinę situaciją Kaukazo regione, pasinaudojo neapgalvotais Gruzijos vadovybės veiksmais“
[http://www.laimaandrikiene.lt/index.php?id=12&L=mtpgljsjr&tx_ttnews\[tt_news\]=760&tx_ttnews\[backPid\]=48&cHash=8f9c49d0ad](http://www.laimaandrikiene.lt/index.php?id=12&L=mtpgljsjr&tx_ttnews[tt_news]=760&tx_ttnews[backPid]=48&cHash=8f9c49d0ad), [žiūrėta 2010-04-05]
41. Lobjakas, A. EU Report On 2008 War Tilts Against Georgia.
<http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2009/09/mil-090930-rferl01.htm>, [žiūrėta 2010-04-05]
42. Lukasas E: informacinį karą Gruzijos ir Rusijos karą laimį Rusija.
http://www.europedirect.lt/go.php/lit/E._Lukasas_informacini_Gruzijos_ir_Rusij/1427, [žiūrėta 2010-04-06]
43. Lungescu, O. EU's show of unity over Georgia. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7592972.stm>, [žiūrėta 2010-03-23]
44. Luobikienė, I. Sociologinių tyrimų metodika. Kaunas: Technologija, 2006. – ISBN 9955-25-122-0
45. Mankoff, J. Russian foreign policy: the return of great power politics. Maryland: Rowman&Littlefield, 2009.
<http://books.google.com/books?id=s8297aPhSywC&pg=PA1&dq=The+Guns+of+August+2008:+Russian%27s+War+in+Georgia&hl=lt&cd=1#v=onepage&q&f=false>, [žiūrėta 2010-04-22]
46. Martišius, M., Navickaitė, V. Rusijos ir Gruzijos 2008 metų karinio konflikto pateikimas Lietuvos ir Italijos periodinėje spaudoje informacinio karo aspektu // Informacijos mokslai, 2009, Nr. 51. <http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=f4b12248-3d11-4ea4-a336-cd27b162a653>, [žiūrėta 2010-04-06]

47. Mason, P., Hold on, how did this become the „pipeline war“?
http://www.bbc.co.uk/blogs/newsnight/paulmason/2008/08/hold_on_how_did_this_become_th.html, [žiūrėta 2010-04-07]
48. Moller, B. Conflict theory. Centertrykkeriet. 2003.
http://www.diis.dk/graphics/_Staff/bmo/Pdf/Conflict%20Theory.pdf, [žiūrėta 2010-02-06]
49. Nepalaužta ir susivienijusi tauta – pati svarbiausia pergalė Gruzijai // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 23 d., Nr.191, p. 1, 6, 7.
50. Nepriklausomos tarptautinės komisijos ataskaita: dėl 2008 m. Rusijos ir Gruzijos karo atsakingos tiek Gruzija, tiek Rusija // Rytų kaimynystės atspindžiai. 2009, rugsėjo 17 d., Nr. 3.
http://www.eesc.lt/public_files/file_1255327993.pdf, [žiūrėta 2010-04-05]
51. Nichol, J. Russia-Georgia conflict in August 2008: context and Implications for U.S. interest. Congressional Research Service, 2009. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>, [žiūrėta 2010-04-07]
52. Nichol, J. Russia-Georgia conflict in South Ossetia: Context and implications for U.S. interests. Congressional Research Service, 2008.
<http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf>, [žiūrėta 2010-04-07]
53. N. Sarkozy reikalauja tikslaus ugnies nutraukimo grafiko.
<http://www.geopolitika.lt/?artc=2410>, [žiūrėta 2010-04-07]
54. Osetinai nenusileis // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 5 d., Nr. 176, p. 10.
55. Pečkaitis, J. S., Mačerinskienė, I. Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/politikos_mokslu_katedra/ivairus/MAGISTRINIO_INSTRUKCIJA_200.pdf, [žiūrėta 2009-10-15]
56. Pietų Osetija sieks prisijungti prie Rusijos. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2443>, [žiūrėta 2010-04-08]
57. Po kovų Cchinvalyje – smūgiai iš visų pusių // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 11 d., Nr. 181, p. 8-9.
58. Po šūvių – kalbos apie taiką // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 8 d., Nr. 179, p. 9.
59. Prasidėjo okupacija. <http://www.geopolitika.lt/?artc=2461>, [žiūrėta 2010-04-07]
60. Puleikytė, K. „Išaldytas“ karas ar kruvina taika: Gruzijos ir Abchazijos konflikto sprendimo paieška. <http://www.geopolitika.lt/?artc=201>, [žiūrėta 2008-11-03]
61. Puolimas – be šūvių // Lietuvos rytas. 2008, gegužės 17 d., Nr. 110, p. 13.
62. Ramsbotham, O., Woodhouse, T., *et. al.* Contemporary conflict resolution: the Prevention, management and transformation of deadly conflicts. Cambridge: Polity Press, 2007. – ISBN 978-0-7456-3212-4

63. Rusijos kariai palydėti įtariu žvilgsniu // Lietuvos rytas. 2008, rugpjūčio 23 d., Nr. 191, p. 10.
64. Russia „ends Georgia operation“. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7555858.stm>, [žiūrėta 2010-04-09]
65. Russian tanks enter South Ossetia. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7548715.stm>, [žiūrėta 2008-11-23]
66. Russian warplanes target Georgia.
<http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/08/09/georgia.ossetia/index.html>, [žiūrėta 2010-04-09]
67. Russians begin Georgia handover. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7560100.stm> [žiūrėta 2010-03-22]
68. Schellenberg, J. A. Conflict resolution: theory, research, and practice. State University of New York., 1996.
<http://books.google.com/books?id=Z5vrptBY4MC&printsec=frontcover&dq=conflict+theory&lr=&hl=lt&cd=16#v=onepage&q=&f=false>, [žiūrėta 2010-03-22]
69. Skardžiūtė, R. Taikdariai, kurie nereikalingi // Atgimimas. 2008, gegužės 9 d., Nr. 18. p. 11.
70. Skrėlytė, J. Adamkus: didžiųjų valstybių delsimas kainuoja gyvybių.
<http://www.geopolitika.lt/?artc=2429>, [žiūrėta 2010-04-07]
71. Skrėlytė, J. Vaitiekūnas siūlo ES įvesti savo taikdarius į Osetiją.
<http://www.geopolitika.lt/?artc=2433>, [žiūrėta 2010-04-07]
72. Smith, M. Kososvo's status: Russian policy on unrecognised states. Swindow: Defence Academy of United Kongdom, 2006. – ISBN 1-905058-51-9
73. Sobek, D. The Causes of War. Polity press. 2009. – ISBN-13: 978-0-7456-4199-7
74. South Ossetia evacuates children. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7539282.stm>, [žiūrėta 2010-03-23]
75. Statkus, N. Tapatybės politika etniniams konfliktams reguliuoti. Vilnius: Versus aureus, 2004. – ISBN 9955-601-25-6
76. Territoriality and conflict in an era of globalization. Ed. Kahler M., Walter B. F. New York: Cambridge University press, 2006. – ISBN-13 978-0-521-67503-1
77. The clash of Civilizations?
<http://history.club.fatih.edu.tr/103%20Huntington%20Clash%20of%20Civilizations%20full%20text.htm>, [žiūrėta 2010-03-28]
78. The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice. Ed. John g. Oetzel, Stella Ting-Toomey, 2006. – ISBN O-7619-3045-0
79. The South Cacasus: a challenge for the EU. Ed. Baev p., Coppieters B., *et.al.* Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. – ISSN 1017-7566

80. Tocci, N. The EU and conflict resolution: promoting peace in the backyard. London, New York: Routledge, 2007. – ISBN13: 978-0-415-41394-7
81. Views on European Union Enlargement. 2009.
http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_257_en.pdf, [žiūrėta 2010-04-18]
82. Walker, P. Georgia declares „state of war“ over South Ossetia.
<http://www.guardian.co.uk/world/2008/aug/09/georgia.russia2>, [žiūrėta 2010-04-08]
83. Wallensteen, P. Understanding conflict resolution. London: SAGE Publications, 2007. – ISBN-10 1-4129-2859-1
84. War. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>, [žiūrėta 2010-02-26]
85. War and the media: reportage and propaganda. Ed. Connely M., Welch D. London: I. B. Tauris, 2007. – ISBN 978-1-86064-959-2
86. Webel, Ch., Galtung J. Handbook of peace and conflict studies. New York: Routledge, 2007. – ISBN 978-0-415-39665-3
87. Wolff, S. Ethnic conflict: a global perspective. New York: Oxford University Press, 2006. – ISBN 978-0-19-280587-4
88. Žukovskis, A. Gruzijos ir Rusijos karas dalyvio akimis [2] // Kauno diena. 2009 rugpjūčio 8 d.
<http://kauno.diena.lt/naujienos/uzsienis/gruzijos-ir-rusijos-karas-dalyvio-akimis-232458>,
[žiūrėta 2010-03-23]

Urbonaitytė I. Konfliktai Pietų Kaukaze ir jų sprendinių paieška: 2008 m. Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas / Europos kaimynystės politikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Trimakas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2010. – 97 p.

ANOTACIJA

Baigiamajame magistro darbe analizuojamas 2008 m. Gruzijos-Rusijos karinio konflikto priešistorė bei Gruzijos ir Rusijos santykių blogėjimo raida, apibūdinama karinio konflikto eiga, priežastys bei pasekmės, analizuojami karinio konflikto vertinimai ir tarptautinės bendruomenės pastangos jį nutraukti, o taip pat remiantis ekspertų interviu analizuojamas požiūris į Gruzijos-Rusijos karą.

Prasminiai žodžiai: konfliktas, konfliktų sprendimas, karas, Gruzijos-Rusijos konfliktas, Rusija, Gruzija, Abchazija, Pietų Osetija.

Urbonaitytė I. Conflicts in the South Caucasus and search for their solutions: Georgian-Russian war of 2008. / Master's degree final paper in European neighbourhood politics. Supervisor assoc. doc. dr. R. Trimakas. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2010. – 97 p.

ANNOTATION

The final master's research paper analyses the 2008 Georgian-Russian war prehistory, the falling-off in relations, the course of war events, its causes and outcomes, evaluation of war and endeavour of international community to stop this war. Also, with reference to experts' interviews, Georgian-Russian conflict is analysed as well as its causes and outcomes.

Key words: conflict, conflict resolution, war, Georgia-Russia conflict, Russia, Georgia, Abkhazia, South Ossetia.

SANTRAUKA

Gruzijos ir Rusijos santykiai yra sudėtingi nuo pat Gruzijos nepriklausomybės atstatymo. Rusija, pasinaudodama etniniais konfliktais Abchazijoje ir Pietų Osetijoje bei vadinamųjų rusakalbių gynimo pretekstais, nevedavo kištis į Gruzijos vidaus politiką. Valstybių nesutarimai jas atvedė prie 2008 m. įvykusio karinio konflikto, kurio metu Rusija ėmėsi karinės agresijos prieš suverenią Gruzijos respubliką. Nors po Gruzijos-Rusijos konflikto jau praėjo pusantrų metų, šiandien galima naujai pažvelgti į šį konfliktą, aiškiau įvertinti jo pasekmes, nustatyti jo laimėjusiuosius ir pralaimėjusius. Šis darbas yra aktualus, kadangi tai buvo pirmas kartas po Sovietų Sąjungos žlugimo, kai Rusija karą panaudojo kaip savo imperinės politikos įrankį, siekdama išlaikyti daug mažesnę kaimyninę valstybę savo politinės įtakos sferoje ir faktiškai atplėšdama dalį jos teritorijos. Konfliktas vis dar nepraranda aktualumo, kadangi smarkiai paveikė tarptautinę bendruomenę, parodydamas jos susiskaldymą ir nesugebėjimą pasipriešinti didelei, įtakingai valstybei bei Europos Sąjungos priklausomybę nuo Rusijos energetinių išteklių.

Magistrinio darbo tikslas – išanalizuoti Gruzijos-Rusijos karinį konfliktą ir atskleisti Rusijos siekį realizuoti savo politinius interesus naudojantis karine jėga bei nacionaliniais konfliktais posovietinės erdvės šalyse. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, pirmojoje darbo dalyje aptariamos konflikto teorijos ypatybės, apibūdinama konflikto sąvoka, konfliktų rūšys, priežastys, fazės bei šalių elgesys konflikto metu, aptariami svarbiausi konfliktų sprendimo aspektai. Antrojoje dalyje apžvelgta karinio konflikto priešistorė bei Gruzijos ir Rusijos santykių blogėjimo raida, apibūdinta karinio konflikto eiga, jo priežastys bei pasekmės, analizuojami karinio konflikto vertinimai ir tarptautinės bendruomenės pastangos jį nutraukti. Trečiojoje dalyje, remiantis ekspertų interviu, analizuojamas Gruzijos-Rusijos karinis konfliktas, jo priežastys bei pasekmės. Magistro darbe keliama hipotezė – Rusijos agresiją prieš suverenią Gruziją išprovokavo pastarosios siekis integruotis į NATO ir Europos Sąjungą; siekdama nuversti nepageidautiną kaimyninės šalies valdžią, Rusija pasinaudojo Gruzijoje vykstančiais etniniais konfliktais – pasitvirtino.

Siekiant atskleisti pasirinktą temą, darbe naudojami dokumentų analizės, antrinės sociologinių duomenų analizės bei struktūrinio interviu tyrimo metodai.

SUMMARY

The relationships between Georgia and Russia remain complicated from the time when Georgia reconstituted independence. Russia continually interfered in Georgia's internal affairs by means of ethnic conflicts in Abkhazia and South Ossetia and pretexts of protection of so-called Russian-speaking population. Disagreement between these countries brought them to the war in 2008, during which Russia used military aggression against the sovereign Georgian republic. Although more than a year and a half has passed after Georgian-Russian conflict, today we can take a new look on this conflict, evaluate the outcomes of this conflict more clearly and identify the winners and the losers. This work is relevant because it was the first time after the collapse of Soviet Union, when Russia used her military power as the tool of its imperial politics, on purpose to keep much smaller neighbouring country in the range of its politics and actually taking away a part of Georgia's territory. Conflict is still relevant because it had a strong effect upon the international community, showing its disunity and inability to resist to a big and influential country as well as European Union's dependence on Russian power recourses.

The Master paper's aim is to analyze Georgian-Russian military conflict and to reveal Russia's aspiration to realize its political interests using military power and national conflicts in the post-Soviet countries. On this purpose in the first part of this work conflict theory, conflict idea, conflict types and causes, phases, the behaviour of conflict parties and the conflict resolution are discussed. The second part reviews the prehistory of Georgian-Russian conflict, the falling-off in relations, discusses the course of war events, its causes and outcomes as well as evaluation of war and endeavour of international community to stop this war. In the third part, with reference to experts' interviews, Georgian-Russian conflict, its causes and outcomes are analysed. The hypothesis of master's work – Russia's aggression against sovereign Georgia was provoked by Georgia's ambition to integrate into NATO and European Union; to attain its purpose to overthrow the unacceptable government of neighbouring country, Russia used ethnic conflicts going on in Georgia – is confirmed.

In order to develop the chosen subject, document analysis, secondary sociological document analysis and structural interview exploratory methods were used.

PRIEDAI

KONFLIKTAI PIETŲ KAUKAZE IR JŲ SPRENDINIŲ PAIEŠKA: 2008 M. GRUZIJOS- RUSIJOS KARINIS KONFLIKTAS

EKSPERTAMS PATEIKTI KLAUSIMAI

2010 m. kovo-balandžio mėn.

1. Kaip vertinate 2008 metų Gruzijos-Rusijos karinį konfliktą? Kokios Jūsų manymu yra šio karo priežastys? Ar pateisinate Rusijos karinę invaziją į suverenią kaimyninę valstybę? Kodėl? Kas Jūsų manymu išprovokavo konfliktą?
2. Koks Abchazijos ir Pietų Osetijos vaidmuo konflikte? Ko Jūsų manymu siekė šios teritorijos ir kiek savarankiškos buvo priimančios sprendimus?
3. Kaip Jūs vertinate Gruzijos-Rusijos santykius po Sovietų Sąjungos žlugimo? Ar Jūsų manymu jie vedė prie šio konflikto?
4. Ar buvo galima nuspėti šį karą ir imtis veiksmų, kad jis neįvyktų? Kas tokiu atveju turėjo būti padaryta?
5. Koks vaidmuo šiame konflikte Jūsų manymu teko žiniasklaidai?
6. Kaip vertinate trečiųjų šalių reakciją į Gruzijos-Rusijos karą:
 - a) Lietuvos
 - b) Europos Sąjungos
 - c) JAV
7. Kaip vertinate tarptautinės bendruomenės pastangas nutraukti karo veiksmus ir normalizuoti konflikto šalių santykius? Ką Jūsų manymu reikėjo daryti kitaip? Kuriuos sutaikymo proceso dalyvius (šalis ar asmenis) norėtumėte išskirti?
8. 2009 metų rugsėjo 30 dieną ES paskelbtoje ataskaitoje teigiama, kad Gruzija, pasiūsdama kariuomenę į separatistinį Pietų Osetijos regioną, pradėjo konfliktą su Rusija, tačiau Maskva prieš tai ne vieną mėnesį provokavo ir prisidėjo prie padėties Pietų Osetijoje ir Abchazijoje destabilizavimo. Kaip Jūs vertinate šią ES paskelbtą ataskaitą dėl Gruzijos-Rusijos karo? Kodėl?
9. Kaip vertinate Rusijos realizuojamą vadinamųjų rusakalbių gynimo vadinamajame artimajame užsienyje politiką?
10. Ar Jūsų manymu šiandien karas neatrodo per greitai pamirštas? Ar išmoko tarptautinė bendruomenė šio karo pamokas? Ar galimi panašūs Rusijos veiksmai kitų buvusių SSRS respublikų atžvilgiu?

11. Kaip vertinate dabartinius Gruzijos-Rusijos santykius? Kas Jūsų manymu reikalinga, kad jie normalizuotųsi? Kokia šių santykių perspektyva? Ar išlieka tolimesnio konflikto eskalavimo grėsmė?
12. Kaip vertinate Gruzijos perspektyvą integruotis į NATO ir ES?

Prisistatykite:

1. Vardas, pavardė
2. Amžius
3. Darbovietė, pareigos
4. Darbo patirtis šioje srityje

EKSPERTŲ PATEIKTI ATSAKYMAI Į ANKETOS KLAUSIMUS

Ekspertas nr. 1

1. Rusijos karinė invazija jokių būdu nėra pateisinama. Tai ir buvo esminis veiksnys, kuris pakeitė atsargią pradinėje stadijoje ES valstybių poziciją į Rusijos ataką. Kai buvo peržengta siena su Gruzija, tada įvyko faktas, kada pirmą kartą po SSRS žlugimo Rusijos karinė technika peržengė į suverenios valstybės teritoriją. Čia tapo lemiamas atskaitos taškas visiems kitiems vertinimams. ES studija aiškiai parodo, kad konfliktą išprovokavo visų pirma Gruzijos pusė, bet kita vertus, ji išprovokavo konfliktą tik po to, kai nepavyko jai jokiais taikaisi būdais išspręsti klausimo teikiant įvairius pasiūlymus, kaip šios dvi teritorijos, Abchazija ir Pietų Osetija, gali taikiai įeiti į Gruzijos teritorijos sudėtį. Bet toj pačioj Pietų Osetioj yra gruzinų kaimų, tarp jų vyko įvairūs konfliktai. Tad pretekstą surasti atakai be abejonės buvo paprasta ir dar iki galo nėra paaiškinta, iš kurios pusės buvo pirmos atakos. Bet faktas, kad masinę ataką prieš Pietų Osetiją pradėjo gruzinai.

Karo priežastys yra labai įvairios. Gruzijos vadovybė užsiėmė aiškiai provokarietišku kursu, gal net labiau proamerikietišku kursu. Gruzijos karinė vadovybė buvo tampriuose santykiuose su amerikiečiais. Tas Rusijai negalėjo patikti. Saakašvilio elgesys ar kalba Rusijai nepatiko. Įžengdami į Gruzijos teritoriją rusai skelbė, kad su Saakašviliu ir jo režimu turi būti pabaigta, galbūt net ir fiziškai. Reikia turėti galvoje ir energetinį interesą, kuris mano manymu buvo labai svarbus šitam kare. Per Gruziją eina naftotiekis Baku-Tbilisis-Džeichanas. Klausimas, kas kontroliuoja Gruzijos teritoriją, tas kontroliuoja šį energetinių išteklių tranzitą. Be abejonės, Rusija norėjo turėti savo įtakoje šitą kontrolę ir valdžią, kuri mąstytojų panašiai.

2. Tiek osetinai tiek abchazai yra skirtingi nuo gruzinų, jei žiūrėsime kaip tautines grupes. Kalbant apie teritorijų savarankiškumą ar norą šiose žemėse tvarkytis patiems, lemia ne tik tautos noras, bet ir politinio elito norai. Šių šalių vaidmuo buvo tikrai didelis. Žvelgiant net iš istorinės pusės, meilės Tbilisiui šiose teritorijose nėra daug. Be jokios abejonės, Rusija labai stipriai įtakojo visus procesus. Pietų Osetioje ir Abchazijoje buvo Rusijos taikos palaikymo pajėgos, kurios tik formaliai taip vadinosi. Iš principo jos įgyvendindavo Rusijos politiką tame regione. Abi teritorijos turėjo tiek savų interesų būti nepriklausomos ir atskiros nuo Gruzijos, tiek jos galėjo būti remiamos Rusijos. Ir karine jėga, ir finansiniais dalykais.

3. Santykiai Gamsachurdijos laikais, kuris buvo aiškiai antirusiškas ir kuris iškart paskelbė kad Gruzija išstos iš NVS. Bet taip pat buvo Ševardnadzė. Jis į valdžią atėjo po perversmo prieš Gamsachurdiją. Tuo metu labai jautėsi Rusijos įtaka. Bet kita vertus, Ševardnadzė buvo priverstas

pasirašyti susitarimą, kad Gruzija vėl įstoja į NVS. Tai įvyko po įvykių Abchazijoje, po to, kai Suchumį bombardavo Rusijos karinė aviacija ir Ševardnadzė suprato, kad neteks Abchazijos, jei nepasirašys susitarimo dėl NVS. Santykiai su Rusija visą laiką buvo įtempti. Galbūt mažiausiai jie buvo įtempti, kai valdžioje buvo Ševardnadzė. Tačiau ir Ševardnadzė siekė Rusijos karinių bazių panaikinimo iš Gruzijos teritorijos. Ir be to, Saakašvilis buvo Ševardnadzės komandos žmogus. Prie konflikto visų pirma vedė santykiai po to, kai Saakašvilis tapo Gruzijos vadovu. Tai lėmė net keletas priešasčių. Reikia nepamiršti Adžarijos poveikio Rusijos-Gruzijos santykiams. Adžarijos prezidentas buvo aiškus Rusijos draugas. Kai atėjo Saakašvilis, visa tai baigėsi. Vien už tai Saakašvilis yra nepalankus rusams. Saakašvilis visada buvo vienas iš labiausiai nemėgstamų politikų Rusijoje. Rusija visada per Gruziją darė politiką pietų Kaukaze.

4. Apie šią karą buvo kalbama ne vieną mėnesį. Buvo samprotaujama, kad karas greičiausiai neįvyks ir kad tai yra nuolatinis įtampos palaikymas. Kas turėtų būti padaryta, kad jis neįvyktų? Nežinau. Galbūt kai kurie sakytų, jog reikėjo kažkaip išspręsti klausimą tarp Pietų Osetijos ir Abchazijos. Bet kaip galima išspręsti klausimą po tokių karinių konfliktų su šiomis tautomis? Vietiniai gyventojai negalėjo sutikti su Tbilisio valdžia. Galima buvo manyti, kad turi praeiti laiko ir kad užgytų gyventojų žaizdos.

Ar būtų įvykęs karas, jei Saakašviliui nebūtų plyšusi kantrybė ir jis nebūtų pasiuntęs kariuomenės į Pietų Osetiją. Nežinia. Jei tam karui buvo ruošiamasi, o iš tikrųjų mes turime faktų, kad Rusijos karinė jėga buvo sutelkta Šiaurės Osetijoje, galbūt būtų surasta kita priežastis pradėti karą. Akivaizdu, kad tai buvo Rusijos politinis sprendimas pabaigti su Saakašviliu. Rusai neįvertino to suvokimo, kad Saakašvilis yra nepriklausomos valstybės prezidentas ir kad tai sukels tokią didžiulę reakciją.

Kiltas klausimas, jei vakarų pasaulis būtų parodęs tvirtesnę paramą šitam regionui ir Gruzijai. Gal Rusija tada net nebūtų drįsusi žengti per sieną ir tą įgyvendinti. Bet kita vertus, nežinia, ar Rusija žinojo tai, ką mes dabar žinome, kad Vašingtonas buvo prie labai lemtingo apsisprendimo pavartoti karinę jėgą ar ne Rusijai sustabdyti. Kita vertus, akivaizdu, kad jei Saakašvilis būtų daugiau klausęs ES ir amerikiečių, tai galbūt jis nebūtų puolęs.

5. Žiniasklaidos vaidmuo buvo labai svarbus. Buvo didžiulis informacinis karas, kurį Rusija pralaimėjo dėl kelių priešasčių. Viena vertus, Saakašvilis buvo labiau charizmatinė asmenybė šitam konflikto židiny nei visi rusų veikėjai, kurie galėjo kalbėti. Antras dalykas, Vakarų žiniasklaida, kuri iš pradžių atsargiai vertino situaciją Pietų Osetijoje, sureagavo labai neigiamai, sužinojusi, kad Rusija įsiveržė į Gruzijos teritoriją. Ir tuomet nesulyginsi visų Vakarų žiniasklaidos priemonių masto su Rusijos žiniasklaidos priemonėmis. Trečias labai svarbus dalykas yra tas, dėl ko Gruzija svarbi visai tarptautinei bendrijai. Tai yra naftotiekis. Man teko matyti tą Vakarų žiniasklaidos akimirką, kai bomba Gruzijoje nukrito per 10 metrų nuo naftotiekio. Tuo metu visi pranešimai nutrūko ir buvo

kalbama tik apie naftotieki. Tik kai paaiškėjo, kad vamzdis yra nepažeistas, vėl buvo prisiminta, kad rusų kariuomenė gali keliauti į Tbilisį.

Kita vertus, pažvelgus į Lietuvos bei kitų valstybių žiniasklaidą aiškiai matėsi, kad buvo žiniasklaida, kuri palaikė oficialią liniją ir buvo žiniasklaida, kuri bandė gilintis į tam tikrus dalykus. Buvo ir ta, galbūt, kuri buvo įtakota Rusijos kontekste. Bet galiu pasakyti tik tiek, kad reikėjo laiko, kol ES valstybių žiniasklaida suvoktų, kad dalis atsakomybės tenka Saakašviliui.

6. Čia Lietuvą reikėtų sujungti su JAV. Jos laikėsi tokios pačios pozicijos. Lietuva, Lenkija bei kitos Baltijos valstybės atstovavo JAV politiką. Amerikiečiams pakako padaryti pareiškimus iš už Atlanto arba vizitų metų. Yra įvairių vertinimų. Yra nuomonių, kad JAV galėjo stipriau vertinti. Jei amerikiečiai buvo pasirašę bendradarbiavimo sutartis, jie turėjo ginti Gruziją. Kiti sako, kad JAV labai stipriai palaikė Gruziją ir net stipriau nei ES.

Ir iš tikrųjų reikia pasakyti, kad ES pozicija, palaikanti Gruziją, sustiprėjo po to, kai kariuomenė peržengė Pietų Osetijos ir Gruzijos sieną, o kitas dalykas, kai ES suprato, kad niekas kitas šio konflikto neišspės ir reikia imtis tam priemonių ir būti taikdariu. Nicolas Sarkozy gavo projektą išspėsti šį klausimą. Bet tuo metu jau pradėjo eiti informacija, kas pradėjo karą. O turint omeny, kad ES nebuvo daug Saakašvilio simpatikų, ES atsirado ir kitokių nuomonių ir ES pradėjo įsigilinti ir tai, ką opozicija sako Gruzijoje į ką Lietuva ir JAV visai nekreipė dėmesio.

7. Prancūzija ir Sarkozy tapo kertiniu veikėju šiuose žaidimuose. Vertinant jo veiksmus, jie pakliūtų tarp dviejų kraštutinumų. Viena pozicija buvo naujųjų ES valstybių, tarp jų ir Lietuvos. Ir prezidentas Adamkus pasakė, kad nieko per daug ten Sarkozy nedaro arba daro klaidingai. Kita pusė buvo tų šalių, kurios sakė, kad išvis per daug ten nereikia kištis. Tai buvo daugiau Rusijos draugai. Jie iš kitos pusės spaudė Sarkozy. Buvo pasiektas esminis klausimas, kad iš Gruzijos teritorijos, be Abchazijos ir Pietų Osetijos, Rusijos kariuomenė pasitrauktų. Lieka klausimas, ar jam reikėjo siekti, kad kariuomenė pasitrauktų iš visur, ar taip, kaip sutarta. ES linija liko ta, kad kariuomenė turi pasitraukti iš tikrosios Gruzijos teritorijos. Taip, artimiausiam laikotarpiui, buvo apibrėžtos visos įtakos zonos, nors pagal Jungtines Tautas ir visus sienų neliečiamumo principus tos teritorijos – Abchazija ir pietų Osetija – priklauso Gruzijai ir tas konflikto židinytis lyg ir egzistuoja. Bet dabar Rusija ir Abchazijai pasakė, kad įsteigs savo karines bazines jos teritorijoje, tai Rusija aišku dirbs daugiau su tuo regionu.

8. Aš manau, kad ji yra pakankamai objektyvi. Nes ji iš tikrųjų vertina abiejų šalių poveikį šitoje situacijoje. Aišku, joje nesigilinama istoriškai. Tada ji Gruzijai būtų dar nepalankesnė atsižvelgiant į tai, kad tie kraštai turėjo savo valstybingumą ir kad didžiuliai konfliktai ten vyko iki tol. Bet taip pat, iš kitos pusės, joje nevertinamas kitas dalykas, kuris Gruzijai būtų palankus, tai yra kiek gruzinų gyventojų turėjo palikti Pietų Osetiją ir Abchaziją. Tada gautume rezultata, kodėl šiandien Abchazija yra tokia išvalyta. Taigi šių klausimų ataskaita nevertino, ji vertino tik karo priežastis. Karo priežastis

vertino, manyčiau, pakankamai objektyviai ir įnešė, sakyčiau, gryno oro tame suvokime, kad čia nėra viskas tik juoda-balta, kad yra kaltės ir čia. Ir, sakyčiau, ataskaita leido daugiau pažvelgti į opoziciją, kurią Saakašvilis laikė visiškai nekonstruktyvia ir tik Rusijos siūsta. Nes opozicijos argumentai su tapo su ES ataskaitos argumentais.

9. Čia yra vienas kertinių elementų įgyvendinant Rusijos įtakos sferos politiką, o ta politika tai būtų artimo užsienio koncepcija. Čia yra ir rusakalbių gynimo ir rusakalbių finansavimo niuansai. Finansuojant stiprėja tos rusakalbių organizacijos finansiškai. Rusakalbių gynimo politika, čia dar galima pridėti ir vamzdžių gynimo politiką, tai yra pretekstas įsikišti į tos valstybės reikalus. Jei tos valstybės gyventojai pasiskųstų, rusai galėtų įsiveržti. Mes čia kalbame apie artimajį užsienį, tačiau man neteko girdėti, kad Rusija įsiveržtų į Uzbekiją ar Tadžikistaną, ar Turkmėnistaną ginti rusakalbių teisių, nes ten jiems niekas per daug neleistų ginti su karine jėga. Bet tai yra vienas iš arsenale esančių (ginklų?) Rusijos užsienio politikoje ir pakankamai stipriai naudojamų.

10. Aš galiu pasakyti tikrai, kad šis karas neatrodo pamirštas. Jeigu pažiūrėti į Rytų partnerystės politiką, vienas iš esminių stimulų, kaip viskas išsivystė, yra Gruzijos karas. Po Gruzijos karo buvo nuspręsta imtis ypatingų priemonių, kad tokioj beformėj Europos kaimynystėj atsirastų Rytų partnerystė, kur būtų parodomas didesnis ES solidarumas su tomis valstybėmis. Antras dalykas, mano manymu, šitas karas labai stipriai ES privertė atsitokėti pažvelgus, kokia gali būti Rusijos politika regione. Tiesa, kalbant apie Baltijos valstybes, kalbama, kad viskas yra tvarkoj. Dėl Ukrainos, suprantama, kad tai yra didžiulė valstybė, niekas neįtakos. Kita vertus, yra aišku, kad yra pragmatiniai interesai, visų pirma energetiniai interesai vakarų bendruomenės, tame tarpe ES su Rusija, ir kad net po tokio karo jiems vis tiek reikėjo grįžti prie įvairių susitarimų, santykiai negalėjo būti išaldyti. Taigi, mano, nuomone, karas nėra pamirštas. Kita vertus akivaizdu, kad šitie kariniai veiksmai išgąsdino tokias valstybes kaip Azerbaidžanas, kuri buvo daug drąsesnė Vakarų atžvilgiu. Prabilta, kad energetiniai ištekliai gali keliauti ir kitais keliais. Tokios valstybės tapo daug atsargesnės.

Ar galimi veiksmai kitų buvusių SSRS respublikų atžvilgiu? Iškart atskirčiau Baltijos respublikas nuo kitų valstybių. Čia Rusijai reikėtų peržengti dvigubą barjerą – ne tik suverenią valstybę pulti, bet ir ES bei NATO narę. Ar tokie veiksmai negalimi tos pačios Gruzijos ar kokios kitos valstybės atveju? Aš tokios galimybės atmesti negaliu. Juos išprovokuot galima įvairiais būdais, reikia tik rasti pretekstą.

11. Dabartinius Gruzijos-Rusijos santykius vertinu kaip nei šiokių, nei tokių. Jie tikrai nėra tokie karšti, kaip prieš karinį konfliktą, bet jie tikrai nėra ir labai artimi, ar labiau normalūs, kokie yra tarp Rusijos ir kitų valstybių. Kad santykiai normalizuotųsi, reikalingos pastangos iš abiejų pusių. Iš Rusijos pusės reikia suvokti, kad Gruzija, kas bebūtų jos valdžioje, tikrai nebus prorusiška valstybė ir kad baigėsi laikai, kai Rusija per Gruzija galėjo įtakoti politiką Pietų Kaukaze. Kita vertus, ir Gruzijos vadovybė turi suvokti, kad nuolat priekaištaudama Rusijai dėl vienu ar kitu dalyku, santykių

nepagerins. Taip pat, mano nuomone, šitas karas privertė Gruziją labai stipriai atsitokėti ir pagalvoti apie intensyvius santykius su ES. Dėl tolimesnio konflikto eskalavimo grėsmės, ji išlieka. Ji yra visą laiką. Nes Maskvoje yra tie patys vadovai, kurie buvo ir vykstant konfliktui, tai Putinas su Medvedevu, kur Putinas sugrojo pirmuoju smuiku, ir jie nepriima Saakašvilio vykdomos politikos. Kita vertus, yra daug didesnis dėmesys iš ES ir Vakarų bendruomenės. Aš manau, kad Rusijai buvo pasiųstas labai stiprus signalas, kad ji neperžengtų suverenios valstybės teritorijos. Tai klausimas tada, jei konfliktas eskaluotųsi, kaip tai vyktų. Jei tai yra Pietų Osetija ir Abchazija, tai čia Rusija daro viską, kad įtvirtintų savo įtaką šiame regione. O jei kalbame apie konfliktą jau pačios Gruzijos teritorijoje, be Pietų Osetijos ir Abchazijos, tai bet koks Rusijos kareivio įžengimas į šią teritoriją jau sukeltų didelį atgarsį. Ir labai svarbus klausimas, kalbant apie Gruzijos vidų, tai kaip Saakašvilis suras pokalbį su demokratine opozicija šalyje, nes galbūt tas labiau konsoliduotas požiūris padarytų stipresnę ir Gruzijos valdžią. Bet kol kas jo nėra.

12. Kaip aš suprantu, NATO klausimas yra atidėtas ilgai perspektyvai dėl to, kad Ukrainoje pasikeitė vadžia. O iš ankščiau tokios valstybės kaip Vokietija ar Prancūzija nedegė noru vykdyti NATO plėtrą. Gruzija yra per daug maža, kad lemtų NATO plėtrą. Akivaizdu, kad ji turi ateiti dar su kažkuo. O kas tas kažkas galėtų būti, visai nėra aišku, nes Moldova yra neutrali valstybė, Armėnija ar Azerbaidžanas nelabai domisi. Be to, pasikeitė ir Amerikos administracija. Anksčiau JAV buvo NATO variklis, bet dabar Obama nori perkrauti santykius su Rusija, tai tikrai tas neįeina į NATO plėtrą, nes Rusija ir toliau tam prieštarauja.

ES tai vėlgi yra ilgalaikis projektas. ES atėjo persotrinimo efektas. Dėl to sukurta Kaimynystės programa ir Rytų partnerystės programa. Bet iš tikrųjų niekas negali šiandien pasakyti, ar ta Rytų partnerystės programa, kuri skirta vis dėlto šešiom valstybėm, negalėtų tapti šių valstybių įsijungimo į ES programa. Bet šiuo metu, kai yra finansinė krizė, nepradėjo veikti Lisabonos sutartis ir kai dar yra atotrūkis tarp naujai įstojusių į ES valstybių ir senųjų ES valstybių, tai akivaizdu, kad perspektyva yra kol kas tik suartėti su ES. Taip pat ir su NATO.

Prisistatykite:

Vardas, pavardė: Alvydas Medalinskas

Amžius: 46

Darbovietė, pareigos: MRU Europos kaimynystės programos dėstytojas

Darbo patirtis šioje srityje: Su Gruzijos politika pažįstamas nuo 1989 m. Buvau Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininku, Europos reikalų komiteto pirmininko pavaduotoju, prezidento patarėju. Esu ne kartą buvęs Gruzijoje kaip politikas ir politologas.

Ekspertas Nr. 2

1. Gaila, kad jis įvyko. Aišku, Rusijai jis buvo labai naudingas. Galima kalbėti, kas ilgainiui išprovokavo šį konfliktą, nes Rusija šiek tiek tai provokavo, bet aš manau, kad esminė atsakomybė atitenka Saakašviliui, kad jis pasidavė šiai provokacijai ir jis pradėjo tą puolimą. Dabar ir ES tyrimas pasako, kad nėra jokių duomenų, kad Rusijos kariuomenė veržėsi, tas buvo aišku nuo pat pradžių. Čia buvo gerai Gruzijos suplanuotas dalykas. Nesuprantu, kodėl Saakašvilis tikėjosi, kad gali laimėti. Gal jis įsivaizdavo, kad jo kariuomenė yra pajėgesnė ir galės užblokuoti Rokio tunelį, galbūt jis tikėjosi, kad NATO padės. Bet visi šie apskaičiavimai buvo visiškai klaidingi. Gruzija turėjo suprasti, kad NATO nesikiš, Amerika negali kištis, nes Rusija kovotų iki paskutiniųjų šiuo atveju, nes kitaip smuktų visas Rusijos prestižas. Taigi, Saakašvilio manymas, kad karas pasiseks ir kad Rusija nekeršys, buvo didžiulis neapskaičiavimas. O Rusijai čia buvo tai, ko ji laukia. Aš tikrai nemanau, kad be to puolimo ji pati būtų pasiuntusi kariuomenę.

2. Abchazija šitame kare jokio vaidmens neturėjo. Abchazija yra vis tiek tvirtesnė šalis, gal turi daugiau teisių į pretenzijas dėl nepriklausomybės, nes turi tvirtesnę savo valdžią ir administraciją. Karas prasidėjo Pietų Osetijoje, tuomet atėjo Rusija ir įsitvirtino šiose teritorijose. Ir Pietų Osetija turėjo šalutinį vaidmenį. Ji buvo puolama, ji pralaimėjo pirmąją stadiją, tuomet Rusija perėmė ir Pietų Osetijos kovotojų vaidmuo buvo terorizuoti Gruzijos kaimus ir gruzinus išvaryti iš jų teritorijos. Pietų Osetijos ir Abchazijos valdžia buvo išlaikoma Rusijos. Kiek jos turi savarankiškumo, čia klausimas. Aš manau, kad mažai turi, ypač Pietų Osetija, kuri beveik priklauso nuo Rusijos.

Bent Abchazija, manau, norėtų nepriklausomybės. Jų nuoskaudos ir skundai tęsiasi jau seniai. Kai buvo kuriama Sovietų imperija, jie norėjo tapti nepriklausomi. Į gruzinus jie žiūri kaip į kolonistus. Kai Abchazija pasidarė tarybinės Gruzijos respublikos dalis, jie neigiamai žiūrėjo į Abchazijos teritoriją atvykstančius gruzinus. Aš manau, kad jei Gruzija būtų elgusis protingiau 1990-1991 metais, jei būtų pasiūliusi platesnę autonomiją ar daugiau teisių, gal būtų galėjusi su Pietų Osetija bei Abchazija rasti bendrą kalbą. Dar reikia prisiminti, kad kai prezidentu tapo Gamsachurdija, jis paskelbė „Gruziją gruzinams“ ir jis davė suprasti, kad bus vykdoma kieta, griežta politika, o šie savaime priešinosi sukilti.

3. Ir taip, ir ne. Vis tiek atsirado konfliktas, tai tie santykiai turėjo turėti kažkokį vaidmenį, kad konfliktas atsirastų. Čia tik loginė pastaba. Kita vertus, jis nebūtinai turėjo atsirasti. Būtų galima jo išvengti. Prie Gamsachurdijos Rusija buvo silpna. Manau, kad Jelcinas ir dauguma rusų nemėgo Ševardnadzės, nes jį laikė vienu pagrindinių Gorbačiovo talkininkų sugriaunant tarybinę imperiją, bet jis vis tiek sugebėjo su Rusija rasti *modus vivendi*. Net ir kai Saakašvilis atėjo į valdžią, jam iš pradžių sekėsi surasti bendrą kalbą su Rusija. Kai buvo puolama Adžarija, Putinas neprotstavo. Jei Gruzija būtų turėjusi daugiau kantrybės ir būtų pasiryžusi laukti 10 ar 15 metų ir privilioti šias respublikas, kad

abchazai ir pietų osetinai nutartų, kad jiems naudingiau prisijungti prie Gruzijos. Bet Saakašvilis nepasirinko šios politikos ir jau nuo 2006 metų vykdė gana agresyvią politiką. Tai buvo neatsargi ir itin kvaila politika. Jis matyt manė, kad jei pasisekė su Adžarija, tai ir toliau taip seksis. Tačiau po to, kai Rusija 2007 apsunkino paštą, padidino dujų kainą, nukirto visokius ryšius, išvijó gruzinus iš Rusijos, turėjo būti aišku, kad Putinas kitaip žaidžia žaidimus ir jie jau yra pavojingi. Bet Saakašvilis nieko nedarė. Aišku, Rusija irgi nėra nekalta. Ji palaikė separatistus, ji delė savo kariuomenę išvesti, ji bandė provokuoti. Šiuo atveju tokie santykiai ir privedė prie konflikto.

4. Įtampa čia buvo ne pirmą kartą. Kokius 2 ar 3 kartus Gruzijos kariuomenė bandė įsiveržti į Pietų Osetiją ir užimti keletą kaimų. Visą laiką buvo šiokių tokių mėginimų. Bet čia būdavo klasikinė konfliktinė situacija, prie sienos, kur yra neramu. Bet tokia situacija gali ir likti, ir tai neturi baigtis karu. Kai prasidėjo įtampos didėjimas, nesuprantu, kodėl Vakarai tik absoliučiai nedviprasmiškai pasakė, kad „jūs turite būti atsargūs, darykite viską, kad išvengtumėte karo“. O buvo daroma, kaip paaiškėjo, atvirksčiai, nes gruzinai perėjo į puolimą. Jei manai, kad viena pusė bando išprovokuoti, pavyzdžiui, Rusija bando išprovokuoti Gruziją, tai tuomet turi tikrai stengtis visomis išgalėmis nepasiduoti tai provokacijai.

5. Priklauso nuo to, kokios šalies žiniasklaida. Aš manau, kad Lietuva labai aiškiai rėmė Gruziją. Konflikto nesukėlė žiniasklaida, tas visiškai aišku. Nei Rusijos, nei Gruzijos. Kaip ji tuos reikalus nušvietė, čia kitas klausimas. Rusijoje buvo vaizduojama, kad piktasis Saakašvilis pažeidė tarptautines teises, puolė šalis, nužudė civilius gyventojus, reikia jį suimti ir nubausti. Gruzijos spaudoje viskas buvo atvirksčiai. Vakarų spauda palankiau žiūrėjo į Gruziją. Mano manymu palankiau, nei turėjo žiūrėti, jei būtų objektyviai vertinę. Bet dabar, kai jau viskas paaiškėjo, tai dabar ir Vakarų žiniasklaida truputį skirtingai vertina. Bet jei kalbėti, kad buvo žiniasklaidos karas, tai jį Vakaruose nedviprasmiškai laimėjo Saakašvilis. Jis laimėjo, nes puikiai moka anglų kalbą ir turi savo simpatikų ir moka tą žaidimą žaisti. Bet dabar, po pusantrų metų, kai pasirodė visokie pranešimai, tai Saakašvilio likimas kitoks – jis daug kur nebėra kviečiamas.

6. Lietuva perdėm jautriai reagavo, mano manymu. Lietuva iš anksčiau buvo per daug sutapatinusi Saakašvilį su Gruzija. Lietuva beveik visais atvejais visada pritardavo Gruzijos vyriausybės veiksams, net tada, kai mano manymu tai neturėjo būti daroma, pavyzdžiui 2007 metais, kuomet Gruzijoje buvo riaušės ir buvo mušami gruzinai. Lietuvos žiniasklaida šį karą Gruzijoje priėmė kaip šventą dalyką, kad čia yra neteisėta Rusijos invazija. Lietuva reikalavo ir norėjo, kad ES ir JAV užimtų tokias pačias pozicijas. Gal kažkas net slaptai svajojo, kad Amerika įsikištų. Prezidentas Adamkus, kai Sarkozy išvažiavo tarpininkauti, jis piktai pareiškė, kad Sarkozy pozicija yra neaiški ir jis nepasisakė, kurią pusę palaiko. Bet juk kai vyksti derėtis ir nori tarpininkauti, kad nutrauktum konfliktą, tai jei pasiskelbi, kad žinai kuri pusė yra klaidinga, tai derybos tikrai nebus sėkmingos.

Amerika žaidė atsargiai. Vėliau paaiškėjo, kas mane labai nustebino, kad buvo kalba apie galimybę įsikišti. Bet greitai buvo nutarta, kad to daryti negalima. Manau, Amerika palaikė Gruziją kiek galėjo. Karių negalėjo pasiųsti, bet kiek įmanoma ji parodė savo palaikymą, siuntė savo laivus į Juodąją jūrą. Aš manau, kad JAV ir ES sužaidė pakankamai neblogai. Leido suprasti, kad yra nepatenkintos Rusijos elgesiu, bet veikė atsargiai.

ES gali šiek tiek didžiuotis. Pasisekė Rusijos puolimą sustabdyti. Karas truko tik penkias dienas. Tuo tikrai galima džiaugtis. Žinoma, tuo metu Rusija jau buvo užėmusi tiek teritorijos, kad sekantis žingsnis būtų visos Gruzijos okupavimas, o to mano manymu Rusija niekada nenorėjo. Užtikrinant taiką, ES elgėsi itin veiksmingai. Yra didelio pasipiktinimo, kad ji buvo priversta nusileisti ir kad ne visos sąlygos įgyvendintos. Bet galingesnės ir karą laimėjusios šalies nepriversi nusileisti.

7. Pasisekė gana greitai nutraukti karo veiksmus. Čia buvo padaryta nepriekaištingai. Žuvusiųjų buvo ganėtinai nedaug. Sunormalizuoti santykius – čia sėkmė ganėtinai nedidelė. Bet kitko negali ir tikėtis. Sunku įsivaizduoti, kad po karo abi pusės iškart susitaiko. Karas baigėsi neseniai, nepraėjo net porą metų. Reikia suprasti, kad po karo keletą metų santykiai bus prasti, bet mano manymu jie po truputį gerėja. Mano manymu čia ir Rusijos įsitikinimas keičiasi, kad karinga retorika yra nenaudinga. Manau ir Rusija yra nutarusi, kad reikia pradėti susitaikyti su Gruzija. Ką kito galėtų daryti? Nežinau. Faktiškai vakarai, tarptautinė bendruomenė gali turėti didesnę poveikį tik Gruzijai. Rusija neklausys tarptautinės bendruomenės ten, kur jų manymu yra gyvybiniai interesai. Ką, pavyzdžiui, parodė Čečėnijos abu karai. Taigi, manau, ką nors ypatingesnio nebuvo galima padaryti. Manau, Vakarai turėjo mėginti priversti Saakašvilį pakeisti savo retoriką. Gal dabar pasiseks. Ką jie darė blogai, tai nepakankamai tvirtai darė pranešimus Rusijai, kad ji sustotų provokavusi.

8. Ataskaita nieko nestebina. Jau prieš pusmetį viskas buvo aišku. Buvo dedamos didelės pastangos ją padaryti kuo labiau neutralią, kad nieko neįskaudinti. Bet pagrindinis faktas, kad puolimą pradėjo Gruziją ir kad rusų tankai nesiveržė į Gruziją per tunelį, kaip aiškino Saakašvilis, tai turėjo būti aišku jau po kelių dienų. Tarp kitko, reikia atsiminti, kad Amerika turi palydovus. Jei būtų buvusi didelė karinė mobilizacija ir judėjimas, tai būtų nufotografuota. Ir būtų parodytos nuotraukos. Tokių nuotraukų nepaskelbta. Ir aš manau, kad jei jos nepaskelbtos, vadinasi tokio fakto nebuvo.

9. Aš jai nepritariu, ji yra ganėtinai agresyvi ir pažeistų kitų šalių teises, nes kištųsi į jų vidaus reikalus. Bet faktiškai tos gynimo politikos yra labai mažai. Faktiškai jos yra truputį Latvijoje ir Estijoje, yra truputį žaidžiama Rusijos korta, kalbama, kad rusai yra diskriminuojami. Bet kokio nors agresyvumo nėra. Antra vertus, kiek suprantu, parama rusų kolonijoms yra gana maža. Ir yra skundžiamasi, kad Rusijai yra gaila aukoti lėšų, kad užsienyje gyvenantys rusai galėtų grįžti. Taigi aš manau, čia yra daugiau negražus kalbėjimas, bet tikrovėje šita politika nėra labai kietai vykdoma. Tam yra dvi priežastys. Viena yra ta, kad tie rusakalbiai, gyvenantys artimajame užsienyje, dauguma jų jau yra susitapatinę su šalimi, kurioje gyvena ir mano, kad problemas toje šalyje jie turi išspręsti patys.

Kita priežastis, kad Tarybų Sąjunga kūrė naują internacionalistą, žmogų, kuris turėtų tik klasinę ištikimybę ir tapatybę, bet ne etninę. Buvo mėginama nutautinti lietuvius ir kitus, bet labiausiai nutautinti buvo tie rusakalbiai, kurie keliavo į kitas šalis ir čia jie pasidarė neaiškios tapatybės.

10. Ar karas neatrodo per greitai pamištas, aš nežinau, to nenorėčiau komentuoti. Ar manau, kad tarptautinė bendruomenė ko nors išmoko? Aš manau, kad taip. Aš manau, kad kitą kartą, jei bus toks galimas konfliktas, tai tada sąmoningai ir labai atkakliai Amerika ar kažkas kitas aiškins, kad reikia laikytis šaltai, nepasiduoti ir nieko nedaryti. Kartais kalbama, kad Saakašvilis tokius Amerikos žodžius suprato ganėtinai dviprasmiškai. Dabar, manau, Amerika žinos, kad reikia tai sakyti nedviprasmiškai ir ne vieną kartą, kad nebūtų jokių abejonių. Ar galimi panašūs veiksmai kitų respublikų atžvilgiu? Aš manau, kad ne. Pirma, nes niekada nebus kito tokio kvailio kaip Saakašvilis, kuris pasiduos savo megalomanijai. Ir kitų tokių panašių įtampų nėra. Tai nereali baimė.

11. Aš manau, kad santykiai dabar dar tebėra įtempti ir dar kurį laiką bus įtempti. Kol Saakašvilis yra prezidentas, jis vis bandys žmonėms priminti, kad juos nuskriaudė. Bet aš manau, kad rusai jau pradės mažiau tą pabrėžti. Ir aš manau, kad jei Saakašvilis nebūtų perrinktas, tada manau, kad Rusija sąmoningai bandytų tuos santykius gerinti. Demonstratyviai bandytų parodyti tai, ką jie jau dabar kalba, kad jie neturi jokių ginčų su gruziniais, kad šimtmečius su jais gerai sugyveno ir kad kaltas čia yra tik vienas Saakašvilis. Manychiau, kad ir patys gruzinai, bent dalis jų mano, kad reikia normalesnių santykių su Rusija ir kad reikia atsisakyti bent tokios kovingesnės retorikos. Bet aš manau, kad trintis kurį laiką dar bus, nes nemanau, kad gruzinai taip greitai susitaikys su dvidešimt nuošimčių savo teritorijos netekimu. Santykiai turėtų pagerėti, ypač jei Saakašvilis pasitrauktų. Rusams taip pat, manau, yra svarbu parodyti, kad santykiai yra normalūs ir kad ginčas buvo sukeltas vieno žmogaus. Bet psichologinės okupacijos pasekmės dar kurį laiką liks.

12. Perspektivos yra tikrai prastos. Aš manau, kad praeis bent dvidešimt metų, jei ne daugiau. Iš dalies dėl to, kad sukeltų labai piktą Rusijos reakciją. Taip pat dabar yra abejonių, kiek Gruzija yra demokratiška. ES tikrai nemanau, kad dabar ketina skubėti ir plėstis. NATO taip pat. Aš manau, kad tiek ES, tiek NATO dabar bandys suvirškinti tuos pokyčius, kurie įvyko per paskutinius dvidešimt metų. Vis tiek reikia atsargiai pagalvoti, ką laimėtų NATO, jei priimtų Gruziją. Po šito karo Gruzijos statusas dar labiau sumenko.

Prisistatykite:

Vardas, pavardė: Kęstutis Girnius

Amžius: 63

Darbovietė, pareigos: docentas, Vilniaus universiteto tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas.

Darbo patirtis šioje srityje: nuo 1979 metų dirbau „Laisvosios Europos radijuje“ ir nuo to laiko buvau susipažinęs su tarybine erdve.

Ekspertas Nr. 3

1. Atsakymai čia turbūt visi yra vienareikšmiški. Kaip galima vertinti konfliktą? Galima vertinti pagal interesus ir pagal pasekmes. Pasekmės visos buvo liūdnos to konflikto – teisinės, politinės, ekonominės ir t. t. Kitas dalykas, kad tai buvo pamoka Gruzijai ir visoms pafrontės valstybėms. Taip pat didžiulė pamoka Rusijai, bet ji žinojo apie pasekmes, ji maždaug tokias pasekmes nutuokė ir ji būtent taip ir planavo, ji galvojo, kad tai atitinka jos interesus. Iš dalies juos ir atitiko, kadangi su Rusija tarptautinė bendruomenė pradėjo daugiau skaitytis. Konfliktas be jokios abejonės buvo išprovokuotas Rusijos. Gruzija buvo silpniausia grandis NVS sistemoje Rusijos požiūriu. Ji anksčiau ar vėliau būtų atsiskyrusi. Tik klausimas, koku būdu ji tai būtų padariusi: ar palaiptai, ar konfliktiškai ar ne. Rusija pademonstravo, kad ji gali kietai spręsti tokius konfliktus kariniu būdu. Ir tai buvo kartu netiesioginis grasinimas vidurio Azijos valstybėms, galbūt išskyrus Turkmėnistaną. Tai buvo grasinimas ir Armėnijai, jeigu ji staigiai keistų savo poziciją, kartu ir Moldovai. Be jokios abejonės, Rusijos agresijos čia pateisinti negalima. Tai yra akivaizdi, iš anksto suplanuota karinė invazija, agresija, dalies Gruzijos okupacija. Kaip minėjau, konfliktą vienareikšmiškai išprovokavo Rusija. Konfliktas brendo paskutinius turbūt penkis metus nuo Rožių revoliucijos. Provokacijos buvo akivaizdžios, netgi išplečiant konvencinės ginkluotės skaičių Gruzijos pasienyje, atsisakius tam tikrų įsipareigojimų tarptautinei bendruomenei. Provokacija buvo rengiama visus metus prieš konfliktą – ginkluotės, gyvosios jėgos, specialiųjų pajėgų, milicijos pajėgų telkimas. Rusija disponavo pietine Pietų Osetijos dalimi, kadangi ten gyveno osetinai. Jie buvo tam tikras Gruzijos depozitas. Rusija šitą puikiai žinojo ir tai išnaudojo galvodama, kad Gruzija bet koku atveju gins Pietų Osetijos gruzinus.

2. Abi teritorijos, autonominiai daliniai, yra prorusiškos. Jas galima vertinti kaip tam tikrus Rusijos satelitus. Pačios šių teritorijų vyriausybės elgėsi kaip tipiški Rusijos satelitai, sudarydamos sąlygas invazijai. Abchazijos situaciją galima būtų lyginti su 1992-1993 metų situacija, kai viskas vyko panašiai, tik mastai buvo žymiai didesni, daug daugiau žmonių žuvo ir tai buvo kapitalus gruzinų pralaimėjimas. Pietų Osetijos ir Abchazijos vyriausybės vykdė tiesioginius Maskvos nurodymus tiek konkrečiai kare, tiek nesueinat į jokių diplomatinį kontaktą su gruziniais. Nors Pietų Osetijoje tokių bandymų buvo. Pietų Osetijoje yra ir progruziniška vyriausybė ir gruzinai bandė veikti per ją, per giminių klanų asmeninius kontaktus. Bet Pietų Osetija faktiškai užkirto tam kelią.

Apie šių teritorijų savarankiškumą nėra ko kalbėti. Nors, pavyzdžiui, Abchazijoje yra politinių jėgų, kurios nori atsikratyti Rusijos pagalbos. Bet jos puikiai supranta, kad lengvai to nepadarytų. Pietų Osetijoje šios problemos nėra, nes ten yra per mažai veiksmingų gyventojų. Jiems pasirinkimo nėra. Todėl savarankiškumas priimant sprendimus yra eliminuotas. Dėl teritorijų tikslų, tai tikrai nėra savarankiškumo siekimas, nes ekonomiškai jos neišgyventų. Jų tikslas yra būti satelitinėmis Rusijos valstybėmis tiesiogiai, kuriose būtų Rusijos karinės pajėgos, garantuojančios jų išlikimą.

3. Taip, neabejotinai. Ševardnadzė laimėjo tą savo Gruziją dešimtam dešimtmetyje tik todėl, kad tuo metu visi galvojo, kad jo kontaktas su Rusija padės Gruzijos ekonominei raidai įveikti visas reformų sukeltas problemas. Šitas keletą metų pasiteisino. Bet jo valdymo pabaigoje, bent jau paskutinius penkis metus, faktiškai buvo tiesioginė opozicija tarp elito bei visos visuomenės ir Ševardnadzės. Šitas dalykas nepasiteisino. Nuo 1990 metų visa raida, o ypač nuo 2003 metų, vedė prie šio konflikto. Saakašvilis faktiškai buvo tas, kuris savo pavyzdžiu galėjo išjudinti pamatus ne vienoj NVS valstybėje. Saakašvilis sprendė labai daug Gruzijos problemų, naudojo gal net per agresyvią retoriką. Išsprendus Adžarijos problemą, susidarė įspūdis, kad kitos problemos spęsis taip pat. Rusijai buvo metamas iššūkis dėl Pietų Osetijos, trečiuoju paliekant klausimą dėl Abchazijos. Tačiau mes pamatėme, kad jos nesisprendžia ir negali būti sprendžiamos. Abipusiškai buvo einama prie šio konflikto. Iš Rusijos pusės turbūt kapitaliausias dalykas buvo pasportizacija, kuri buvo kapitalus provokavimas paties konflikto, nes beveik visa visuomenė tapo Rusijos piliečiais.

4. Karą visi nuspėjo. Bet nė viena pusė iš esmės nenorėjo išvengti šio konflikto. Čia yra skirtumas tarp karo bei konflikto. Tai konflikto norėjo visi, bet karo ne. Tik Rusija galbūt buvo pasiruošusi. Tarptautinė bendruomenė reagavo neadekvačiai. Jei mes kalbėsime apie tai, kad karas galbūt galėjo neįvykti, tai tarptautinė bendruomenė padarė labai mažai, kad jis neįvyktų. Visų pirma Rusija darė visus preventyvius žingsnius, tiek dislokuodama savo kariuomenę, tiek sudarydama sąlygas padidinti konvencinių pajėgų skaičių pasienio rajone išaldydama savo tarptautines sutartis. Tai turbūt svarbiausias dalykas. Kitas dalykas tas, kad Saakašvilis neadekvačiai sureagavo į tai, kas yra neoficialu ir į tai, kas oficialu. Tiesioginių konfliktų metu buvo akivaizdu, kad nei NATO, nei JAV, nei ES, nei kitos didžiosios Europos valstybės į konfliktą nesikiš. Kažkokiais kanalais Saakašvilis gavo informaciją, kad Amerika reaguos ir reaguos aštriai. Arba nepakankamai adekvačiai buvo sureaguota į tuos telefoninius pokalbius su JAV pareigūnais ir turbūt ne pačiais aukščiausiais. Todėl jis buvo įsitikinęs, kad reakcija bus labai aštri – tiek politinė tiek prevencinė-karinė. Vis dėlto šito nebuvo. Šiuo atveju, siekiant išvengti konflikto, turėjo būti atnaujinti tie derybiniai mechanizmai dėl Pietų Osetijos ir Abchazijos. Buvo galima sustiprinti ESBO misiją. Kartais susidaro įspūdis, kad Vakarai galbūt šiek tiek laukė šio konflikto, nes reikėjo kažkaip spręsti pačią Gruzijos problemą. Jei žiūrėsime pasekmes, tai jos blogos Gruzijai ekonominės, bet gruzinų savimonė sustiprėjo. Visas pasaulis pamatė, ko iš Rusijos galima laukti.

5. Apie Rusijos žiniasklaidą net nenorėčiau komentuoti. Tai buvo „mušimas į vienus vartus“, nesiklausant jokių argumentų ir dažnai jų net neaptariant. Žiniasklaida tapo kontroliuojama. Be to, ji buvo natūraliai šovinistinė. Ji prarado savo demokratizmą. Čia nekalbu apie atskirus atvejus, apie išėiviją, gyvenančią Vakaruose. Gruzinų žiniasklaida mano manymu nepakankamai padarė, kad šią problemą eskaluotų vakarų Europoje. Vidurio Europoje, įskaitant Baltijos valstybes, tikrai nereikėjo

daug pastangų ir buvo veikama greitai, kadangi buvo kanalai, susikūrę mūsų intensyvių santykių dėka. Bet šiaip Vakarų visuomenei informuoti apie šiuos įvykius mano manymu Gruzija nebuvo pasiruošusi.

6. Lietuvos reakcija yra kapitaliai adekvati ir aktyvi. Politiniai ir humanitariniai aspektai buvo svarbiausi. Taip pat akivaizdus tiesioginis palaikymas, propaganda. Lietuvos veiksmai ES, Europos Komisijoje ir Europos Parlamente buvo labai adekvatūs ir aktyvūs. Mūsų Užsienio reikalų ministerijos pozicija irgi buvo labai iniciatyvi, tai atitiko ir prezidento poziciją. Čia daug suvaidino ir mūsų asmeniniai kontaktai, kurie buvo nutiesti per paskutinius penkiolika metų.

ES pozicija. Aš apskritai visą Vakarų poziciją, neskaitant mano požiūriu netikusios ES ataskaitos, kuri savo apimtimi ir problemų apimtimi yra per didelė, ir neskaitant tos susitaikėliškos ES pozicijos, vis dėlto pats Vakarų reagavimas tikrai buvo pavyzdinis. Tai bandymas ne eskaluoti konfliktą, o bandymas jį užgniaužti pasirašant sutartis. Vakarai, pasirašydami tas sutartis, žinojo, kad Rusijos pajėgos pasiliks ir dar siautės nemažai laiko, bet tai vis tiek buvo teisinis pagrindas, tai buvo susitarimas. Rusijos vadovybė bandė aiškinti, kad tai taikos palaikymo pajėgos, kurios kol kas lieka ir vėliau pasitrauks. Vakarai sutiko su šita pozicija. Jei jie būtų nesutikę, tai tikrai būtų buvę daug problemų. Tai buvo labai adekvatus reagavimas. Kita vertus, mūsų reagavimas buvo aršus ir mes patys tikėjomės, kad ES reagavimas irgi toks turėtų būti. Bet čia nevertėtų pasiduoti jausmams, esmė yra ta, kad reikia neišprovokuoti dar gilesnio konflikto. O Rusija tai bandė padaryti, ypač kai įplaukė NATO ir JAV laivai į Juodąją jūrą. Bet jie nebuvo net provokacinio pobūdžio, jie buvo greičiau atgrasinančio pobūdžio.

JAV pozicija ėjo paskui ES poziciją. Ji buvo daug aštresnė, bet jie šnekėjo daug mažiau. Todėl visą šio konflikto išvengimą tikrai galima pavadinti pavyzdiniu. Nes JAV spaudė ES, ES ramino JAV, bet turbūt jų ir nereikėjo raminti, nes šiuo klausimu pozicija tikrai buvo pasidalinta tarp jų abiejų, kiekvienam pagal savo sektorių.

7. Be Lietuvos pozicijos dar galiu išskirti Lenkijos poziciją, kuri buvo labai operatyvi, taip pat Ukrainos poziciją. NVS šalių pozicija iš esmės buvo susitaikėliška ir apskritai sovietinė, Gruzija buvo kaltinama griauanti jų visų santykius. Kitų Vidurio Europos valstybių buvo pakankamai negatyvi Rusijos atžvilgiu, bet pakankamai rami. Visa ES pakankamai aktyviai prisidėjo prie bendros pozicijos, tik dabar sunku pasakyti, ar ta pozicija buvo vadovybės ir kitų šalių pakankamai adekvati atskirai paėmus. Vis dėlto pati ES vadovybė, EK vadovybė, ją galima apkaltinti susitaikėliškumu, bet dabar konflikto išsprendimas parodė, kad buvo konstruktyviai viskas daroma. Galbūt buvo galima kažką daryti kitaip, galbūt ES pozicija galėjo būti kietesnė, bet šitas konflikto išsprendimas parodė, kad jis yra konstruktyvus.

8. Šios išvados palieka Rusijai didelę manevro galimybę. Pati ataskaita yra naudinga tiek Rusijai, tiek Gruzijai. Ji yra tokia didelė ir galinga, kad joje galima rasti visko, sau naudingų argumentų. Tai, kas dabar vyksta, galime vertinti ES poziciją kaip susitaikėlišką, bet vis dėlto Rusija leido gyvuoti

Gruzijai tokiai, kokia ji yra. Gruzija iš principo atsigaua, savimonė yra sustiprėjusi. ES politika Rusijos atžvilgiu nėra tik politika. Turint galvoje visą naftos ir dujų politiką bei geopolitiką, pirmoje eilėje buvo sprendžiami šitie klausimai, netgi rašant šią ataskaitą. Kitas dalykas yra Kosovo problema. Vis dėlto didelis nuopelnas, kad šitie dalykai nebuvo susieti. Kosovo nepriklausomybės 1998 metų vasario mėnesio problematika ir kontekstas buvo visiškai kiti. Šiuo atveju tarptautinė bendruomenė buvo suinteresuota paskelbti nepriklausomybę, apsaugant ją nuo buvusio ir nuo potencialaus agresoriaus. Visa tarptautinės bendruomenės politika buvo orientuota į tai, kad išspręsti šią Kosovo nepriklausomybės klausimą. Nė viena tarptautinė organizacija – nei JT, nei ESBO, nei ET nekėlė klausimo kitaip. Secesijos galimybė buvo apibūdinama kaip išskirtinė, nepakartojama ir nesektina, bet šiuo atveju spęstina. Pietų Osetijos ir Abchazijos teisiniai klausimai buvo visai kitokio pobūdžio. Gruzija yra pripažinta valstybė su neliečiamomis sienomis pagal JT ir ET konvencijas, ir nėra organizacijos, kuri keltų šią secesijos klausimą – Gruzijos atskirų teritorijų atsiskyrimą nuo Gruzijos, išlikimo nepriklausomom ar prisijungimo prie Rusijos. Kitas dalykas, Kosove yra konsoliduota tauta. 90 procentų yra kosovarai-albanai, kurie išreiškė savo poziciją dėl nepriklausomybės, ir ji buvo derinama su tarptautine bendruomene ir buvo nuspręsta, kad taip turi įvykti. Kita vertus, pačios Serbijos pozicija buvo dviprasmiška, iš vienos pusės siekiant kietai laikyti Kosovą kaip Serbijos dalį, iš kitos pusės serbai suprato, kad jie nebus ES ir NATO, jei savo rankose turės Kosovą. Grįžtant prie tautos apsisprendimo, Pietų Osetijoje ir Abchazijoje tai nėra labai įmanoma. Ten gyventojų yra labai nedaug. Tuo labiau, tautų apsisprendimai, įvedus ten svetimos valstybės kariuomenę, yra menkaverčiai. Ir tarptautinės teisės požiūriu jie didelio precedento nesudaro.

9. Atsakymas čia vienprasmisikas. Tai Rusijos politikos dalis visoje postsovietinėje teritorijoje. Ši problema sprendžiama skirtingais lygmenimis. Vienaip ji sprendžiama Padniestrėj ir panašiai Pietų Osetijoje ir Abchazijoje – tai yra tiesioginis pagrindas įsikišti, įskaitant visą pasportizacijos politiką. Kitaip veikiama Ukrainoje. Dar kitaip veikiama Armėnijoje. Faktiškai niekaip nėra veikiama Azerbaidžane, nes šitas kraštas Rusijai yra faktiškai prarastas. Išspręstas klausimas iš esmės yra Kazachstane, čia yra nubrėžtos linijos, kur Rusija gali kištis, kur ne. Baltijos valstybės taip pat yra Rusijos valstybės depozitas. Garsiai rusų yra kalbama, kad jie gins rusakalbių interesus ir piliečių interesus, kur jie bebūtų. Tai mes esame jau antroje linijoje. Gruzijoje rusai jau tikrai nebegins savo piliečių interesų, niekas nebeleis jiems to daryti. Kita vertus, gruziniai yra pakankamai pakantūs vietiniams rusams. Todėl šitos problemos nebus tiesioginės, bet gali būti netiesioginės, tai yra gali būti išprovokuotos pačių rusų ir jų specialiųjų tarnybų.

10. Jei kalbėsime apie pačias Vakarų visuomenes, tai tikrai šitas dalykas buvo primirštas. Bet vyriausybės iš to pasimokė. Bet šitie dalykai tikrai nebuvo užmiršti ES, NATO, ESBO bei ET. Šiose institucijose karo pamokos yra labai aktyviai svarstomos iki šiol. Nemanau, kad tai yra užmiršta. Čia galbūt reikia atskirti visuomenę ir žurnalistiką bei tarptautinės bendruomenės elitą. Panašūs, be jokios

abejonės, veiksmai vienaip ar kitaip yra galimi Moldovoje. Bet šituos precedentus reikia gerai paruošti. Šiuo metu Rusija dar nėra gerai pasiruošusi, turint galvoje pokyčius Moldovos valdžioje. Bet vis dėlto provokacijos Moldovai gresia. Gresia kažkokiais kariniais konfliktais, ne karu.

Čia taip pat buvo didelė Rusijos pamoka Armėnijai. Iš Armėnijos kilo lėktuvai Gruzijai bombarduoti. Bet tai buvo perspėjimas Armėnijos visuomenei, kuri yra vis dėlto antirusiška, kaip ir Gruzijoje, tik tai jie neturi kitų išeikių. Tarptautinės bendruomenės akyse jie susitėpė stipriai, bet kita vertus, tarptautinis elitas žino kodėl tai įvyko – dėl Rusijos tiesioginio spaudimo. Armėnijai tokie veiksmai negresia, bet vienokia ar kitokia Rusijos baudmė jos atžvilgiu tikrai yra galima.

11. Tolimesnė konflikto eskalavimo grėsmė, manau, neišlieka, nes šitie santykiai blogėti toliau nebegali. Turint galvoje, kad pati gruzinų visuomenė Maskvoje ar Sankt Peterburge, neskaitant nusikalstamo elemento, vis dėlto yra gerbiama Rusijoje. Diaspora Rusijoje yra integravusis į Rusijos kultūrą. Tolesnio blogėjimo neįsivaizduoju. Dabartiniai Gruzijos-Rusijos santykiai yra tokie, kokie yra, ir geresni turbūt negali būti. Neįsivaizduoju, kada gruzinai galėtų atleisti Rusijai. Tai, kas įvyko jų savimonėje, yra totalu.

12. Aš nepritariu tai politologų daliai, kurie aiškina, kad dabar labai nusikėlė visi terminai. Jie atsidėjo 2008 ar 2009 metų požiūriu. Bet iš kitos pusės, priėmimo į ES terminai yra tokie tolimi, kad tai yra visai nesvarbu. Tapo aiški Rusijos pozicija dėl tų separatistinių teritorijų, ir Vakarams tapo aišku, kad šitos problemos jie neišspręs. Jie turi ryžtis priiminėti tiek į ES tiek į NATO *de jure* su šitom teritorijom, *de facto* be šitų teritorijų. Ir kokius tai sukelia teisinius kazusus, visa tai išsiaiškinus, tas integracijos procesas gali net ir pagreitėti, ypač į ES. Kad į NATO tas procesas nepagreitėjo, dabar jau aišku, bet bent jau dabar jau žinoma, kaip veikti ir kokius planus kurti dėl tų dviejų teritorijų. Ar tai turi būti kažkokios išlygos dėl jų specialaus statuso NATO sutartyje su Gruzija, ar panašiai. Bet iš esmės aš to nevertinu kaip stabdžio. Gruzijos narystė NATO vis tiek buvo keturių ar penkių metų laikotarpio reikalas. Na, dabar jis prasitęs. O ES tai Gruzijai nešviečia dar ilgai. Tai šiuo atveju neturi reikšmės.

Prisistatykite:

Vardas, pavardė: Egidijus Motieka

Amžius: 50

Darbovietė, pareigos: Mykolo Romerio universiteto docentas

Darbo patirtis šioje srityje: 2004-2008 dirbant strategijų studijų centre, nuolat teko susidurti su Gruzijos klausimais.

Ekspertas Nr. 4

1. Gruzijos-Rusijos karinį konfliktą vertinu neigiamai. Karo priežastys mano galva yra sietinos dar su Sovietų Sąjungos neišspręstomis problemomis. Ir tautiniai, ir politiniai, ir kiti aspektai savo šaknimis eina dar į Sovietų Sąjungos problematiką. Karinės invazijos nepateisinčiau jokiais būdais. Net jei Gruzija būtų 100 procentų kalta dėl to, kad išprovokavo karą, Rusijos invazijos nepateisinčiau dėl vienos elementarios priežasties – tai yra didžiulės supervalstybės santykis su maža kaimyne, nepajėgia kovoti ilgiau negu pusę dienos. Todėl ši invazija yra daugiau žaidimas su silpna kaimyne siekiant geopolitinių tikslų. Kas išprovokavo konfliktą? Formaliai mes daug dalykų galime rasti spaudoje, bet realiai, aš manau, šitas konfliktas buvo brandinamas eilę metų kuriant antigruziniškas nuotaikas Abchazijoje ir Pietų Osetijoje ir paraleliai gruziniškomis struktūroms formuojant abchaziškas ir osetiniškas struktūras, vertybių sistemas, nepriklausomybės lūkesčius. Tuo pačiu formuojant geresnes, pažangesnes ir patrauklesnes galimybes būti su Rusija, o ne su Gruzija. Taigi aš manyčiau, čia ilgalaikis Rusijos brandintas konfliktas, kurio pasekoje ar gruzinai neištvėrė, ar abi – gruzinų ir osetinų – pusės neištvėrė, bet pretekstas čia galėjo būti bet kas ir bet kurioje vietoje. Realiai rusai tam buvo pasiruošę, jau įvedę kariuomenę ir todėl jiems kariauti su Gruzija buvo nesudėtinga.

2. Abchazijos ir Pietų Osetijos vaidmuo čia yra statistų vaidmuo Rusijos geopolitinių klausimų sprendime. Netgi net tik geopolitinių, bet kartu ir tų klausimų, kurie susieti su Rusijos galybės įvaizdžiu pačios šalies viduje. Nes dauguma Rusijos gyventojų šalies galybę suvokia kaip jos teritorijos gražinimą į Sovietų Sąjungos laikų teritoriją. Tiek Abchazijos, tiek Pietų Osetijos sprendimų savarankiškumas mano galva turėtų būti kvestionuojamas todėl, kad jie iš tikrųjų savotiškai buvo parengti tam apsisprendimui. Tai yra prie savarankiškumo buvo ir postūmis iš šalies, t.y. iš Rusijos

3. Po Sovietų Sąjungos žlugimo Gruzijos-Rusijos santykiai buvo labai įtempti. Buvo keletas įtampos ašių. Tai ir Gamsachurdijos vyriausybės veikla, kuri buvo be galo antirusiška. Ir karas su Abchazijos separatistais, kur buvo didelis rusų palaikymas. Ir Čečėnijos karas, kuriame Gruzija vaidino tam tikrą vaidmenį suteikdama čečėnams prieglobstį ir bazines. Svarbi čia buvo Kodorio tarpeklio problema, kurią rusai nuolat eskalavo, sakydami, kad ten Gruzija slepia čečėnus. Visi šie santykiai buvo savotiškos preliudijos tam, kad atsiradus konflikto galimybei konfliktas atsirastų. Nes iš tikrųjų per dvidešimt metų vienas paskui kitą einančios įtampos tarp Gruzijos ir Rusijos nesukūrė draugiškų santykių ir taikingumo nuotaikų.

4. Jį išties buvo galima nuspėti. Ne laike. Bet visa šita logika natūraliai vedė prie karo. Natūraliai vedė prie to, kad Gruzija vienaip ar kitaip bus įvelta į santykius su Rusija kariniame lygmenyje ir Rusija panorės vienaip ar kitaip pajungti Gruziją sau arba, jei tai nepavyks, tai bent jau atimti iš jos dalis tų teritorijų, kurios labai lengvai atskiriamos per nacionalinę nesantaiką. Tam, kad karas neįvyktų, buvo reikalinga ne tik politinė valia iš centrų. Buvo reikalinga ir visuose lygmenyse sukurti

tarpusavio suvokimo ir toleravimo bei bandymo gyventi šalia kultūrą. Tai nebuvo daroma. Išaugusi karta net nesuvokė šito dalyko. Dar reikia paminėti, kad iki 1917 metų, iki bolševikinio perversmo, Kaukazo teritorijoje buvo tie patys nacionaliniai konfliktai, kuriuos eskalavo ta pati centrinė Rusijos valdžia, tarp osetinų, gruzinų, abchazų, vien tik tam, kad palaikant įtampas tarp šių tautybių galėtų kontroliuoti visą Kaukazą.

5. Žiniasklaida šiame konflikte buvo vienas iš esminių instrumentų. Nes tiek viena, tiek antra pusė dirbo su žiniasklaida labai intensyviai, nes per žiniasklaidos galimybes buvo galima labai lengvai ir preciziškai mobilizuoti mases, nuotaikas, galų gale karinius kontingentus. Na ir, savaime aišku, bandyti teisinga linkme nukreipti viešąją nuomonę ne tik šalies viduje, bet ir visame pasaulyje. Ką ir darė tiek viena, tiek kita pusė, bandydami būtent per žiniasklaidą parodyti kas yra kaltas ir kas yra nuskriaustasis.

6. Lietuvos reakcija į šį karą mano nuomone buvo adekvati. Kaip ir ES bei JAV. Tiesiog skirtumas čia galbūt tas, kad Lietuva, kaip šalis, kuri dalyvavo Gruzijos įtraukimo į Europos orbitą procesuose labai aktyviai, ji matė Gruziją daug artimesnėje distancijoje, todėl suvokė Gruzijos nepajėgumą priešpastatyti save Rusijai. ES ir JAV matė šitą konfliktą galbūt daugiau geopolitiniame lygmenyje, matydami iš daug didesnės distancijos tuos aspektus, kurie sietini su ilgalaikiais persistumdymais geopolitinėje sferoje. Bet vis dėlto faktiniame lygmenyje Lietuva buvo labai panaši į juos.

7. Tarptautinė bendruomenė mano galva užtektinai adekvačiai sureagavo ir gana kategoriškai įsiterpė į šį konfliktą tiek vienoje, tiek kitoje pusėje, bandydama sustabdyti karinį konfliktą. Buvo kalbama tiek politiniame, tiek diplomatiname lygmenyje. Klausimas tas, ar Rusija sutiko su tuo? Tol, kol rusai nerealizavo savo pagrindinio tikslo, tai yra, kol neužėmė pilnai Abchazijos ir Pietų Osetijos teritorijų, tol jie nesustojo ir į jokias kalbas nėjo. Nuolat kalbėjo apie gruzinų provokacijas bei išpuolius. Taigi sutaikymo procesas iš esmės buvo neįmanomas dėl tos priežasties, kad Rusija realizavo savo karinį tikslą, nekreipė dėmesio į nieką. Jie bandė tai daryti maksimaliai greitai, na o pasiekę tikslą jie pradėjo kabėti apie diplomatinį konflikto sureguliuojimą ir apie Gruzijos teritorijos sumažėjimą. Galbūt ES ar JAV galėjo labiau įtakoti Rusiją siekdamas nutraukti šį konfliktą. Pavyzdžiui, ekonomiais, finansiniais aspektais. Bet reikia suprasti, kad šitas konfliktas yra ilgalaikių procesų vienas iš padarinių. Per šį konfliktą bandyti išspręsti tuos ilgalaikius padarinius būtų paprasčiausiai naivu. Na, o susitelkus bandyti daryti Rusijai didžiulį spaudimą – tai reikštų didesnio konflikto galimybę, kas yra daug pavojingiau. Taigi mano galva buvo pasirinktas mažesnis nuostolis.

8. Dėl to, kas pradėjo konfliktą, galima ginčytis. Kiek aš sekiau informaciją, per Roki tunelį jau buvo įvesta rusų kariuomenė tuo momentu, kai gruzinai pradėjo karinę ataką. Todėl kalbėti, kad gruzinai pradėjo karą, būtų mano manymu netikslu. Žiūrint ką vadinsime karo pradžia: ar pirmą šūvį, ar kariuomenės ir technikos įvedimą. Todėl šią ataskaitą aš vertinu skeptiškai.

9. Rusakalbių gynimo politika yra labai pavojinga pačiai Rusijai, nes tokiu būdu tarsi demonstruoja save visiems rusiškai kalbantiems, kad kritiniu atveju jiems bus suteikta pagalba, bet iš kitos pusės Rusija, deklaruodama tokią politiką, sukuria įtampas visame savo perimetre. Nuo Suomijos iki Kinijos nuolat yra problemos su rusakalbiais ir dažnai tos problemos yra ne dėl to, kad yra nacionalistinės nuotaikos rusakalbių atžvilgiu, bet būtent dėl to, kad rusakalbiai nesuvokia teisinių savo padėčių, nesugeba komunikuoti tame lygyje, kuris egzistuoja toje šalyje – tiesiog kalbos nemoka. Trečia, jie elgiasi iš tikrųjų nekorektiškai daugeliu atveju. Nesakau, kad taip yra visur ir visada, bet tam tikros dalys save mato kaip dominuojančią politinę ir nacionalinę jėgą ir reikalauja daugiau negu kiti.

10. Aš nemanau, kad karas yra pamirštas. Manau, kad dėl šio karo dar bus daug visokių judesių, tiek ekonominių, tiek politinių, tiek diplomatinių. Rusija tą supranta. Ji siekia kuo greitesnio Abchazijos ir Pietų Osetijos tarptautinio pripažinimo. Bet mes matome, kad tai neįvyksta. Bet panašūs veiksmai nesukuria pasitikėjimo Rusija, ir kada jie reikalauja korektiško požiūrio į Rusiją, jos istoriją, jie turi suvokti, kad jie patys dažnai išprovokuoja priešingą požiūrį. Niekas neneigia tos kultūros ir istorijos, bet vis dėlto šiandieninė politinė režimo elgsena yra pernelyg agresyvi.

Panašūs veiksmai buvusių SSRS respublikų atžvilgiu šiai dienai nėra galimi. Užuomazgų tam yra beveik visur. Net Baltijos valstybėse galėtume atrasti tam tikrų pirminių struktūrų, kurios galėtų išprovokuoti didžiulius konfliktus. Ukrainoje taip pat nuolat egzistuoja ekonominiai, geografiniai, tautiniai aspektai. Moldovoje yra Padniestrės respublikos klausimas, kuris visada yra Rusijos interesas. Armėnija ir Azerbaidžanas turi patys tarpusavyje permanentinį konfliktą, kuriame abi pusės palaiko Rusija. Centrinėje Azijoje visos šalys teritorine ir tautine prasme yra labai sudėtingoje situacijoje.

11. Dabartiniai Gruzijos-Rusijos santykiai yra ant nulio ribos. Jie minimalizuoti, palikti vos ne konsulato lygmens santykiams. Netgi lėktuvų skrydžiai tarp šių valstybių yra labai riboti. Santykiams normalizuoti reikalingas dialogas tarp šių šalių, aukščiausiam lygyje koks tik įmanomas. Reikalingas sąžiningas, atviras dialogas, kurį galėtų kontroliuoti iš išorės esantys įtakingi politiniai subjektai. Nes Gruzijos ir Rusijos kalbėjimas už uždarytų durų nemanu, kad privės prie kokių nors korektiškų išvadų. Tolimesnis konflikto eskalavimas, manau, neįmanomas. Jis pakankamai sudėtingas iš abiejų pusių. Gruzijoje todėl, kad prezidentas ir visa valdžia suprato, kad šitoks konfrontacinis kalbėjimas su Rusija gresia jam pačiam valdžios netekimu. Na, o Rusija šiai dienai turi daug sudėtingesnį užsiėmimą, negu šitas konfliktas. Ekonominė krizė, bedarbystė ir socialiniai konfliktai pačioje Rusijoje jai dabar yra svarbesni.

12. Perspektyvos dabar Gruzijai integruotis į ES ir NATO yra labai sudėtingos. Šis konfliktas taip (pat?) tapo vienu iš tokios padėties priežasčių. Po tokio konflikto įeiti į ES ir NATO yra labai sudėtinga. Bet tai įmanoma, ypač į NATO. Bet tai priklausys nuo to, kokie santykiai tarp NATO ir Rusijos išsivystys per artimiausią dešimtmetį. Šių metų balandžio mėnesio 8 dieną pasirašyta sutartis

tarp Amerikos ir Rusijos prezidento iš esmės švelnina situaciją. Tas leidžia tikėtis normaliesnių santykių tarp pasaulio ir Rusijos, bet tuo pačiu ir tolimesnės distancijos Gruzijai einat į ES ir NATO.

Prisistatykite:

Vardas, pavardė: Lauras Bielinis

Amžius: 52

Darbovietė, pareigos: Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas

Darbo patirtis šioje srityje: daugiau nei dvidešimt metų